T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MARMARA ADASI ASMALI MAHALLESİ'NİN GELENEKSEL KONUTLARI

Ecem GÜÇÜKTURGUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı

Danışman

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Nisan, 2023

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MARMARA ADASI ASMALI MAHALLESİ'NİN GELENEKSEL KONUTLARI

Ecem GÜÇÜKTURGUT tarafından hazırlanan tez çalışması 11.04.2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU, Danışman

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Üye. Zafer SAĞDIÇ, Üye

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Haluk ÇETİNKAYA, Üye

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

Danışmanım Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU sorumluluğunda tarafımca hazırlanan Marmara Adası Asmalı Mahallesi'nin Geleneksel Konutları başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Ecem GÜÇÜKTURGUT

İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışma için bana her zaman maddi ve manevi destek veren, hep yanımda olan ve her zaman bana inanan canım aileme, çalışma sürecim boyunca beni her zaman destekleyen, hoşgörüyle yaklaşan, bana yol gösteren, enerjisine ve bilgisine her zaman hayran olduğum sayın Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU hocama, çalışma alanım hakkında yaptığı araştırmalar ve değerlendirmelerle birçok bilgiye ulaşmamı sağlayan Kültürel Mirası Koruma Derneği'ne, Marmara Adası Asmalı Mahallesi sakinlerinden eski muhtar Cevdet Denizkuşu'na, mahallenin en eski sakinlerinden Melek Güçükturgut'a ve çalışmamı yapabilmem için konutlarının kapılarını bana açan Asmalı Mahallesi sakinlerine teşekkür ederim.

Ecem GÜÇÜKTURGUT

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ **vi**

ŞEKİL LİSTESİ **vii**

TABLO LİSTESİ **xv**

ÖZET **xviii**

ABSTRACT **xix**

1 GİRİŞ **1**

1.1 Literatür Özeti 1

1.2 Tezin Amacı 2

1.3 Hipotez 2

2 MARMARA ADASI VE MARMARA ADASI'NDA MİMARLIK **3**

2.1 Marmara Adası'nın Konumu ve Tarihçesi 3

2.2 Marmara Adası'nın Sosyo Kültürel Yapısı 9

2.3 Marmara Adası'nın Yerleşim Özellikleri 14

2.4 Marmara Adası'nda Mimari 16

3 MARMARA ADASI ASMALI MAHALLESİ'NİN GELENEKSEL KONUTLARI **37**

3.1 Marmara Adası'nda Geleneksel Konut Mimarlığı 37

3.2 Asmalı Mahallesi'nde Geleneksel Konutlar 41

3.3 Asmalı Mahallesi Geleneksel Konutlar Kataloğu 45

4 MARMARA ADASI ASMALI MAHALLESİ GELENEKSEL KONUT MİMARİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ **111**

4.1 Geleneksel Konutların Plan Özellikleri 112

4.2 Geleneksel Konutların Cephe Özellikleri 117

4.3 Geleneksel Konutların Süsleme Özellikleri 132

5 SONUÇ VE ÖNERİLER **146**

KAYNAKÇA **151**

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR **156**

KISALTMA LİSTESİ

Bkz.	Bakınız
İÖ	İsadan Önce
İS	İsadan Sonra
km	Kilometre
Kat.no	Katalog numarası
KMKD	Kültürel Mirası Koruma Derneği
m	Metre
MÖ	Milattan Önce
yy	Yüzyıl

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Marmara Adası panoramik görüntüsü.....3
Şekil 2.2 Marmara Adası haritası.....4
Şekil 2.3 Roma yol haritası Tabula Peutingeriana'da Marmara Adası'nın yeri.....5
Şekil 2.4 Güney Marmara Adaları haritası (Piri Reis).....6
Şekil 2.5 Marmaralı Rumlar Burgazada'da,1936.....7
Şekil 2.6 Gündoğdu Mahallesi (Prastos),1935 depremi.....8
Şekil 2.7 Evleri yıkılan depremzedeler.....12
Şekil 2.8 Deprem sonrası halk.....12
Şekil 2.9 1960'lı yıllarda Marmara Adası merkezi (Hasan Savran'ın arşivi).....13
Şekil 2.10 Marmara Adaları haritası.....15
Şekil 2.11 Texier tarafından çizilen Jüstinyen Sarayı gravürü.....17
Şekil 2.12 Jüstinyen Sarayı'nın günümüzdeki kalıntısı.....17
Şekil 2.13 Kale kalıntısı.....18
Şekil 2.14 Rum Erkek Okulu güney cephesi.....19
Şekil 2.15 Rum Erkek Okulu sütun başlıkları.....20
Şekil 2.16 Rum Kız Okulu güney cephesi.....21
Şekil 2.17 Agios Nikolaos Kilisesi(Hasluck 1909,Lev.III.a) 22
Şekil 2.18 Agios Nikolaos Kilisesi.....22
Şekil 2.19 Agios Nikolaos Kilisesi planı.....23
Şekil 2.20 Agios Nikolaos Kilisesi naos bölümü.....23
Şekil 2.21 Agios Nikolaos Kilisesi duvar resmi.....24
Şekil 2.22 Taksiharyis Kilisesi.....24
Şekil 2.23 Taksiharyis Kilisesi batı cephesindeki kitabe.....25
Şekil 2.24 Fatıma Kadın Çeşmesi.....25
Şekil 2.25 Agios Georgios Çeşmesi.....26
Şekil 2.26 Yahudi dükkanı.....27
Şekil 2.27 Mermer taş fabrikası.....27
Şekil 2.28 Ludovisi Savaşı lahdi.....29

Şekil 2.29 San Apollinare Nuovo Kilisesi mermer sütun başlıkları.....30
Şekil 2.30 Ayasofya'nın kuzey iç cephe mermer sütunları.....32
Şekil 2.31 Ayasofya'nın mihrabındaki mermerler.....32
Şekil 2.32 Ayasofya'nın minberindeki mermerler.....33
Şekil 2.33 Ayasofya'da bulunan Bergama'dan getirilen mermer su küpü.....33
Şekil 2.34 Dolmabahçe Sarayı'nın hamam zemininin mermer kaplaması.....34
Şekil 2.35 Saraylar Açık Hava Müzesi genel görünümü.....35
Şekil 2.36 Gündoğdu Mahallesi'ndeki kalıntılar.....35
Şekil 2.37 Marmara Çınarlı Kültür Derneği Müzesi amphoralar.....36
Şekil 3.1 Marmara merkezi 1986 konut stoğu durumu.....38
Şekil 3.2 Metin Doğantimur Evi genel görünüm.....39
Şekil 3.3 Metin Doğantimur Evi zemin ve birinci kat planı.....40
Şekil 3.4 İrfan Yıldırım Evi genel görünümü.....41
Şekil 3.5 Asmalı Mahallesi, Eylül 1920 (Marmarina Nea Gazetesi, 1947) 42
Şekil 3.6 Marmara Adası, Asmalı Mahallesi (Aftoni),1951.....43
Şekil 3.7 Asmalı (Aftoni) Kilisesi 1921 ve 2019 44
Şekil 3.8 Asmalı Mahallesi görünümü, 2022.....44
Şekil 3.9 Asmalı Mahallesi katalog kapsamındaki konutlar.....45
Şekil 3.10 Yılanlı Ev konumu.....46
Şekil 3.11 Yılanlı Ev 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....46
Şekil 3.12 Zemin kat planı.....47
Şekil 3.13 Üst kat planı.....47
Şekil 3.14 Yılanlı Ev doğu cephesi.....48
Şekil 3.15 Yılanlı Ev güney cephesi.....48
Şekil 3.16 Yılanlı Ev batı cephesi.....48
Şekil 3.17 Batı cephesi girişi.....49
Şekil 3.18 Asma kat mutfak.....49
Şekil 3.19 Yılanlı Ev üst kat.....50
Şekil 3.20 Yüklük bölümü.....50
Şekil 3.21 Üst kat oda kapısı.....50
Şekil 3.22 Üst kat tavan detayı.....50

Şekil 3.23 Üst kat sofa çift başlı kartal figürü.....52
Şekil 3.24 Üst kat sofa kalem işleri 1.....52
Şekil 3.25 Üst kat sofa kalem işleri 2.....52
Şekil 3.26 Üst kat sofa kalem işleri 3.....52
Şekil 3.27 Üst kat sofa kalem işleri 4.....52
Şekil 3.28 Üst kat sofa kalem işleri 5.....53
Şekil 3.29 Üst kat sofa kalem işleri 6.....53
Şekil 3.30 Cephedeki payanda detayı.....53
Şekil 3.31 Üst kat sofaya çıkış merdiven korkuluğu.....53
Şekil 3.32 Tınaz Evi konumu.....54
Şekil 3.33 Tınaz Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....54
Şekil 3.34 Giriş kat planı.....55
Şekil 3.35 Üst kat planı.....55
Şekil 3.36 Tınaz Evi güney cephesi.....57
Şekil 3.37 Güney ve batı cepheleri.....57
Şekil 3.38 Doğu cephesi görünümü.....57
Şekil 3.39 Eklenen betonarme merdiven.....57
Şekil 3.40 Güney cephesi merdivenleri.....59
Şekil 3.41 Güney cephesi giriş kapısı.....59
Şekil 3.42 Üst kat balkonu.....59
Şekil 3.43 Balkon tavanı süslemesi.....59
Şekil 3.44 Balkon bölümü.....59
Şekil 3.45 Saçak altı ahşap oymalı füruş.....59
Şekil 3.46 Sofa bölümü oda girişleri.....61
Şekil 3.47 Sofa yerleşimi.....61
Şekil 3.48 Muhdes alan tavan birleşimi.....61
Şekil 3.49 Sofanın tavan süslemeleri.....61
Şekil 3.50 Oda hatıl ve tavan görünümü.....61
Şekil 3.51 Üst kat giriş bölümü.....62
Şekil 3.52 Üst kat muhdes ek tavan birleşimi.....62
Şekil 3.53 Üst kat sofa ve üst balkon kapısı.....62

Şekil 3.54 Erdeniz Evi konumu.....63
Şekil 3.55 Erdeniz Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....63
Şekil 3.56 Erdeniz Evi birinci kat planı.....64
Şekil 3.57 Erdeniz Evi ikinci kat planı.....64
Şekil 3.58 Erdeniz Evi güney cephesi.....66
Şekil 3.59 Erdeniz Evi doğu cephesi.....66
Şekil 3.60 Doğu cephesi muhdes ek.....66
Şekil 3.61 Erdeniz Evi zemin kat.....68
Şekil 3.62 Birinci kat merdiveni.....68
Şekil 3.63 Merdivenden sofanın görünümü.....68
Şekil 3.64 Muhdes ek geçiş koridoru.....68
Şekil 3.65 Duvarda bulunan raflar.....68
Şekil 3.66 Birinci kattaki merdiven.....68
Şekil 3.67 İkinci kat sedirli oda.....69
Şekil 3.68 Tavan süslemeleri.....69
Şekil 3.69 Tavan arası giriş kapak.....69
Şekil 3.70 Güçükturgut Evi konumu.....70
Şekil 3.71 Güçükturgut Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....70
Şekil 3.72 Bodrum kat planı.....72
Şekil 3.73 Zemin kat planı.....72
Şekil 3.74 Birinci kat planı.....72
Şekil 3.75 Kuzey cephesi, 2015.....73
Şekil 3.76 Kuzey cephesi, 2022.....73
Şekil 3.77 Güney cephesi, 2022.....73
Şekil 3.78 Bodrum kat mutfak.....74
Şekil 3.79 Bodrum kat ocak.....74
Şekil 3.80 Zemin kat küçük oda.....74
Şekil 3.81 Kuzey merdiven.....74
Şekil 3.82 Birinci kat güney oda kapısı.....76
Şekil 3.83 Depo girişi üst raf.....76
Şekil 3.84 Güney sofa tavanı.....76

Şekil 3.85 Birinci kat kuzey oda tavanı.....76
Şekil 3.86 Birinci kat kuzey oda dolap.....76
Şekil 3.87 Müjdat Arı Evi konumu.....77
Şekil 3.88 Müjdat Arı Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....77
Şekil 3.89 Zemin kat planı.....79
Şekil 3.90 Müjdat Arı Evi güney cephesi.....79
Şekil 3.91 Müjdat Arı Evi doğu cephesi.....79
Şekil 3.92 Müjdat Arı Evi giriş kapısı.....79
Şekil 3.93 Temel Şorta Evi konumu.....80
Şekil 3.94 Temel Şorta Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....80
Şekil 3.95 Zemin kat planı.....82
Şekil 3.96 Temel Şorta Evi batı cephesi.....82
Şekil 3.97 Temel Şorta Evi güney cephesi.....82
Şekil 3.98 İç mekan görünümü.....82
Şekil 3.99 Kamil Kanat Evi konumu.....83
Şekil 3.100 Kamil Kanat Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....83
Şekil 3.101 Zemin kat planı.....84
Şekil 3.102 Birinci kat planı.....84
Şekil 3.103 İkinci kat planı.....84
Şekil 3.104 Doğu ve kuzey cepheleri.....85
Şekil 3.105 Zemin kat taşlık.....86
Şekil 3.106 İkinci kat sofa.....86
Şekil 3.107 İkinci kat tavan süslemeleri.....86
Şekil 3.108 Mert Evi konumu.....87
Şekil 3.109 Mert Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....87
Şekil 3.110 Mert Evi doğu cephesi.....89
Şekil 3.111 Giriş kapısı ve balkonu.....89
Şekil 3.112 Balkon süslemeleri.....89
Şekil 3.113 Balkon tavan süslemeleri.....89
Şekil 3.114 Kaplan Evi konumu.....90
Şekil 3.115 Kaplan Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....90

Şekil 3.116 Kaplan Evi batı cephesi.....91
Şekil 3.117 Payandalar.....91
Şekil 3.118 Saçak süsleme detayları.....91
Şekil 3.119 Aydeniz Evi konumu.....92
Şekil 3.120 Aydeniz Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....92
Şekil 3.121 Aydeniz Evi doğu cephesi.....93
Şekil 3.122 Aydeniz Evi güney cephesi.....93
Şekil 3.123 Birinci kat payanda detayı.....93
Şekil 3.124 Denizkuşu Evi 1 konumu.....94
Şekil 3.125 Denizkuşu Evi 1 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....94
Şekil 3.126 Zemin kat planı.....95
Şekil 3.127 Denizkuşu Evi güney cephesi.....96
Şekil 3.128 Denizkuşu Evi 1 batı cephesi.....96
Şekil 3.129 Zemin kat cephe duvar detayı.....96
Şekil 3.130 Üst kat cephe duvarı detayı.....96
Şekil 3.131 Giriş kat sofa.....97
Şekil 3.132 Denizkuşu Evi 2 konumu.....98
Şekil 3.133 Denizkuşu Evi 2 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....98
Şekil 3.134 Zemin kat planı.....99
Şekil 3.135 Güney cephesi.....99
Şekil 3.136 Doğu cephesi.....99
Şekil 3.137 Giriş kapısı.....100
Şekil 3.138 Sofa bölümü.....100
Şekil 3.139 Büyük oda.....100
Şekil 3.140 Püskül Evi konumu.....101
Şekil 3.141 Püskül Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....101
Şekil 3.142 Püskül Evi zemin kat planı.....102
Şekil 3.143 Püskül Evi üst kat planı.....102
Şekil 3.144 Püskül Evi güney cephesi.....103
Şekil 3.145 Güney cephesi giriş kapısı.....103
Şekil 3.146 Birinci kat güney cephe oda.....103

Şekil 3.147 Akçay Evi konumu.....104
Şekil 3.148 Akçay Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....104
Şekil 3.149 Akçay Evi zemin kat planı.....105
Şekil 3.150 Akçay Evi üst kat planı.....105
Şekil 3.151 Akçay Evi batı cephesi.....106
Şekil 3.152 Zemin kat merdiveni.....106
Şekil 3.153 Birinci kat sofa bölümü.....106
Şekil 3.154 Bulut Evi konumu.....107
Şekil 3.155 Bulut Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı.....107
Şekil 3.156 Bulut Evi zemin kat planı.....108
Şekil 3.157 Bulut Evi birinci kat planı.....108
Şekil 3.158 Bulut Evi güney cephesi.....109
Şekil 3.159 Zemin kat oda, tuvalet girişi.....110
Şekil 3.160 Ahşap merdiven.....110
Şekil 3.161 Birinci kat oda kapıları.....110
Şekil 4.1 Kat.no:4 ve 1 konutlarının giriş katları.....114
Şekil 4.2 Kat.no:1 ve 14 konutlarının birinci katları.....115
Şekil 4.3 Kat.no:3 ve 4 konutlarının düz ahşap tavanları.....115
Şekil 4.4 Kat.no:3 ve 4 konutlarının süslemeli tavanları.....116
Şekil 4.5 Kat.no:1 ve 4 konutlarının dolapları.....116
Şekil 4.6 Kat.no:4 ve 3 konutlarının rafları.....117
Şekil 4.7 Kat.no:1 zemin kat ve birinci kat dış cephesi.....120
Şekil 4.8 Mübadele öncesi yapılan konutların yapım yönetimi.....121
Şekil 4.9 Kat.no:1 ve 9'daki ahşap payandalar.....125
Şekil 4.10 Kat.no:1 ve 6'daki ahşap köşe dikmeleri.....126
Şekil 4.11 Kat.no:2 ve kat.no:5 mermer merdivenli girişleri.....130
Şekil 4.12 Kat.no:2 ve kat.no:8 balkonları.....131
Şekil 4.13 Kat.no:10, kat.no:13 ve kat.no:14 giriş kapısı üzeri sundurmaları..131
Şekil 4.14 Kat.no:1 çıkma bitiş detayı.....132
Şekil 4.15 Kat.no:2 balkon bitişi ve kat.no: 7 kat çıkmasındaki payandalar..132
Şekil 4.16 Kat.no:8 ve 9'daki payanda detayları 132

Şekil 4.17 Kat.no:1'deki aslan figürlü kalem işi.....134
Şekil 4.18 Kat.no:1 ve 2 konutlarının giriş kapıları.....135
Şekil 4.19 Kat.no:9 giriş kapısı.....136
Şekil 4.20 Kat.no:12 giriş kapısı.....136
Şekil 4.21 Kat.no:1 ve 3'deki kemerli pencereler.....137
Şekil 4.22 Kat.no:2'deki köşeli pencere söveleri.....137
Şekil 4.23 Kat.no:5'teki pencere söveleri.....138
Şekil 4.24 Kat.no:1 ve 3'deki kat silme detayları.....138
Şekil 4.25 Kat.no:8 balkon süslemeleri.....139
Şekil 4.26 Kat.no:2 ve 8'in balkon tavan süslemeleri.....139
Şekil 4.27 Kat.no:2 ve 9'un saçak altı süslemeleri.....140
Şekil 4.28 Kat.no:2, 3 ve 7'deki tavan süslemeleri.....140
Şekil 4.29 Kat.no:4'deki bitkisel tavan süslemeleri.....141
Şekil 4.30 Kat.no:1 ve 4'ün gömme dolapları.....142
Şekil 4.31 Kat.no:3 ve 4'ün ahşap rafları.....142
Şekil 4.32 Kat.no:4 ocak bölümü.....143
Şekil 4.33 Kat.no:1'in üst kat oda kapıları.....143
Şekil 4.34 Kat.no:12, 13 ve 14'ün üst kat oda kapıları.....144
Şekil 4.35 Kat.no:1, 3 ve 4'ün merdiven korkulukları.....144
Şekil 4.36 Kat.no:1'in sofa duvar yüzeyindeki kalem işleri.....145

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 1898 ada nüfusu ve hane sayısı.....10
Tablo 2.2 1912 nüfus sayım verileri.....10
Tablo 3.1 Yılanlı Ev.....46
Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi.....54
Tablo 3.3 Erdeniz Evi.....63
Tablo 3.4 Güçükturgut Evvi.....70
Tablo 3.5 Müjdat Arı Evi.....77
Tablo 3.6 Temel Şorta Evi.....80
Tablo 3.7 Kamil Kanat Evi.....83
Tablo 3.8 Mert Evi.....87
Tablo 3.9 Kaplan Evi.....90
Tablo 3.10 Aydeniz Evi.....92
Tablo 3.11 Denizkuşu Evi 1.....94
Tablo 3.12 Denizkuşu Evi 2.....98
Tablo 3.13 Püskül Evi.....101
Tablo 3.14 Akçay Evi.....104
Tablo 3.15 Bulut Evi.....107
Tablo 4.1 Katalog kapsamına giren konutlar.....110
Tablo 4.2 Konutların iç mekan erişimleri.....112
Tablo 4.3 Konutların plan tipleri.....113
Tablo 4.4 Asmalı Mahallesi geleneksel konutların plan tipleri.....112
Tablo 4.5 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının kat sayıları.....118
Tablo 4.6 Konutların kat sayıları.....119
Tablo 4.7 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının çıkma sayıları.....122
Tablo 4.8 Konutların çıkma sayıları.....123
Tablo 4.9 Geleneksel konutlarının çıkmalarının cephede bulunduğu yerler..124
Tablo 4.10 Konutların çıkma konumlarının sayıları.....125
Tablo 4.11 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının giriş kapılarının tipleri127

Tablo 4.12 Konutların giriş kapısı tiplerinin sayısı.....128
Tablo 4.13 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının pencere tipleri.....129
Tablo 4.14 Konutların pencere tiplerinin sayısı.....130
Tablo 4.15 Konutların payanda tipleri.....133
Tablo 4.16 Konutların payanda tiplerinin sayısı.....133
Tablo 5.1 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının genel tipolojisi.....149

ÖZET

Marmara Adası Asmalı Mahallesi'nin Geleneksel Konutları

Ecem GÜÇÜKTURGUT

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Antik ismi Prokonnesos olarak bilinen Marmara Adası'na ilk yerleşimin, antik çağda Miletoslular tarafından olduğu bilinmektedir. Marmara Adası, ilk çağlardan beri mermer yatakları nedeniyle Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun ilgisini çekmiştir. Bu nedenle önemli bir yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. İstanbul'un fethinden sonra, 15. yy' dan itibaren Türkler Ada'ya yerleşmeye başlamıştır. Fakat genel olarak Ada'nın çoğunluk nüfusunu bu tarihlerde de Rumlar oluşturmaya devam etmiştir. Ada'nın birçok kültüre ev sahipliği yapmış olması, konut çeşitliliğini de etkilemiştir. Geleneksel konutlar bakımından, ilk dönem ahşap konutlarının; o dönemde Ada'da ikamet etmekte olan Rumlar tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Genel olarak zemin katı kâgir yapılan konutlarda, Roma Dönemi duvar yapım tekniklerinin izleri görülmektedir. Üst katlarda taş malzeme yerini ahşaba bırakmıştır. Konutlar genellikle iki katlıdır. Kullanılan malzemeler, plan yerleşimi, ahşap merdivenler, duvarlardaki kalem işleri, tavanlardaki oymalar ilgi çekicidir. Rum halkı, 1922 yılı Ekim ayı başlarına kadar bu bölgede yaşamıştır. Yunan Ordusu'nun Anadolu'dan çekilişi ve İzmir yangınından sonra evlerini ve diğer tüm mülklerini terk ederek Ada'dan ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bu süreçte Ada'nın yerli korsanlar

evlerini ve diğer tüm mülklerini terk ederek Ada'dan ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bu süreçte Ada'nın yerli korsanlar tarafından yağmalandığı bilinmektedir. Bu dönemde konutlar büyük zarar görmüştür. Sonraki dönemde Ada'ya yerleşen Türk nüfusu, özellikle Asmalı Mahallesi'nde ve Gündoğdu Mahallesi'nde bu geleneği sürdürmeye devam etmiştir. 1935 yılı Ocak ayındaki büyük depremle, ahşap konutların büyük bir kısmı yıkılmıştır. Bu nedenle çalışma konusunu oluşturan geleneksel konutların pek az kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Fakat buna rağmen ahşap geleneksel konutların hala kullanıldığı Asmalı Mahallesi'nde halk, bu konutları tarihten birer sayfa gibi uzun yıllardır korumaya çalışmaktadır. Asmalı Mahallesi, merkeze uzaklığı nedeniyle Ada'nın diğer mahallerine göre daha az bozulmuştur. Sonraki dönemde yapılan yeni konutlar, var olan ahşap konutlar ile benzer planlamalara sahip olarak yapılmaya çalışılsa da zamanla Ada'nın diğer mahallelerinde de olduğu gibi betonarme yapılaşma oranı oldukça artmıştır. Bu çalışmada Nüfus Mübadelesi öncesinde yapıldığı düşünülen ve günümüzde varlığını sürdüren konutlar ve Türk halkının adaya yerleşmesiyle birlikte yapılan konutlar hakkında araştırmalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Prokonnesos, Marmara Adası, Aftoni, Asmalı Mahallesi, ahşap konut.

ABSTRACT

Traditional Houses of Marmara Island Asmalı Neighborhood

Ecem GÜÇÜKTURGUT

Department of Architecture

Master of Science Thesis

Thesis Advisor: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

It is known that the first settlement on Marmara Island was by Miletus, whose ancient name is known as Prokonnesos. Marmara Island has attracted the attention of the Roman and Byzantine Empires since the early ages due to its marble deposits. Therefore, it has been used as an important settlement. After the conquest of Istanbul, Turks began to settle on the island from the 15th century. But in general, the majority of the island's population continued to be Greeks during these times. The fact that the island has hosted many cultures has also affected the diversity of residences. In terms of traditional houses, the first period wooden houses; It is thought that it was built by the Greeks residing on the Island at that time. In general, in the houses whose ground floor is made of masonry, traces of the Roman period wall construction techniques can be seen. On the upper floors, the stone material has left its place to wood. The residences are generally two storeys. The materials used, the layout of the plan, the wooden stairs, the

pencil works on the walls, the carvings on the ceilings are interesting. The Greek people lived in this region until early October 1922. After the Greek Army's withdrawal from Anatolia and the Izmir fire, the Greek people had to leave their homes and all their other properties and leave the island. In this process, it is known that the island was plundered by local pirates. During this period, the residences suffered greatly. The Turkish population, who settled on the island in the following period, continued to maintain this tradition, especially in the Asmalı District and Gündoğdu District. With the great earthquake in January 1935, most of the wooden houses were destroyed. For this reason, only a few of the traditional houses, which are the subject of the study, have survived. However, in Asmalı Mahallesi, where traditional wooden houses are still used, the people have been trying to preserve these houses for many years, like a page from history. Due to its distance from the center, Asmalı Mahallesi is less deteriorated than other parts of the island. Although the new houses built in the following period were tried to be built with similar plans with the existing wooden houses, the rate of reinforced concrete construction increased over time, as in the other neighborhoods of the island. In this study, researches were carried out on the houses that were thought to have been built before the Population Exchange and which still exist today, and the houses that were built after the Turkish people settled on the island.

Keywords: Prokonnesos, Marmara Island, Aftoni, Asmalı Neighborhood, wooden house.

1
GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Marmara Adası ile ilgili literatür, özellikle mimarlık konusunda yok denecek kadar azdır. Bu nedenle dönemin ahşap konutlarıyla ve yaşamını sürdüren halkı ile ilgili fotoğraflara, Spiros Teofanidis'in kişisel arşivinden ve aile albümlerinden ulaşılmıştır. Konutların kullanımları ve değişimleri ile ilgili bilgilere ulaşabilmek için, adada yaşamını sürdüren birçok kişi ile görüşülmüştür. Adadaki konutlara bakıldığında, ilk dönem ahşap konutlarının o dönemde adanın halkı olan Rumlar tarafından yapıldığı, dönemin gazetesi olan Adalı Gazetesi'nden ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın araştırmaları ile arşivlerinden öğrenilmektedir. Dönemin tarihi ve bu dönemde yapılan konutların özellikleri ile ilgili detaylı bilgilere 2020 yılında kitap haline getirilen, Kültürel Mirası Koruma Derneği tarafından hazırlanan "Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası" adlı kaynaktan ulaşılmıştır. Ada hakkında detaylı tarihi bilgiler için, Reşit Mazhar Ertüzün'ün 1964 yılında yayımlanan, "Kapıdağ Yarımadası ve Çevresindeki Adalar Tarih ve Arkeolojisi Üzerinde Araştırmalar" adlı kitabından yararlanılmıştır. Adanın sosyo kültürel yapısı ile ilgili bilgilere, 1972-1977 yılları arasında Marmara Belediye Başkanlığı yapan Ahmet Enön'ün 2004 yılında yayımlanan "Marmara Adası'nın İnsanları" adlı kitabından yararlanılmıştır. Dönemin konutların yapım malzemeleri ve yöntemlerini incelemek için J.P. Adam'ın, 2005 yılında yayımlanan, "Roman Building Materials and Technology" adlı kitabından yararlanılmıştır. Türk döneminde yapılan konutların yapım yöntemlerini ve plan özelliklerini incelemek için Doğan Kuban'ın 2018 yılında yayımlanan, "Türk Ahşap Konut Mimarisi" adlı kitabından yararlanılmıştır. Yapıların günümüzdeki durumu, çalışma alanında çekilen fotoğraflar ve alınan rölöveler ile detaylandırılarak oluşturulan plan şemalarından yararlanılarak aktarılmıştır.

1.2 Tezin Amacı

Balıkesir iline bağlı olan Marmara Adası'nın Asmalı Mahallesi'nde, 1922-1923 yıllarında yaşanan ve adanın tarihine büyük etkisi olan Nüfus Mübadelesi öncesinden günümüze ulaşan ve sonrasında adaya yerleşen Türk halkı tarafından yapılan geleneksel konutların, dönemsel olarak değişimleri, yapım teknikleri, plan yerleşimleri, cepheleri, dış ve iç mekan süslemelerinin incelenmesi tezin ana amacıdır. Asmalı Mahallesi'ndeki Rum-Müslüman halklarının birlikteliğinin ortaya çıkardığı farklı konut tipleri hakkında detaylı bir araştırma olmadığından, söz konusu bölgedeki kültüre göre farklılıklar olup olmadığı da irdelenmeye çalışılacaktır.

1.3 Hipotez

İncelenen 15 konut örneğine bakılarak; Marmara Adası Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının, iç sofalı plan tipinde, genel olarak 2 katlı, mübadele öncesi yapılan örneklerde çıkmalı, mübadele sonrası örneklerde ise çıkmasız cephelere sahip, genellikle giyotin pencereli, çıkma ve saçak altlarında ahşap çıtalı süslemeler bulunan, çıkmaları ahşap payandalarla desteklenen, iç mekanda ahşap gömme dolapları, rafları, ahşap oymalı korkulukları ve ahşap çıtalı tavanları bulunan konutlar oldukları söylenebilir. Bu konutların Marmara Adası'nın geleneksel konutlarıyla benzer özellikler gösterdiği görülmektedir.

2
MARMARA ADASI VE MARMARA ADASI'NDA MİMARLIK

2.1 Marmara Adası'nın Konumu ve Tarihçesi

Marmara Adası, Marmara Denizi'nin güneybatısında bulunan ada topluluğunda bulunun ve Marmara Adaları'nın en büyüğü olan adadır [1]. Topluluk içerisinde bulunan adalar yüzölçümüne göre sıralandığında Marmara Adası 117,18 km², Paşalimanı Adası 21,37 km², Avşa Adası 20,62 km², Koyun Adası 1,71 km²'dir. Yüz ölçümü 1 km²'den daha az olan Fener, Hayırsız, Yer, Tavşan ve Mamalı adaları da bulunmaktadır. Bu küçük adalar dik kıyılı ve bol kayalıklı adalardır. Koyun Adası'nın da dahil olduğu bu adalarda, su kaynaklarının bulunmaması ve toprak örtüsünün elverişsiz olması nedeniyle yerleşim bulunmamaktadır [2].

Adanın 4 Temmuz 1987 yılına kadar Erdek ilçesine bağlı olduğu bilinmektedir. Bu tarihten sonra Balıkesir iline bağlanmıştır ve Kapıdağ Yarımadası ile Şarköy arasında yer almaktadır. İsmi mermer ve Marmor'dan gelmektedir [1].

Şekil 2.1 Marmara Adası panoramik görüntüsü [3]

Adanın en yüksek yeri, Radar Tepe olarak da bilinen İlyas Tepedir. Marmara Adası (Elafonsos)'nda 4 mahalle ve 1 belde bulunmaktadır (Şekil 2.2). Bunlar; Çınarlı Mahallesi (Kalemi), Gündoğdu Mahallesi (Prastos), Asmalı Mahallesi (Aphthonia), Topağaç Mahallesi (Kılazaki) ve Saraylar Beldesi (Palatia)'dir [4].

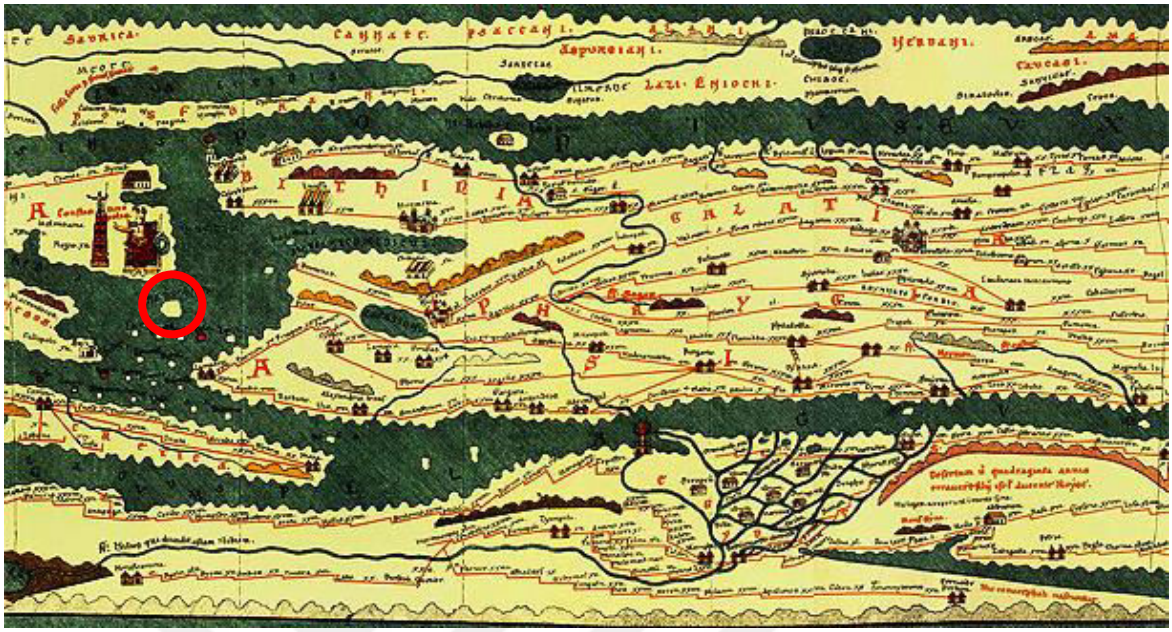

Şekil 2.2 Marmara Adası haritası [3]

Ada'nın ilk adı Elafonesos'tur. Bu ismin elafos yani geyikten geldiği bilinmektedir. M.Ö. VI. yy'ın sonlarına doğru Yeni Prokonnesos adı ile, bu tarihten sonra da sadece Prokonnesos adı ile anılmıştır. Proks kelimesi de geyik anlamına gelmektedir. Bizans imparatoru Konstantinos Porfirogenitos'un buyruğu ile hazırlanan Kronografia'da bu adın adaya su bulmak için gelen ve tanrılarına yalvaran kolonizatörlere su veren bir yerli kadının testisinden (yani prokhoi) geldiği bilinmektedir. Bu bilgiyi destekleyen tek veya çift kulplu testi resmini taşıyan eski paralar bulunmaktadır. Bizanslılar ise çeyiz anlamına gelen proiks kelimesi ile bağlantılı olan Proikonnisos adını kullanmaktaydı. Ada'nın mermerden bir çeyiz ile yaratıldığını ifade etmektedir [5]. Proconnesus, İstanbul'a yakın, beyaz mermerle beslenen ada olarak da tanımlanmaktadır [6].

Antik yazarlardan Heredotos, Thukydides, Xenophon adalarla ilgili pasajlara rastladığımız yazarlardır. Ayrıca coğrafyacı Strabon ve Roma'lı mimar Vitrivius'un da Prokonnesos ve diğer adalardan, konumlarından ve tarihi olaylardan az da olsa bahsetmiştir [7]. Ramsey, 1.yy'da Prokonessos'un (Marmara Adası), Mokissos (Kırşehir bölgesi) ile aynı piskoposluk ile özdeşleştirildiğini belirtmektedir [8]. 4-

5. yy Roma yol haritası olan Tabula Peutingeriana'da Marmara Adası, Konstantinopolis'in güneyinde konumlanmaktadır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3 Roma yol haritası Tabula Peutingeriana'da Marmara Adası'nın yeri [9]

Ada için Marmara isminin kullandığını bildiğimiz en erken kaynak ise Fransız Haçlı şövalyelerinden Geoffroi de Villehardouin'in (1160-1212) hatıralarıdır. 1224'te adalı Rumlardan olan Georgios Marmora düşünüldüğünde, bu ismin artık Yunanca konuşanlar tarafından da benimsendiği söylenebilir. Marmara Adası hakkındaki en erken ve ayrıntılı bilgileri veren ünlü denizci Pirî Reistir. Pirî Reis, Kitabi fi'l Coğrafya'nın bir versiyonunda, bugün de aynı adla anılan Marmara Köyü de dahil adanın 9 köyü olduğunu yazmıştır (Şekil 2.4) [7].

Şekil 2.4 Güney Marmara Adaları haritası (Pîrî Reis, Kitab-ı Bahriye, Walters Art Museum Collection) [10]

Marmara Takımadaları hakkındaki ilk bilgilerin coğrafyacı Strabo ve Latin tarihçi Pilinüs'ün eserlerlerinde yer aldığı bilinmektedir. Strabo'ya göre Marmara Adalarına dışarıdan yerleşimlerin İ.Ö. 680 yıllarında Miletos'tan gelen Prokonnesus'lar ve Sisam'lar ile başladığı öğrenilmektedir [11]. Marmara Adası'nda uzun süre deniz kolonilerinin var olduğu bilinmektedir [1]. İyonyalı'ların bu kolonial yayılma dönemi ile, Marmara Denizi ortasında Akdeniz ile Karadeniz arasındaki deniz ticaretini kontrol eden bir merkez oluşturulmuştur. Marmara Adaları, İlkçağ'dan Yeniçağ'ın başlarına kadar İyonyalı'lara bağlı Kzikos'un egemenliğinde kalmıştır. Sonra Tirhenia'lar, Patagos'lar, Miletos'lular, Lidya'lılar, Pers'ler, İsparta'lılar, yeniden Pers'ler, yeniden Kzikos'lar, İskender İmparatorluğu, Bergama Krallığı, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu arasında değişmiştir [11].

Ulaşılan bilgilere göre, 1204 yılında Konstantinopolis'in düşmesi ile Adalar bir dönem Latin idaresine geçmiştir. Fakat Ioannis III Vatazes'in imparatorluk döneminde yeniden Bizans idaresi altına alınmıştır. 1307 yılında Marmara Adası'na gerçekleştirilen Katalan taarruzu başarısız olmuştur. 1324 yılındaki bir kayda göre Prokonnessos (Marmara Adası), Konstantinopolis Patriğine bağlı üç piskoposluktan biridir [12].

19. yy'da Kapıdağı'nın Osmanlı egemenliği altında girmiş olmasına rağmen Marmara Adası hala Bizans idaresindeydi. Bizans donanması Kyzikos kıyılarına ve Türk köylerine akın yapmaya devam etmekteydi [12].

Nüfus Mübadelesi döneminde Marmara Adası'ndaki Rumlar, Ekim 1922'de Yunan ordusunun Anadolu'dan çekilmesiyle konutlarını ve eşyalarını terk ederek adadan ayrılmıştır. Bu göç adanın sosyal yapısını ve konut çeşitliliğini oldukça etkilemiştir. Adalar ve İstanbul'da bulunan Rumların, 1923'te Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan Lozan Antlaşması'nın mübadele maddesine göre, Yunanistan'a gitmesi ile adaya özellikle Karadeniz Bölgesi'nden gelen Türkler ile Girit Adası'ndan gelenler yerleştirilmiştir [1].

Rum halkının bir kısmı olayların dışında tutularak yaşamlarını sürdürmeye devam etmiştir (Şekil 2.5).

Şekil 2.5 Marmaralı Rumlar Burgazada'da,1936 [13]

Marmara Adası Depremi; Marmara Adası'nda 4 Ocak 1935 günü, Rumlardan kalan konutların birçoğunun yıkılmasıyla sonuçlanan, 6,4 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir (Şekil 2.6). Yıkımın meydana getirdiği toz bulutu etrafı kaplamıştır. Halkın büyük bir kısmı enkaz altında kalmıştır. Yıkılmayıp ağır hasarlı olarak kalan konutlar depremden sonraki ikinci ve üçüncü günlerde yıkılmıştır [14]. Yaşanan bu doğal afet Marmara Adası'nın SosyoKültürel Yapısı başlığı altında detaylı olarak anlatılacaktır.

Şekil 2.6 Gündoğdu Mahallesi (Prastos),1935 depremi [14]

1970 yılında Mamara köyünün ilçe olabilmesini sağlamak için gerekli olan 2000 kişilik nüfusa ulaşması amacıyla Melih Cevdet Anday, Sebahattin Eyüboğlu, Selahattin Hilav, Necati Cumalı, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Oktay Rıfat ve Mehmet Ali Aybar nüfus sayımına katılmıştır [10].

2014 yılında Balıkesir'in büyükşehir olmasıyla birlikte Avşa Adası, Ekinlik Adası ve Yiğitler, Marmara Adası'na bağlanmıştır. Günümüzde Marmara Adası, yaz sezonunun açılması ve turizmin artmasıyla yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir [4]. Diğer yandan Marmara Adası'nın gelişiminin artık başka bir yöne evrildiği görülmektedir. Modern teknoloji gelişimi ile birlikte adada mermer sanayisi artmıştır ve bu durum adanın doğal yapısını bozmaya başlamıştır. Bu nedenle adanın kültürel çekiciliği azaldığı ve tarihsel izlerin de silinmeye devam ettiği söylenebilir [10].

2.2 Marmara Adası'nın Sosyo Kültürel Yapısı

Marmara Adası'nda, doğal yapısının büyük bir kısmını oluşturan mermer önemli bir gelir kaynağıdır. Çınarlı Mahallesi, isminden de anlaşılacağı gibi yüzyıllardır ayakta kalmayı başaran, tarihi eser niteliğindeki çınarlar bulunmaktadır. Balıkçılık da oldukça ilerlemiştir. Topağaç Mahallesi, adanın tarımsal faaliyetlerine en elverişli mahallesi olup, adanın sebze ihtiyacının önemli bir kısmını sağlamaktadır. Saraylar Beldesi, Türkiye'nin mermer rezervlerinin çoğunluğu burada bulunmaktadır. M.Ö. 2-3. yüzyıllara inen en erken buluntular, mermer ocaklarının tarihini Roma devrine kadar götürmektedir. Buradan çıkartılan mermerler dünyaca ünlüdür [1]. Ocaklardan çıkarılan mermerlerin bloklar şeklinde İstanbul'da bulunan mermer atölyelerine taşınması gerektiği için deniz taşımacılığı da önem kazanmıştır [2]. Mermerler ile ilgili ayrıntılı bilgilere Bölüm 2.4 Marmara Adası'nda Mimari adlı başlık altında yer verilecektir.

Marmara İlçesi, zeytin üretiminde büyük gelişim sağlamıştır. Balıkçılık ise temel geçim kaynağıdır. İlçenin ada olması nedeniyle sadece deniz ulaşımı mevcuttur [1]. İlçede 1950'li yıllardan itibaren turizm yoğunluğu da başlamıştır ve bununla birlikte oteller, dinlenme tesisleri, pansiyon evler ve yoğun miktarda yazlık evler inşa edilmiştir [2]. Asmalı Mahallesi'nde, adanın son İstanbul çıkış noktası olması nedeniyle yat turizmi oldukça gelişmiştir. Turizmin yanında zeytincilik ve balıkçılıkla oldukça gelişmiştir. Halkın bir kısmı Pomak, çoğunluğu Karadenizli olan sakinleri geçimlerini zeytin toplayarak ve balıkçılık yaparak sağlamaktadırlar. Rum döneminde asma bahçeleri ile ünlü olduğu bilinmektedir. Şarap yapımının oldukça yoğun olduğu bilinen bir diğer bilgidir [1].

Adadaki en eski Yahudi nüfusu ile ilgili bilgiler 1821 yılına aittir. Bu bilgiye göre adada 5 Müslüman, 25 Yahudi aile yaşamaktadır [15]. Ada'nın nüfus değişimini incelediğimizde, Osmanlı salnamelerine göre, 1898 yılında nüfusun 8355 olduğu, bunlardan 340'ının Müslüman, kalanının Rum olduğu bilinmektedir (Tablo 2.1) [5].

Tablo 2.1 1898 ada nüfusu ve hane sayısı

İsim	Hane	Nüfus
Marmara	578	2907
Prastos	306	1521
Kılazak	46	194
Asmalı	273	1192
Kalemi	193	1090

Ksenofanis dergisinde 1906 yılında yayınlanan bir yazıda Ada'nın nüfusunun 13504 kişi olduğu aktarılmıştır. Bu yıldaki bilgiye göre, nüfusun 280'i Müslüman, 250'si Yahudi kalan kişiler ise Rum'dur [10].

1912 nüfus sayım verilerine göre Ada'nın nüfusunun 13215'i Rum, 280'i Müslümandır (Tablo 2.2). Toplam nüfus o yılda 13495 kişidir [10]. Ulaşılan verilerde Müslüman olarak kastedilen nüfusun Türk nüfus olduğu düşünebilir.

Tablo 2.2 1912 nüfus sayım verileri, KMKD arşivi (Georgios Soteriades'in 1912 tarihli verilerine dayandırarak hazırlayan Nakracas 2003) [10]

Rumca Adı	Türkçe Adı	Rum	Müslüman	Toplam
Marmaras	Marmara	3280	280	3560
Palatia	Saraylar	3000	-	3000
Galimi	Çınarlı	2145	-	2145
Prastio	Gündoğdu	2600	-	2600
Klazaki	Topağaç	160	-	160
Afthoni	Asmalı	2030	-	2030
Toplam		**13215**	**280**	**13495**

I. Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar Marmara Adası'ndaki düzen pek fazla değişime uğramamıştır. Ada'nın kaderini değiştiren Mondros Ateşkes

Antlaşması'nın imzalanması olmuştur. Antlaşmadan sonra silahlandırılan Rum eşkıyaları ve oluşturulan çeteler ile çıkan çatışmalar sonucu Türk nüfusun büyük bir çoğunluğu evlerini terk ederek Karabiga ve İstanbul'a yerleşmek zorunda kalmıştır. Türk nüfusun adadan ayrılması ile ekonomik faaliyetler büyük bir oranda bozulmuştur. Bahçelerin bakımsız kalması nedeniyle tarımsal faaliyetler bozulmaya başlamıştır. 18 Haziran 1920 yılında Erdek'in işgali ile Yunan ordusu, Marmara Adaları'nı da vesayeti altına almıştır [12].

Marmara Adası'nın birkaç ay boyunca boş kaldığı dönemde, yelkenli gemilerdeki korsanlar, adada bulunan evlerin çatı kiremitlerini, kapılarını, pencerelerini ve işlerine yarayabilecek çoğu ahşap malzemeyi Rumeli kasabalarında yanan bölgelere götürüp satmışlardır. Bu soygunlar sonucunda Marmara Adası'nın harabeye döndüğü bilinmektedir [16].

1922 yılında, terk edilmiş Marmara Adası'na yeniden nüfus kazandırılması, öncesinde Rum eşkıyalarının yağmalamalarından ve zulümlerinden kaçan yerli Türklerin eski yerleşimlerine dönüşü ile başlamıştır. 1923 yılından sonra Yunanistan'dan gelen mübadiller, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelen göçmen aileler, Karadeniz'de maddi durumları bozulup yeni arayışlara giren aileler ile adanın yeni halkı oluşmaya başlamıştır. 1927 yılında Çınarlı Mahallesi'ne Rize ve Çayeli'nden gelen aileler ve sonrasında Trabzon, Giresun ve Ordu'dan gelen aileler yerleşmiştir. 1928 yılında Asmalı Mahallesi'ne Sürmene'den bir grup ve daha sonrasında Bulgaristan göçmenleri yerleşmiştir. Topağaç Mahallesi'nde Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelenlerin yerleşmeleri 1942 yılına kadar sürmüştür [17]. Genel olarak Marmara Adaları'nın boş köyleri için 1922 yılında başlayan yeniden nüfus kazandırma ve iktisadi faaliyetlere geçirilme çabaları 1950 li yıllara kadar sürmüştür [12].

1935 yılında Marmara Adası halkı için büyük zararlarla sonuçlanan, halkın uzun bir süre etkisini yaşamaya devam ettiği Marmara Depremi'nin olduğu bölge ve çevresinde 1316 yapı yıkılmıştır ve kalan konutların çoğu harap hale gelmiştir (Şekil 2.7 ve Şekil 2.8). Marmara Adası'nın merkezinde bulunan konutlardan 68'i yıkılmış, 37 ev de harap hale gelmiştir. Çınarlı Mahallesi'nde bilinen 64 konuttan

sadece 7'si hasar görmemiştir. Gündoğdu Mahallesi'ndeki konutların tamamı yıkılmıştır. Asmalı Mahallesi'ndeki evlerin de çoğunluğu yıkılmıştır [14].

Şekil 2.7 Evleri yıkılan depremzedeler [14]

Sözlü kaynaklara göre depremden 13 gün sonra adada 150 adet baraka yapılmıştır. Sonrasında konutları onarmak ve yeni barakalar yapabilmek için birçok tahta ve yüzlerce kilo çiviyle birlikte, bir gemi ile Marmara Adası'na gönderilmiştir. Kurtarılamayan evlerin yerine ustalar tarafından tek katlı konutlar yapılmıştır [14].

Şekil 2.8 Deprem sonrası halk [14]

Az hasarlı olan konutlar için ise tadilat işlemleri yapılmıştır. Marmara Adası'nda gerçekleşen bu büyük depremde yıkılan konutların %90'ının ahşap olduğu bilinmektedir. Yaşanan depremin sonrasında çıkan yangında da kalan konutlardan 7'sinin kül olduğu bilinmektedir. Ahşap konut stoklarını genel olarak yok eden nedenlerin başında depremleri ve yangınları söylemek mümkündür. Bu nedenle adada Nüfus Mübadelesi öncesi, çoğunlukla Rum halkının yaşadığı dönemden kalan konut sayısı oldukça azdır. Korunabilen konutlar ise sonrasında Türkler tarafından yerleşimin olduğu konutlardır [14].

Bu büyük olayın yaşandığı 1935 yılını takip eden yıllarda Marmara Adaları'nın nüfus artış hızı oldukça azalmıştır (Şekil 2.9). 1985 yılına kadar geçen sürede yapılan nüfus sayımlarında Türkiye ortalamalarının gerisinde kalmıştır. Marmara Bölgesinde bu yıllardaki ortalama nüfus artış hızı %245 oranında iken, Marmara Adaları'nda artış oranı %185 olarak belirlenmiştir [11].

Şekil 2.9 1960'lı yıllarda Marmara Adası merkezi (Hasan Savran'ın arşivi) [18]

1990 yılında toplam nüfusunun 7.963 kişi olduğu bilinmektedir [2]. Yine aynı yıllarda Marmara ilçesinin nüfusu 2.355 kişi, Çınarlı'nın nüfusu 848 kişi, Asmalı'nın nüfusu 242 kişi, Gündoğdu'nun nüfusu 481 kişi, Saraylar'ın nüfusu 2068 kişi ve Topağaç'ın nüfusu 374 kişidir [19].

Dışarıdan alınan göçlere rağmen ada nüfusu mübadele öncesiyle yaklaşık olarak aynıdır. 1898'de 9000'e yakın olan kişi sayısı, 2018 yılında 9870'dir [20].

2022 yılındaki güncel toplam nüfus 10.148 kişiye ulaşmıştır. Çınarlı'nın nüfusu 525 kişi, Asmalı'nın nüfusu 238 kişi, Gündoğdu'nun nüfusu 256 kişi, Saraylar'ın nüfusu 2.317 kişi ve Topağaç'ın nüfusu 532 kişidir [20].

2.3 Marmara Adası'nın Yerleşim Özellikleri

Marmara Adaları yer şekilleri ve jeolojik yapı bakımından değerlendirildiğinde Kapıdağ Yarımadası'nın bir uzantısı olarak görülmektedir. Yer yapısı incelendiğinde, Paleozoyik Dönem'e (yaklaşık 570-225 milyon yıl önce) ait grays, granit, kristal ve mermerler bulunmaktadır. Adaların deniz yüzeyinin, Kuvaterner Dönem (yaklaşık 2,5 milyon yıl öncesinden günümüze) sonlarında yükselmesi ile alt kesimler sular altında kalmıştır ve ada bu şekilde karadan ayrılmıştır [2].

Marmara Adası, takımadaların içerisinde bulunan diğer adalara oranla doğal bitki örtüsü incelendiğinde daha zengin ve daha yeşil bir görüntüye sahiptir [2]. Ada'da yer yer kızılçam ormanlarına rastlanırken, güney kesimi daha kurak olduğu için makiler daha yaygındır. Kuzey kesim ormanların yoğunlaştığı bölge olduğu için bitki örtüsü daha zengindir. Elips şeklini andıran adanın orta kesimleri dağlık, güneyinde ve kuzeyinde kalan bölümleri ise genel olarak tepeliktir. Bu tepelerin yüksekliği doğu bölümünde 337 metreleri bulmaktadır. Kuzeyinde bulunan Karabanlar Tepesi 346 metre, Yavuzaki sırt olarak bilinen mevki 359 metreye ulaşmaktadır. Adanın en yüksek noktası 699 metreye ulaşan Büyükçayır Tepesi'dir [19]. Toplum yerleşmesi genel olarak koyların çevresinde yoğunlaşmıştır [21]. Dağlık alanlarda toplu bir yerleşim bulunmamaktadır.

İlk çağlardan beri mermer yatakları nedeniyle Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun ilgisini çekmiştir ve önemli bir yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. İstanbul'un fethiyle, 15. yy' dan itibaren Türkler adaya yerleşmeye başlamıştır. Fakat genel olarak adanın çoğunluğunu bu tarihlerde de Rumlar oluşturmaya devam etmiştir [1]. Bu yıllarda Marmara Adası'nın karşısında yer alan Paşalimanı Adası'nın,

Osmanlı donanmasının seferlere çıkış merkezi haline gelmesi ile Türk yerleşimi artmaya devam etmiştir. Aynı zamanda Marmara Adası'nın kuzey yönlü rüzgarlara kapalı durumda olması ve Karadeniz'deki liman kentleri ile olan ilişkilerin artması ile Ada yerleşimi hareket kazanmaya devam etmiştir. O yıllarda Marmara Adası'nın merkezinde yoğunlaşan yerleşimin yanında Aftoni, günümüzdeki adıyla Asmalı Mahallesi, mermer ocaklarının işletme merkezinin burada olması ve güneyinde yer alan Ada'nın en verimli ve büyük alüval ovasının bulunduğu Klazak (Topağaç Mahallesi)'a yakınlığı nedeniyle ikinci büyük yerleşim merkezi olmuştur (Şekil 2.10). Bir diğer yerleşim merkezi Galimi (Çınarlı), yamaçları üzerinde bağcılık ve meyvecilik yapıldığı için tercih edilmiştir. Prastos (Gündoğdu), mermer ocaklarından çıkarılan mermerlerin nakliyesinin yapıldığı yer olmuştur. Paladia (Saraylar), kendine özgü olarak mermer işletmeciliğinin yapıldığı bir diğer ticari yerleşme birimi olmuştur [11].

Şekil 2.10 Marmara Adaları haritası [22]

Günümüzde de bu merkezlerdeki yerleşimler daha çok artmaya ve yıllardır devam eden şekliyle kıyı şeridi üzerinde toplanmaya devam etmektedir. Bu durumun nedenleri arasında, Karadeniz bölgesinden göç edenler için kıyıya yerleşme şeklinin geleneksel yapılarına uygun olmasıdır. Denizcilik ve balıkçılık ve mermer nakliye işlerini sürdürmüşlerdir. Balkanlardan gelen göçmenler ise boş konutların

ve toprakların yeniden doldurulması ilkesi ile var olan konutlara yerleştirilmiştir. Bu durum da var olan düzeni ve yerleşim şeklini değiştirmemiştir [11]. Günümüzde aynı merkezlere yerleşim betornarme yapılaşma ile devam etmektedir. Dağlık alanlardaki yerleşim sayısı ise sayılıdır.

2.4 Marmara Adası'nda Mimari

Marmara Adası, birçok farklı kültüre ev sahipliği yapması nedeniyle mimari yapı stoğu bakımından oldukça çeşitlidir.

Osmanlı salnamelerine bakıldığında 1898 yılında Marmara Adası'nda, 1693 evin, 2 caminin, 14 kilisenin, 6 su değirmeninin, 2 yel değirmeninin, 1 havranın, 1 hamamın ve 9 okulun bulunduğu bilinmektedir [5]. Yaşanan doğal afetler ve yağmalanmalar nedeniyle bu yapıların birçoğu günümüze ulaşamamıştır. Adadaki mimari yapıları, eğitim yapıları, dini yapılar, endüstriyel yapılar, çeşmeler ve konutlar olarak sınıflandırmak mümkündür. Konutlar ile ilgili ayrıntılı bilgilere çalışmanın 3. bölümünde yer verilecektir. Bunun yanında bazı duvar kalıntılarına adanın çeşitli bölgelerinde rastlanmaktadır.

Marmara Adası'nın merkezindeki Bergaz adı verilen bölgesinde deniz kıyısında var olan, Bizans Dönemi yapım tekniklerinin izlerini taşıyan, kireç harç ve moloz taş örgüsü ile yapılan bazı duvar kalıntıları bulunmaktadır. Saraylar olarak adlandırılan bölgede, 19. Yüzyıl ortalarında, alanı ziyaret eden Texier'in gravürlerle ile çizerek anlattığı ve Jüstinyen/Iustinianos Sarayı olarak adlandırdığı bir yapı bulunmaktadır (Şekil 2.11). Günümüzde bu saraydan kalmış tek iz tuğla hatıllı küçük bir mermer duvardır [23].

Şekil 2.11 Texier tarafından çizilen Jüstinyen Sarayı gravürü [23]

Yarım daire kemerli ve tuğla kuşaklı bu yapı başkentteki Tekfur Sarayı'nın cephesine benzemektedir (Şekil 2.12). Yapının Orta Bizans döneminde yapılmış olma olasılığı yüksektir [23].

Şekil 2.12 Jüstinyen Sarayı'nın günümüzdeki kalıntısı [23]

Marmara Adası'nın en yüksek mevkii olan Viranköy tepesinde bir kale kalıntısı bulunmaktadır (Şekil 2.13). Kalenin güney bölümünün bir kısmı ve yarım daire biçiminde yapılmış kulesi ayaktadır. Kale daha çok yassı biçimli taşlar ve harçla inşa edilmiştir [23].

Şekil 2.13 Kale kalıntısı [23]

Eğitim yapıları genel olarak adanın merkezinde bulunmaktadır. Yapımı 1910 yılında tamamlanan günümüzde varlığını sürdüren Rum Erkek Okulu bu yapılardandır (Şekil 2.14). 1972-1977 yılları arasında Belediye Başkanlığı yapan Ahmet Enön, yapının bir manastır üzerine yapıldığını belirtmektedir. Fakat bu görüş ile ilgili bir kaynak mevcut değildir. Yapının mimarı Dimitrios Karagiannakis'tir. Cephede mimarın adının baş harflerinin işlendiği ve mermer arşitravda da 'ΚΤΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ 1910, 'Yunan Ortodoks Topluluğunun Mülkiyetidir 1910' yazan yazıt bulunmaktadır [24].

Şekil 2.14 Rum Erkek Okulu güney cephesi [24]

Yapı, merdivenlerle ulaşılan yüksek kotlu ana girişi, iyonik başlığa sahip sütunları ile taşınan üçgen alınlıklı üst kat çıkması, yarım daire kemerli ve kilit taşı süslemeli pencere açıklıkları ve kat silmeleri ile Neoklasik üslup özelliklerini yansıtmaktadır (Şekil 2.15).

Dikdörtgen biçimli bir ana kütleye sahip olan yapının giriş bölümleri dışarıya doğru taşırılarak inşa edilmiştir. Bu özellikler ile yapı haç planlı inşa edilmiştir. Giriş bölümü dışındaki duvarları derzli moloz taşlar kullanılarak yapılmıştır [24].

Şekil 2.15 Rum Erkek Okulu sütun başlıkları [24]

Giriş bölümündeki iyonik başlıklı sütunlar, arkasındaki dorik başlıklı pilasterler ile bağlantılıdır.

Merkezde bulunan ve günümüzde varlığını sürdüren bir diğer okul 1914 yılında yapımı tamamlanan Marmara Rum Kız Okulu'dur (Şekil 2.16). Okulun inşasının yapılabilmesi için, 1905 yılında armatör olduğu bilinen Nikolaos Efstathiadis ve Pantelis Kardeşler tarafından Balat'ta Üç Büyük Peder kardeşliğini kurularak para toplanmıştır. Okul, cephe özelliklerine bakıldığında Marmara Rum Erkek Okulu ile benzerlik göstermektedir [25].

Şekil 2.16 Rum Kız Okulu güney cephesi [26]

Okul, 1923 yılındaki mübadele zamanına kadar eğitim kurumu olarak, mübadele sonrasında jandarma karakolu ve hükümet konağı işlevlerinde kullanılmıştır. Günümüzde müze olarak kullanılması planlanmaktadır [25].

Yapı yaklaşık 12x28 m ölçülerinde, basamaklar ile ulaşılan ana girişe sahip olan, simetrik bir düzene sahiptir [25]. Yapının ana cephesinin doğu ve batı bölümlerinde üçgen alınlıklar bulunmaktadır. Bu alınlıkların altında dikdörtgen pencerelerin düşey uzantısında pilasterler bulunmaktadır. Yapının bu cephesi aynı zamanda kat silmeleri ve pencere altı süslemeler ile detaylandırılmıştır. Yapının diğer cepheleri güney cephesine oranla oldukça sadedir. Yapının bodrum katı ve bahçe duvarları moloz taş örgülüdür.

Marmara Adası'nda dini yapı olarak manastırlar, kiliseler ve sinagoglar bulunmaktadır. Bunlardan birkaçının sadece cephe duvarlarından kalıntılar bulunmaktadır. Bir kısmı günümüze kadar varlığını sürdürmüştür fakat harap durumdadır.

Agios Nikolaos Kilisesi, Saraylar mahallesinin doğusunda bulunan, bir manastırın kilisesi olarak bilinen ve yapımı tarihi 19. yy başlarında olduğu bilinen bir yapıdır (Şekil 2.17). Daha çok sürgün hapishanesi olarak da bilinmektedir [27].

Yapım yılının 19. yy başlarına tarhilendirilmesine rağmen, yapım tekniği incelendiğinde 14. yy Bizans kiliselerini anımsatmaktadır.

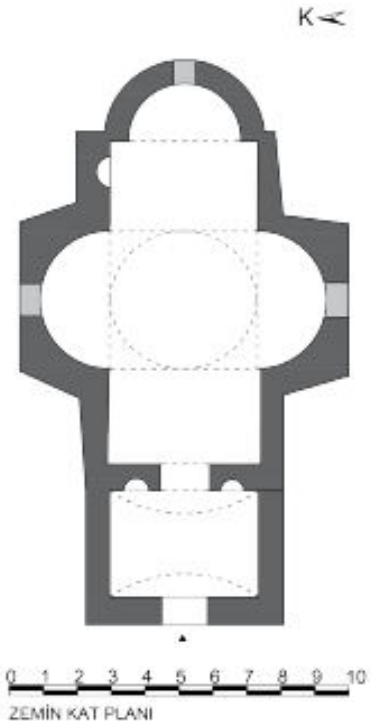
Şekil 2.17 Agios Nikolaos Kilisesi(Hasluck 1909,Lev.III.a) [28]

Kilise kargir bir yapıdadır ve farklı boyutlardaki moloz taş örgüsüne sahiptir. Kubbe bölümünde kullanılan tuğlalar dikkat çekmektedir. Kubbenin bir tadilat geçirmiş olma olasılığı yüksektir. Yapı kare kasnağa oturan sekizgen bir kubbeye sahiptir. Moloz taş duvarlara sahip olan yapı eğimli bir araziye konumlandırılmıştır (Şekil 2.18).

Şekil 2.18 Agios Nikolaos Kilisesi [27]

Dikdörtgen planlı narteks, beşik tonoz ile örtülüdür. Naos bölümü haç planlıdır. Bu bölme ışık girmesi için kubbede pencere açıklığı bırakılmıştır (Şekil 2.19). Aynaroz plan tipine sahiptir.

Şekil 2.19 Agios Nikolaos Kilisesi planı [27]

Yapı terkedilmiş durumdadır. İç duvarlarındaki sıvaların büyük bir kısmı dökülmüştür (Şekil 2.20).

Şekil 2.20 Agios Nikolaos Kilisesi naos bölümü [27]

Yapının naos bölümünde kuşa benzeyen bir duvar resmi bulunmaktadır. Fakat zarar gördüğü için kesin bir şey söylemek mümkün değildir (Şekil 2.21).

Şekil 2.21 Agios Nikolaos Kilisesi duvar resmi [27]

Taksiyarhis Kilisesi, Marmara Adası'nın merkezinde bulunan, 1880 li yıllarda inşa edildiği bilinen ve günümüzde duvar kalıntılarının bulunduğu bir diğer dini yapıdır (Şekil 2.22). Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün arşivlerinde yağhane olarak geçmektedir. Yapının batı cephesinde moloz taş örgüsü, horasan harcı, tuğlalar ve mermer işçiliği görülmektedir [29].

Şekil 2.22 Taksiharyis Kilisesi [29]

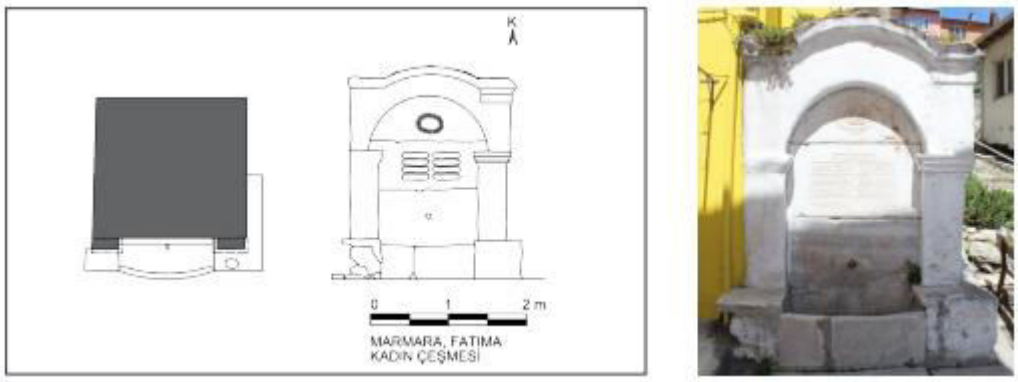
Yapının pencere açıklıkları dikdörtgendir. Bu açıklıların üzerinde pilasterler ile bağlantılı yarım daire kemerler bulnmaktadır. Bu kemeler üzeri tuğla örgüsüne sahiptir.

Bu cephedeki mermerlerin devşirme olduğu düşünülmektedir. Yapıya sonradan yapılmış ek bölümde ahşap çerçeveli pencereler ve ahşap kapılar bulunmaktadır. Cephenin güney bölümünde yapının yapım tarihini içeren kitabe bulunmaktadır (Şekil 2.23) [29].

Şekil 2.23 Taksiharyis Kilisesi batı cephesindeki kitabe [29]

Marmara Adası'nda tarihi miras olarak nitelendirilen altı adet çeşme tescillenmiştir. Marmara merkezdeki Fatıma Kadın Çeşmesi bunlardan biridir (Şekil 2.24). Yarım daire kemerlidir ve çoğunlukla mermerden yapılmıştır [30].

Şekil 2.24 Fatıma Kadın Çeşmesi [30]

Gündoğdu Agios Georgios Çeşmesi, kare şekilli ve iki tarafı kaideler üzerinde yükselen plasterler ile sınırlandırılmıştır (Şekil 2.25). Mermerden yapılmış olan bu çeşme oval biçimli motifli bir kartuşa sahiptir. Çeşmenin ön cephesi saçak kornişleri ile bitmektedir [30].

Şekil 2.25 Agios Georgios Çeşmesi [30]

Marmara Adası'nda endüstriyel yapılara örnek 19. yy'da inşa edildiği bilinen Yahudi dükkanı bulunmaktadır (Şekil 2.26). Avram Kalvo'nun manifaturacı dükkanı olarak bilinen bu dükkanda şimdilerde şarap satıldığı bilinmektedir. Diğer yarısı ise II. Dünya Savaşı'na kadar teneke imalathanesi olarak kullanılmıştır. Yapının yarısı özgünlüğünü korurken diğer yarısı değişime uğramıştır. Yapı iki farklı dükkandan oluşan tek katlı kargir bir yapıdır. Yapının merkezinde yarım daire kemerli ortasında kilit taşı olan bir pencere açıklığı ve bu açıklığın iki yanında giriş açıklıkları bulunmaktadır. Pencere üzerindeki açıklığa demirden bir parmaklık tasarımı eklenmiştir. Moloz taş örgülü cepheye sahip bu yapı çatı saçağı ile sonlanmaktadır [31].

Şekil 2.26 Yahudi dükkanı [31]

Marmara Adası'ndaki endüstriyel yapılara, adanın gelirinin en büyük bölümünü sağlayan mermer fabrikaları da örnek verilmelidir. Bunlardan biri, tescillenmiş olan ve inşasının 1912 yılında yapıldığı bilinen mermer taş fabrikasıdır (Şekil 2.27). Türkiye'nin ilk mermer fabrikası olarak bilinmektedir. Yapı Mermercik Limanı'nda konumlanmaktadır [32].

Şekil 2.27 Mermer taş fabrikası [33]

Bir yerleşke olarak kurulduğu bilinen fabrikanın yanında işçi konutları, yemekhane, atölye, ofisler ve Osmanlı mezarlığı bulunmaktadır. Ana fabrika binası yedi adet basic kemerli girişe ve ana giriş kapısına sahiptir. Bu binada raylar ve mermer kesme makinaları bulunmaktadır [32]. Yapının günümüzde kullanılmadığı ve atıl durumda olduğu, kaçak kazıları durdurmak amacıyla bekçi ile korunduğu bilinmektedir.

Adanın mimarisine büyük etkisi olan Marmara mermerinden bahsedecek olursak; adanın gelirinin büyük bir kısmını oluşturmasının yanında, adadaki ve dünyanın birçok yerindeki yapıların mimarisine olan katkısı göz önünde bulundurulmalıdır. Marmara Adası'ndaki Saraylar mevkiinden çıkartılıp, buradaki fabrikalarda işlenen mermerlerin yıllar boyunca ada dışında da birçok yapının yapımında kullanıldığı bilinmektedir. Bahsi geçen bu mermerler, Marmara Adası mermeri diğer bir adıyla Prokonnesos Mermeri, Geç Antik Çağ'da Akdeniz'in birçok yerine ihraç edilmiştir ve yerel atölyelerin çalışmalarıyla bölgeye özgün bir tarz ortaya çıkmıştır. Mısır hükümdarı III. Ptolemaisos'un Herakleion'da MÖ 246-222 yıllarında, bu mermerler ile bir tapınak yaptırdığı bilinmektedir. Ayrıca Vitruvius, Efes ve Halikarnassos (Bodrum)'daki anıtların bazılarında bu mermerlerin kullanıldığından bahsetmiştir. Ayrıca Kyzikos'ta olan çoğu sarayın duvarlarının bu mermerle süslendiği bilinmektedir. Arkeolojik buluntulara göre de Bizans döneminde de mermer ocaklarının aktif olarak çalıştığını göstermektedir. Aynı zamanda Marmara Adası'ndaki mermer ocaklarında çalışanların haklarıyla ilgili bilgilere yer veren Codex Theodosianus (408-450) adlı dönemle ilgili bilinen en eski belge de bunu açıklamaktadır [10].

Geç Roma veya Bizans dönemi yapılarında mermerin yaygın kullanıldığı görülmektedir [34]. Özellikle en yaygın kullanımının Augustus döneminde başladığı ve özellikle Tunus bölgesine de taşındığı bilinmektedir [35]. Yapıların vurgulanmak, ön plana çıkarılmak istenen bölümlerinde daha sık rastladığımız mermerler bu dönemde oldukça fazla kullanılmıştır. Bizans mimarisinde en temel mermeri ise Marmara mermeri olarak bilinmektedir. Bu mermerin tercih edilmesinin nedeninin çok ince taneli ve aşırı gösterişli olmamasıdır [34]. Ayrıca

Marmara Adası, deniz yoluyla daha ucuz ulaşım için iyi bir konuma sahip olması bu durumu olumlu yönde etkilemiştir.

II. Theodosianus Dönemi'nde, 408-450 yılları arasında hazırlanan Bizans belgesi Codex Theodosianus'da, mermer ocakları çalıştıranların hakları ile ilgili bölümler bulunmaktadır [10]. Adadaki mermer üretiminin devamını sağlamak için İmparatorluk kanunnnameleri ile mermer ocaklarında çalışan kişilerin çalıştıkları alanları terk etmelerinin yasaklandığı bilinmektedir [12].

Marmara mermeri, boyut farketmeksizin büyük sütun gövdeleri ve kabartmalar, heykeller, önemli anıtlar ve binalarda, sütunlar, duvar kaplamaları, kaldırımlar ve mobilyalar için çok değerliydi ve bir çok yerde kullanılabilmekteydi [36]. Marmara mermerinden yapılan ambonlar, sütun başlıkları, altar, kiborion destekleri, parapet levhaları Erken Bizans döneminde hemen hemen tüm Akdeniz kıyılarındaki dini ve sivil mimarilerde kullanılmıştır [12]. Mermerler genel olarak mavi-griyi anımsatan çizgili, damarlı ve gri-beyaz bir renktedir [34].

Sicilya yakınlarında bulunan Bizans batığında, Marmara mermerinden imal edildiği bilinen başlık ve kaideleri ile birlikte 28 sütun, 12 parapet levhası altar ve dört kiborion desteği bulunmuştur. Ravenna (İtalya)'da bulunan birçok lahidin Marmara mermerinden yapıldığı bilinmektedir [37].

M.S. 250–260 yıllarında yapıldığı bilinen Ludovisi Savaşı lahdi Marmara Adası mermerinden yapılmıştır (Şekil 2.28) [38].

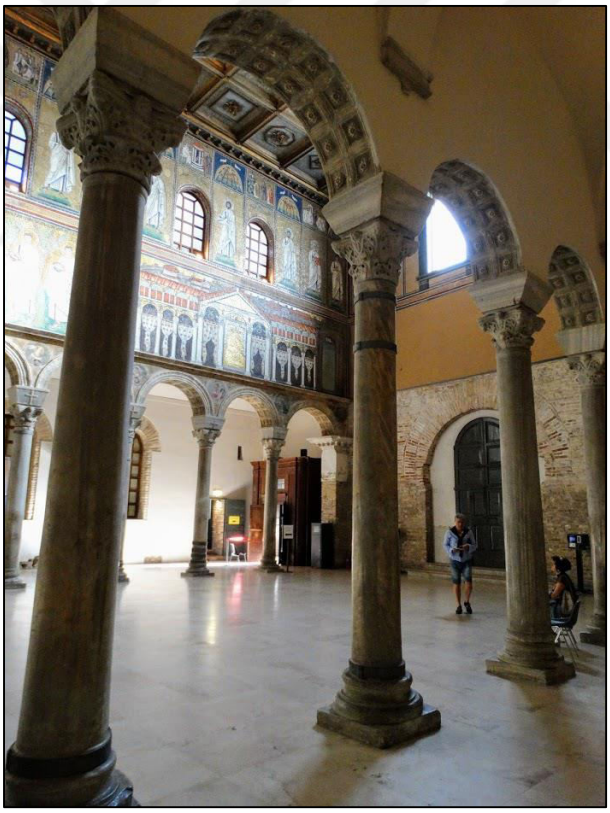

Şekil 2.28 Ludovisi Savaşı lahdi [38]

4.yy'da Constantine Byzantium (İstanbul)'a eski kent kapısının yerine Forum Constantine (Çemberlitaş)'u inşa ettirirken Prokonnesos'tan getirttiği mermerlerle karşılıklı iki büyük kemer inşa ettirmiştir. Stoudios Manastırı (İmrahor Camii)'de de bu mermer kullanılmıştır. Marmara mermeri aynı zamanda Anadolu'da Darphane (Antakya), Aphrodisias, Lykia ve Isauria gibi kilise ve manastırlarda da kullanılmıştır [10].

Vitruve, Bodrum (Halikarnas)'da Mausoleum Anıtı'nın da tuğla üzeri mermer levhaları ile kaplandığını rivayet etmiştir. Bodrum kalesinin duvarlarında, kırık bir şekilde duran Amazonlar savaşının tasvir edildiği mermer saçakların bulunduğu bilinmektedir [39].

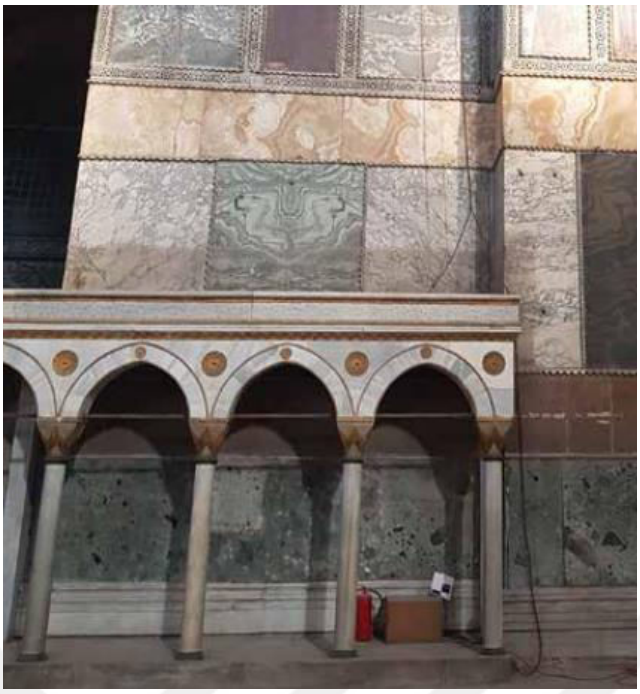
490 yılında inşa edildiği bilinen San Apollinare Nuovo Kilisesi için de Marmara Adası'ndan korint başlıklı sütunlar getirilmiştir (Şekil 2.29) [34].

Şekil 2.29 San Apollinare Nuovo Kilisesi mermer sütun başlıkları [40]

Yaklaşık İ.S. 500'den çok da uzak olmayan tarihlerde estetik bir değişim ortaya çıkmıştır. Süsleme amaçlı heykellerde ve özellikle sütun başlıklarındaki mermer kullanımının değişimi bu sürecin önemli bir kanıtıdır. O dönemde Prokonnesos mermer ocaklarının ihraç etkinliği artmıştır. 5. yüzyılın ileri tarihlerine kadar Prokonnesos'ta bulunan devlet atölyeleri geleneksel sütun başlıklarını, korint ve iyonik üslubu tercih etmiştir. Akantüs yaprakları ve sarmal sütunlar kullanılmış olsa da temel biçimler korunmuştur. İ.S. 500'den itibaren, yeni üslup ortaya çıkmıştır. Bazen derin biçimde kesilen ve koyu zemin üzerine dantelaya benzer, üzeri kemerli sütun başlıkları biçimini almıştır. Bu değişimin izlerini görmek için İstanbul'daki Aziz Polyeuctus Kilisesi'ni (524-7) incelemek gerekir. Bu kiliseden geriye sadece temelleri ve Prokonnesos mermerinden yapılan bazı bölümleri kalmıştır. Bunlar yelpazeye benzer kuyrukları olan tavus kuşları, Sasani tip bodur palmiyeler, üzüm salkımları, bitkiler ve vazolar ve palmiye ağaçlarıdır. Bu kilise Ayasofya'dan yaklaşık on yıl önce inşa edilmişti [41].

Marmara mermerinin yoğun olarak kullanıldığı bir diğer mimari yapı Ayasofya'dır. Yapının batı cephesinde bulunun kaplamada, alt katında bulunan 8 adet kare şeklinde beyaz renkli doğal taş sütunları, üst katında bulunan 24 adet silindir şeklinde beyaz renkli doğal taş sütunları(Şekil 2.30), Osmanlı döneminde yapılan mihrab bölümü (Şekil 2.31), minber bölümü (Şekil 2.32) ve yine Bergama'dan getirilen su küpü (Şekil 2.33) Marmara mermerinden yapılmıştır [42].

Şekil 2.30 Ayasofya kuzey iç cephe mermer sütunları [43]

Şekil 2.31 Ayasofya'nın mihrabındaki mermerler [42]

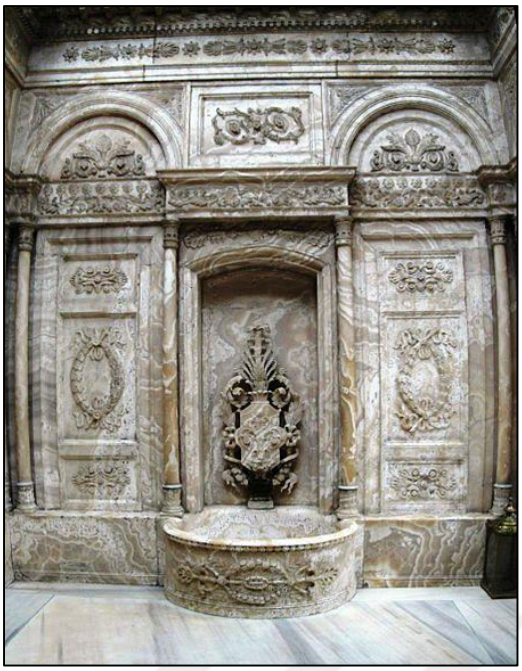
Şekil 2.32 Ayasofya'nın minberindeki mermerler [42]

Şekil 2.33 Ayasofya'da bulunan Bergama'dan getirilen mermer su küpü [42]

Özellikle Osmanlı dönemi mimarlarının malzeme seçimlerinde harap olmuş yapılardan getirilen devşirme taşların ve sütunların yanında Marmara mermerlerini kullandıkları bilinmektedir. Çoğunlukla devşirme sütunları aynı yüksekliğe getirebilmek, gövdelerini uzatabilmek amacıyla bilezik veya kasnaklarla bu mermer kullanılmıştır [44].

Dolmabahçe Sarayı'nın dönemin Barok ve Ampir motifleri ile bezenmiş hamam bölümünün zemininin Marmara mermerleri ile kaplandığı bilinmektedir (Şekil 2.34) [45].

Şekil 2.34 Dolmabahçe Sarayı'nın hamam zemininin mermer kaplaması [46]

Ayrıca mermer ocaklarının Bizansın son dönemlerinde, altı veya yedinci yüzyıllarda etkinliğinin azaldığı bilinmektedir. Bunun nedeninin imparatorluğun bu dönemlerde bozulmaya başlaması söylenebilir.

Marmara Adası hakkında yazılan tarihsel metinlerin az sayıda olmasına rağmen, arkeolojik buluntular mermer ocaklarının faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir.

Marmara Adası'ndaki arkeolojik kazılar Nuşin Asgari tarafından 1971 yılında başlatılmıştır [12]. 1980 yılında, Saraylar'ın güneydoğusundaki Mersinlik mevkiinde, içerisinde Roma dönemine ait pişmiş toprak bulunan kapağı açılmış bir lahit bulunmuştur. Aynı yılda zırhlı bir heykel ve sütun kaidelerine ulaşılmıştır [47].

Asgari öncülüğünde ortaya çıkarılan eserlerden bazıları günümüzde Saraylar Açık Hava Müzesi'nde sergilenmektedir (Şekil 2.35) [10].

Şekil 2.35 Saraylar Açık Hava Müzesi genel görünümü [10]

Gündoğdu Mahallesi'ndeki sahil meydanında Bizans Dönemi ve sonrasına ait olabilecek kuyu bileziği, bazı mezar taşları ve zeytinyağı, şarap üretimi ile ilgili pres malzemeleri bulunmaktadır (Şekil 2.36) [23].

Şekil 2.36 Gündoğdu Mahallesi'ndeki kalıntılar [23]

Marmara Adası çevresinde görünen bazı Bizans dönemi kalıntıları da su altında kalmıştır. 13 adet Bizans batığı bulunmuştur. Bu batıklarda Nergis Günsenin başkanlığındaki ekip ile Türkiye'nin ilk su altı kazıları başlatılmıştır [12]. Yapılan kazılarda çok sayıda seramik/amphora, kiremitler ve çapalar bulunmuştur (Şekil 2.37). Marmara Adası'nda kil üretimi olmaması nedeniyle, yapılan analizlere göre

Saraylar ve Topağaç atölyelerinin Ganos'dan kil aldığı sonucu çıkarılmıştır. Bu durum, büyük olasılıkla adada yaşayan veya sürülen papazların ürettikleri şarapları manastırlara katkı amacıyla ihraç ettiklerine işaret olabilir [48].

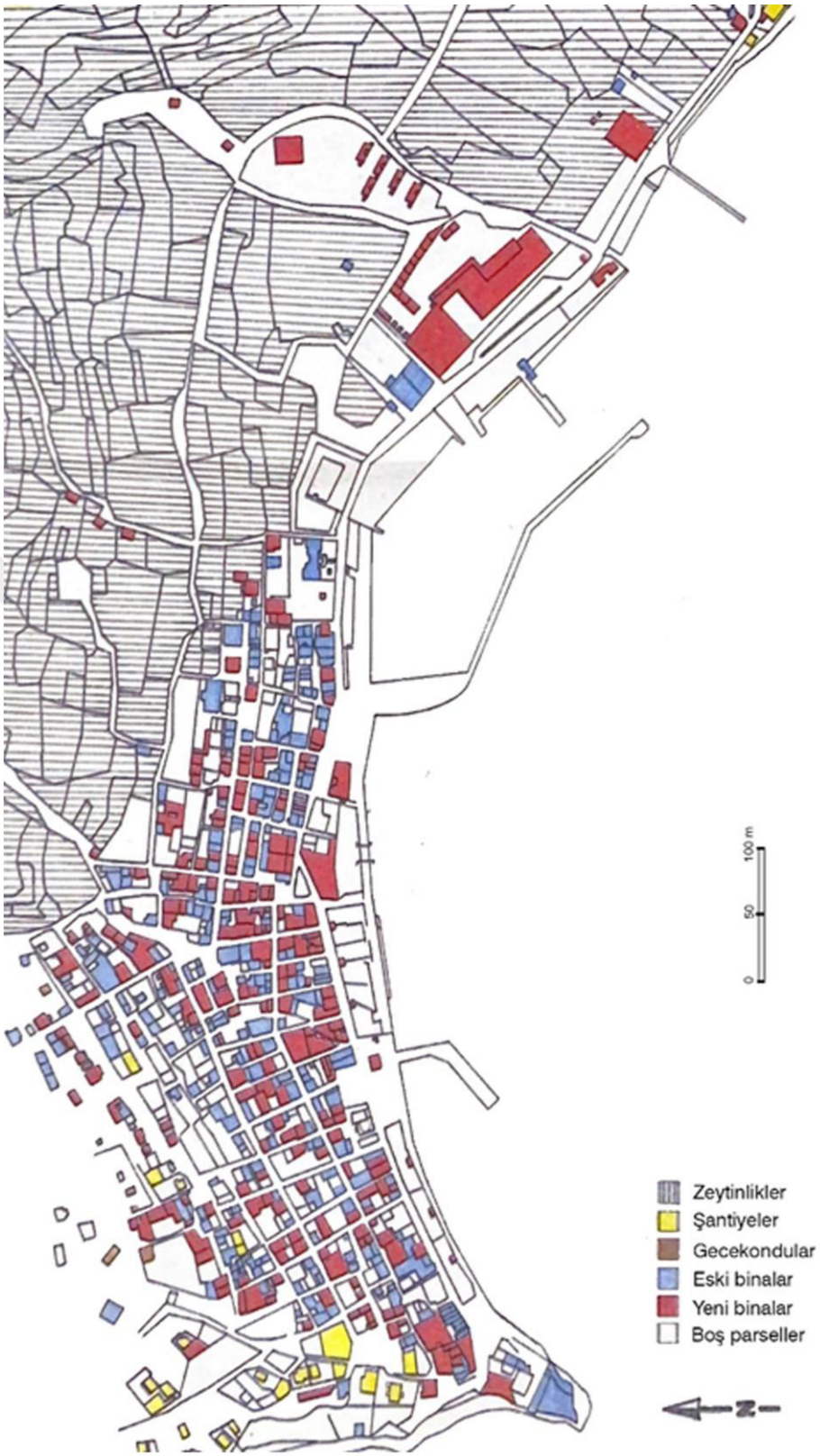

Şekil 2.37 Marmara Çınarlı Kültür Derneği Müzesi amphoralar (Fotoğraf: ZerrinDGN) [48]

3
MARMARA ADASI ASMALI MAHALLESİ'NİN GELENEKSEL KONUTLARI

3.1 Marmara Adası'nda Geleneksel Konut Mimarlığı

Marmara Adası'ndaki geleneksel konutları incelediğimizde, günümüze ulaşan çok az sayıda yapı olduğunu görmekteyiz. Günümüze ulaşan bu yapıların da çoğunluğu harap/boş durumdadır. 1935 yılında yaşanan büyük depremden sonra ayakta kalabilen yapıların da çoğu hakkında belgelere ulaşılamamıştır. Ulaşılan belgelerde görüldüğü kadarıyla Marmara Adası'nın merkezindeki konut çeşitliliği oldukça fazladır. Bu çeşitliliği gecekondular, tarihi (günümüze ulaşan ahşap) konutlar ve yeni(betonarme) konutlar oluşturmaktadır (Şekil 3.1). Günümüzdeki konutları yapıldıkları malzemelere göre sınıflandırdığımızda betonarme konutlar Ada'nın genel konut stoğunu oluşturmaktadır. Bu konutların yanında az da olsa sözlü kaynaklara göre mübadele öncesi dönemde yapıldığı bilinen ve günümüze ulaşan, Ada'da yaşayan grupların konutları bulunmaktadır.

Şekil 3.1 Marmara merkezi 1986 konut stoğu durumu [11]

Bu konutlara verebileceğimiz örneklerden ilki 19. yy.'da yapıldığı bilinen Metin Doğantimur Evi'dir (Şekil 3.2). 2010-2015 yıllarından beri terk edilmiş durumdadır. Yerel halktan alınan bilgilere göre konut, 1950'li yıllarda dış cephe ahşap kaplama onarımları geçirmiştir. Yapının doğusunda ve batısında bitişik betonarme yapılar bulunmaktadır. Yapı; zemin, birinci ve ikinci kat olmak üzere üç kattan oluşmaktadır. Birinci kat ve ikinci kat bir alt katın yüzeyinden çıkma yaparak cepheye hareket kazandırmıştır. Bu çıkmalar payandalar ile desteklenmektedir. Pencereler dikdörtgen şeklinde, ahşap ve giyotinlidir. Zemin kat cephesi moloz taşlar ile yapılmıştır. Birinci ve ikinci katlar ahşap karkas üzeri ahşap yalı baskı ile kaplanmıştır. Yapı alaturka kiremitlerle kaplı kırma çatıya sahiptir [49].

Şekil 3.2 Metin Doğantimur Evi genel görünüm [49]

Zemin kattaki giriş kapısı taşlık alanına açılmaktadır. Doğu köşesinde bir oda bulunmaktadır. Kuzey bölümünde bir iç sofa ve bu alandan ulaşılan mutfak ve tuvalet bulunmaktadır. Taşlığın kuzeybatısında konumlanan ve bir kapı ile geçiş yapılan merdiven ile birinci kattaki sofaya ulaşılmaktadır. Bu sofaya açılan üç adet oda bulunmaktadır [49].

İkinci kat ve birinci kat plan yapısı olarak aynıdır (Şekil 3.3). Fakat hasar gördüğü ve kısmi göçmeler meydana geldiği için tam olarak incelenememiştir [49].

Şekil 3.3 Metin Doğantimur Evi zemin ve birinci kat planı [49]

Bir diğer örnek verilebilecek geleneksel konut İrfan Yıldırım Evi'dir. Yapım yılları 19. yy sonu- 20. yy başlarına tarihlenen bu konut 2008-2009 yıllarında terk edilmiştir. İki katlı olan bu konutun aynı zamanda kısmi bir de bodrum katı bulunmaktadır [50]. Yapıya tek kanatlı ahşap bir kapıdan giriş sağlanmaktadır. Kapının sağında ve solunda dikdörtgen şeklinde ahşap pencereler bulunmaktadır. Sağındaki diğerine göre daha büyüktür. Birinci katın cephesinde, payandalar ile desteklenen, çıkma yapan bir bölüm bulunmaktadır. Bu katta ahşap giyotinli pencereler bulunmaktadır. Yapının zemin kat cephesinde, moloz taş ile yapılan duvarlarda ahşap hatıllar yer almaktadır. Birinci kat cephesi ahşap yalı baskı kaplamadır. Çatı alaturka kiremit kaplı kırma çatıdır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 İrfan Yıldırım Evi genel görünümü [50]

Yapı ağır hasarlı durumda olduğu için iç mekana giriş yapılamamıştır. Bu nedenle plan çalışması mevcut değildir.

3.2 Asmalı Mahallesi'nde Geleneksel Konutlar

Asmalı Mahallesi, konut çeşitliliği bakımından Marmara Adası'nın en zengin mahallesidir. Yerleşimin çok uzun yıllardır devam etmesi ve birçok kültüre ev sahipliği yapması nedeniyle Ada'nın geleneksel konutları araştırılırken öncelik verilmesi gereken bir alandır. Marmara Adası'nda kültürel miras olan yapılara çok fazla önem verilmemesine, yıkılıp yerlerine betonarme yapılar yapılmasına rağmen, Asmalı Mahallesi'ndeki mübadele öncesinde, Rum halkının yaşadığı dönemde yapılan konutların bir kısmı korunmuş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Özellikle mübadele sonrasında çoğunlukla Sürmene'den gelen ailelerin yerleştirildiği bu mahallede [16], sivil mimarlık örnekleri günümüze ulaşmış mahallerin arasında önemli bir yer almaktadır.

Şekil 3.5 Asmalı Mahallesi, Eylül 1920 (Marmarina Nea Gazetesi, 1947) [28]

Asmalı Mahallesi'ndeki köy evlerinin inşa edilme biçimi Theofanidis'e göre deprem öncesi dönemde, Asmalı isminin verilmesine katkı sağlamıştır. Theofanidis, korsanların adayı yağmaladığı yıllarda var olan konutların, birbirleri arasındaki geçişleri sağlamak amacıyla yapılmış çıkmalara sahip olduğunu belirtmektedir. Ona göre geçit amacıyla kullanılan bu çıkmaların asma köprülerden yapılmıştır. Bu durum konutların birbirine yakın ve birbirine köprü ile bağlı, altında dar yolların olduğu bir mimari yapıdan oluştuğunu göstermektedir [5]. Bahsedilen durum ile ilgili herhangi bir görsele ulaşılamamıştır. Asmalı Mahallesi'nde, kendi evini kendi organik yöntemleri ile inşa eden Rum konutlarını ve sonrasında yine anonim mimari olarak adlandırılan aynı yöntemle inşa edilen Türk konutlarını görmek mümkündür. Konutlar, yerel işçilik ile bazı geleneksel kalıpların kültürel izlerini yansıtmaktadır. Özellikle 20. yüzyıl sonlarına baktığımızda, adada Rum halkından kalan taş temelli ahşap çatkılı bu konutların yanında, Türklerin adaya yerleşmesi ile inşa ettikleri zemin katı ahşap çatkılı, moloz taş örgülü, üst katları çoğunlukla tuğla örgülü konutlar bulunmaktadır.

Karma inşaat tekniği olarak adlandırılan bu yöntem ile yapılan konutlarda, temeller ve zemin katlarda yer alan duvarlar taş malzeme ile üst katlar genelde güneşte kurutulan kerpiç ile doldurulmuş olan ahşap strüktür ile, yine ahşap

malzemeden yapılan çatıları alaturka kiremitler ile örtülmüştür [51]. Bu konu ile ilgili ayrıntılı değerlendirmelere 4.2 Geleneksel Konutların Cephe Özellikleri adlı başlık altında yer verilecektir.

Şekil 3.6 Marmara Adası, Asmalı Mahallesi (Aftoni),1951 [13]

Mahalle yerleşiminin doğusunda konumlanan ve bahsi geçen konutlardan farklı cephe özellikleri, plan yapısı ve süsleme özelliklerine sahip olan, Rum halkın yaşadığı dönemde inşa edildiği bilinen ve inşa tarihi hakkında net bilgiye ulaşılamayan Aftoni Kilisesi günümüzde konut olarak kullanılan yapılardandır (Şekil 3.7). Kilisenin basamaklarla ulaşılan batı cephesi ana cephedir. Cephenin merkezinde yarım daire kemerli çift kanatlı ana giriş kapısı bulunmaktadır. Kapının iki yanında aynı ölçülere sahip iki adet yarım daire kemerli tuğla söveli pencere bulunmaktadır. Yapının batı ve güney cepheleri üçgen alınlıklıdır. Alınlıkların merkezine yuvarlak tepe pencereleri konumlandırılmıştır. Bu iki cephenin üçgen alınlıkları köşelerde konumlanan pilasterler ile desteklenmiştir. Güney cephesinde üç adet batı cephesindekiler ile aynı özelliklere sahip pencereler bulunmaktadır. Bu pencerelerden orta aksta bulunan pencere diğerlerine oranla daha büyüktür. Diğer iki cephe ile ilgili görsele ulaşılamamıştır. Ahşap malzemeden yapılmış kubbe, yapıya sonradan eklenmiş izlenimi vermektedir. Kubbe ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kilise, yığma moloz taşlar ile inşa edilmiştir.

Şekil 3.7 Asmalı (Aftoni) Kilisesi 1921 [13] ve 2019

Kilise, eski muhtarlardan Cevdet Denizkuşu ile 10 Temmuz 2022 günü saat 17.45'te yapılan görüşmede, kendisi tarafından verilen bilgilere göre, Asmalı Mahallesi'ne yerleşen doktora satılmıştır. Kendisi tarafından zemin kat pencerelerinin üzerinde kalan bölümler yıktırılmıştır. Yıktırılan bölümlerin yerine betonarme olarak iki adet yeni kat yaptırılmıştır. Özgün özelliklerini tamamen kaybeden ve uzun yıllar boyunca konut olarak kullanılan kilise günümüzde terk edilmiştir.

Asmalı Mahallesi'ndeki betonarme yapılar artış göstermeye devam etmektedir. Çalışma kapsamındaki geleneksel konutlar betonarme yapılar arasında kaybolmuş durumdadır (Şekil 3.8).

Şekil 3.8 Asmalı Mahallesi görünümü, 2022 [52]

3.3 Asmalı Mahallesi Geleneksel Konutlar Kataloğu

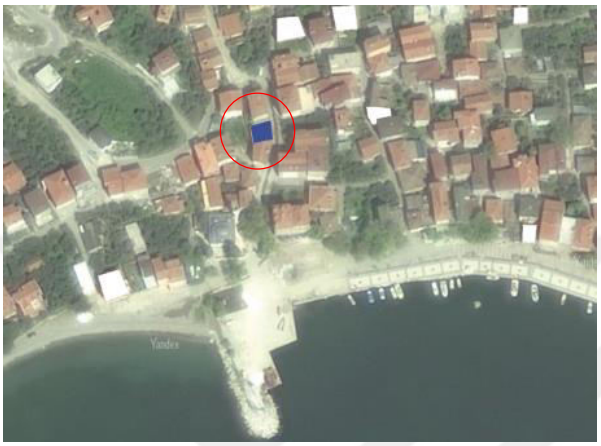
Asmalı Mahallesi'nde çoğunlukla Rum halkın yaşadığı dönemden günümüze ulaşan geleneksel konutların mahalle içerisindeki dağılımı aşağıda belirtilmiştir (Şekil 3.9).

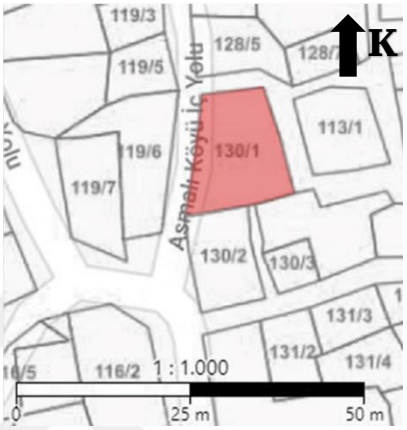
Şekil 3.9 Asmalı Mahallesi katalog kapsamındaki konutlar

Tablo 3.1 Yılanlı Ev

KONUTUN ADI: YILANLI EV	**KATALOG NO:** 1/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** Bursa KVKBK 18.08.1990-1295
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 1888?	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.10 Yılanlı Ev konumu [53]

Şekil 3.11 Yılanlı Ev 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde Türkler adaya yerleşmeden önce, Rum halkı tarafından Ressam'ın Evi olarak bilinen konuttur. Ön cephesinin büyük bir kısmı yıkılmış, merdivenlerinin dahi kullanılmaya elverişli olmamasına rağmen günümüze değiştirilmeden gelen nadir konutlardan biridir. Konutun baş odasının duvarlarında çokça yer edinen yılan tasvirleri, Asmalı halkı tarafından Yılanlı Ev adıyla anılmasını sağlamıştır. Yılanlı Ev mahallenin dağ yolundan girişinde konumlanmıştır (Şekil 3.10).

Tarihçe:

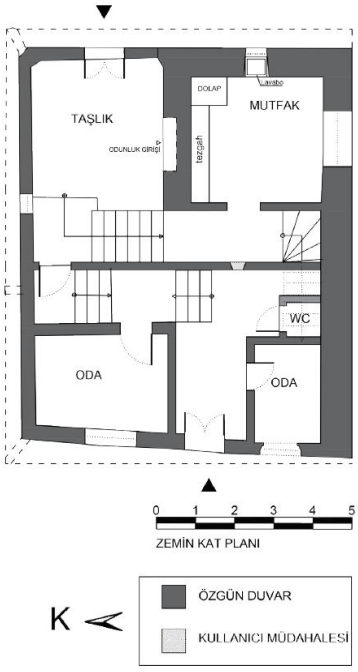
Papachristou, Yılanlı Ev'in 1980 yılında fotoğraflanmış olan temel taşının incelenmesi ile yapının 1888 yılında inşa edildiğinin düşünüldüğünü belirtmektedir. Tarihin üzerinde yer alan harfler şunlardır: Β. ΑΦ. (= V. AF.) [55].

Tablo 3.1 Yılanlı Ev (Devamı)

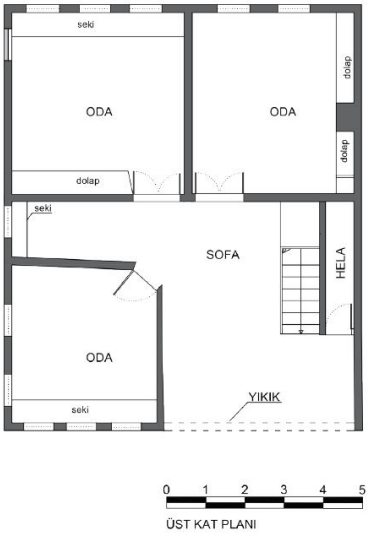
KONUTUN ADI: YILANLI EV	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 1/2

Plan Özellikleri:

Zemin kata giriş doğu ve batı cephelerde konumlandırılmış kapılardan sağlanmaktadır. Batıdaki ana girişin sağlandığı kapıdan güneydoğu yönünde ilerleyen L şeklinde bir koridor mevcuttur. Bu koridorun sağında ve solunda birer oda bulunmaktadır. Odalar yükseltilmiştir [55]. Soldaki odanın altı depo olarak kullanılmıştır (Şekil 3.12). Depo olarak kullanılan alanın yer aldığı arka kapıya açılan geniş alanda, Rum halkının yaşadığı dönemde şarap imalatı için kullanılan bir alan olduğu düşünülmektedir. Bu bölümde tavan yüksekliği oldukça fazladır ve konutun diğer alanlarına göre oldukça sadedir. Ayrıca Türk sahiplerinin bu alanı zeytin seçme yeri olarak kullandığı düşünülmektedir. Doğu tarafındaki giriş de aynı şekilde L koridor ile asma kattaki mutfağa bağlanmaktadır. Bu mutfak bölümünün altında depo olarak kullanılan bir alan daha mevcuttur. Üst kata çıkıldığında L şeklindeki sofa 3 ayrı odaya açılmaktadır (Şekil 3.13). Günümüzde sofanın batı duvarının bir kısmı yıkık durumdadır. Merdivenin arkasında tuvalet olarak kullanılan uzun bir dikdörtgen alan mevcuttur. Sofanın batı bölümünde sedir bulunmaktadır.

Şekil 3.12 Zemin kat planı [55]

Şekil 3.13 Üst kat planı [55]

Tablo 3.1 Yılanlı Ev (Devamı)

KONUTUN ADI: YILANLI EV	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 1/3

Şekil 3.14 Yılanlı Ev doğu cephesi

Şekil 3.15 Yılanlı Ev güney cephesi

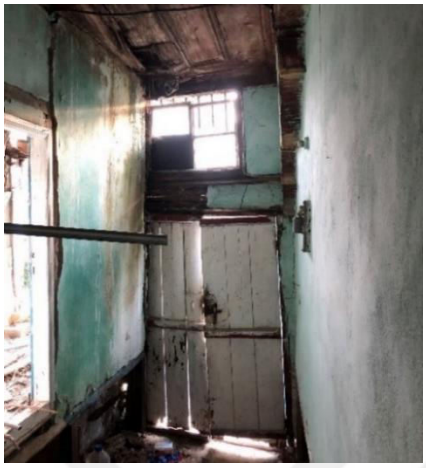
Şekil 3.16 Yılanlı Ev batı cephesi

Cephe Özellikleri:

Zemin katlarda genel olarak ön ve yan cephelerde ahşap hatıllı moloz taş duvar örgülüdür. Bu duvarların üzeri kumdan yapılmış harçlarla sıvanmıştır. Sıvaların üzeri ise boyanmıştır (Şekil 3.14). Üst kat ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu ve üzeri ahşap yalı baskı kaplamadır. Yapıya giriş mermer malzemeli iki basamakla sağlanmaktadır. Giriş kapısı ahşaptır. Kapı üstü ahşap çıtalı süslemeler mevcuttur. Ön ve arka giriş kapılarının üzerinde küçük dikdörtgen bir tepe penceresi yer almaktadır (Şekil 3.15). Zemin katın üstünde bulunan ahşap çıkma bölmeyi desteklemek için payandalar kullanılmıştır. Pencereler ahşap söveli ve giyotinlidir. Pencere üstlerinde basık yarım daire üst başlıklar(alınlık) bulunmaktadır. Ahşap çatı, alaturka kiremit kaplı kırma çatıdır (Şekil 3.16).

Tablo 3.1 Yılanlı Ev (Devamı)

KONUTUN ADI: YILANLI EV	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 1/4

Şekil 3.17 Batı cephesi girişi

Şekil 3.18 Asma kat mutfak

İç Mekan Özellikleri:

Doğu ve batı cephe girişlerinde oldukça sade geniş alanlar mevcuttur (Şekil 3.17). Üst kata çıkılan merdivenle asma katta ulaşılan mutfak da aynı sadeliktedir. Mutfakta dikdörtgen şeklinde pencere açıklıkları bulunmaktadır (Şekil 3.18). Merdivenler üst katta geniş bir hole ulaşmaktadır. Sofa olarak adlandırdığımız bu hole '*vliakos*' (Yunanca 'güneş' kelimesinden türemiş) denmektedir. Sofanın güneydoğu köşesi pahlanmıştır ve başka bir odaya giriş için kapı eklenmiştir [55]. Odaların sofaya bakan duvarlarında ahşap hatıllar bulunmaktadır. Bu ahşap hatılların aralarına süslemeler yerleştirilmiştir (Şekil 3.19). Sofa ve odaların duvarlarının bir kısmı sonradan toz boya ile boyanmıştır. Bu duvarların Türk sahipleri tarafından çocuklarının resimlerden korktuğu için tamamen boyandığı söylenmektedir. Zamanla boyalar döküldükçe süslemeler ortaya çıkmıştır. Merdivenin arkasında kalan odanın sağır duvarında Rumlar tarafından '*gioukos*' olarak adlandırılan yüklük bulunmaktadır (Şekil 3.20). Bu bölümde çarşaflar, kilimler, yastıklar, perdeler ve nakışlar bulunmaktadır [55]. Ev sahiplerinin günün büyük bir bölümünü sofa olarak adlandırılan bu alanda konumlandırılmış sedirlerde geçirdiği düşünülmektedir. Odaların kapıları dikdörtgen biçimli, çift kanatlı ahşaptır (Şekil 3.21). Duvarlarda bulunan hatıllar kapıların üstlerinde devam etmektedir. Türk döneminde odalardaki bazı pencerelerin yarım daire alınlıkların doldurulduğu gözlemlenmektedir. Konutun üst kat ahşap tavaları çıtalarla detaylandırılmıştır (Şekil 3.22).

Tablo 3.1 Yılanlı Ev (Devamı)

KONUTUN ADI: YILANLI EV	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 1/5

Detaylar:

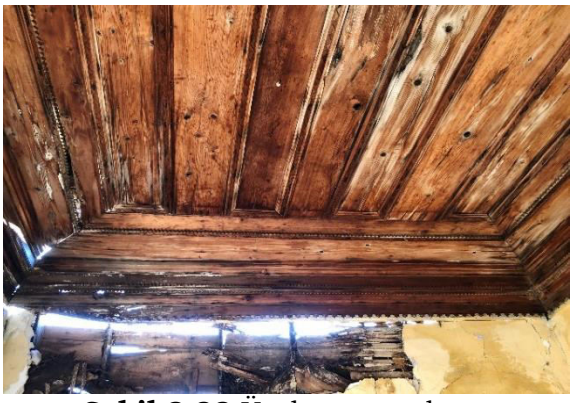
Şekil 3.19 Yılanlı Ev üst kat

Şekil 3.20 Yüklük bölümü

Şekil 3.21 Üst kat oda kapısı

Şekil 3.22 Üst kat tavan detayı

Tablo 3.1 Yılanlı Ev (Devamı)

KONUTUN ADI: YILANLI EV	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 1/6

Süslemeler 1:

Evin iç mekân süslemeleri ilgi çekicidir. Süslemeler evin üst katında sofa, kuzeybatıdaki baş odada yoğunlaşmıştır. Günümüzde boyanmayan veya sıvaları dökülen kısımlardan, duvarları boydan boya kaplayan büyük boyutlu tasvirlerin yer aldığı bilinmektedir. Yılanlı Ev'in duvar resimlerinde çift başlı Bizans kartalı özellikle dikkat çekmektedir (Şekil 3.23).

Çift başlı kartal Bizans İmparatorluğunda, imparatorluğun birliğini simgeleştirmekteydi. Tarihsel metinler mahalle halkının gemilerinde de bu simgeyi kullanabildiğini göstermektedir. Asmalı Mahallesi'nin Rum halkına, denizcilikte ve Osmanlı donanmasında gösterdikleri başarı nedeniyle resmi günlerde ve bayramlarda, altın yaldızlı zemin üzerine elle işlenmiş iki başlı kartal resmi taşıyan bayrak çekme ayrıcalığı verildiği bilinmektedir. Doğada tasvir edilmiş olan bu kartalın iki yanında ağaç tasvirleri bulunmaktadır. Bu ağaçların gövdeleri kahverengi, yaprakları yeşildir. Çift başlı bu kartalın iki başında da birer taç bulunmaktadır. Tüyleri ise iki başın arasındaki daha büyük bir tacı taşımaktadır. Kartalların sağ elinde dünya hakimiyetinin temsili sayılan bir küre, sol ellerinde ise meşaleye benzer bir nesne bulunmaktadır [55]. Sofanın kuzey bölümündeki duvarda ağaç ve çiçek motifleri ve bitkisel motifler bulunmaktadır. Tavan seviyesine yakın yerlerde kırmızı üzüm salkımlarını görmek mümkündür. Bu salkımların alt bölümleri boyalı olduğu için altında ne olduğu bilinmemektedir. Sofanın doğu duvarında dilimlenmiş karpuz, sarı limon, kırmızı üzümler, mavi renk güller ve turuncu portakallar bulunmaktadır (Şekil 3.24). Kuzeybatıdaki baş odanın duvarlarında üç adet vazo içinde elmalar, portakallar ve armutlar bulunmaktadır (Şekil 3.25). Vazoların farklı renkte ve büyüklükte olması dikkat çekicidir. Ayrıca vazoların çevresinde ağaç motifleri ve s kıvrımlı bitkiler bulunmaktadır. Sofanın doğu duvarının güneyinde, bir aslanı saran büyük boyutlu bir yılan tasviri bulunmaktadır (Şekil 3.26). Tasvir, evin yeni sahipleri boyamıştır. Aslanın yelesinin diken diken olduğu detayını bile görmek mümkündür.

Sofanın doğu duvarının güney bölümünde, merdivenin karşısında kalan duvarda, doğa tasvirine yer verilmiştir. Güneşli bir günde ağaçların resmedildiği bölümde hayvanların bir yere doğru kaçtığı düşünülmektedir. Tasvirde farklı ağaç türlerini de görmek mümkündür (Şekil 3.27).

Tablo 3.1 Yılanlı Ev (Devamı)

KONUTUN ADI: YILANLI EV	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 1/7

Detaylar:

Şekil 3.23 Üst kat sofa çift başlı kartal figürü

Şekil 3.24 Üst kat sofa kalem işleri 1

Şekil 3.25 Üst kat sofa kalem işleri 2

Şekil 3.26 Üst kat sofa kalem işleri 3

Şekil 3.27 Üst kat sofa kalem işleri 4

Tablo 3.1 Yılanlı Ev (Devamı)

KONUTUN ADI: YILANLI EV	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 1/8

Şekil 3.28 Üst kat sofa kalem işleri 5

Şekil 3.29 Üst kat sofa kalem işleri 6

Şekil 3.30 Cephedeki payanda detayı

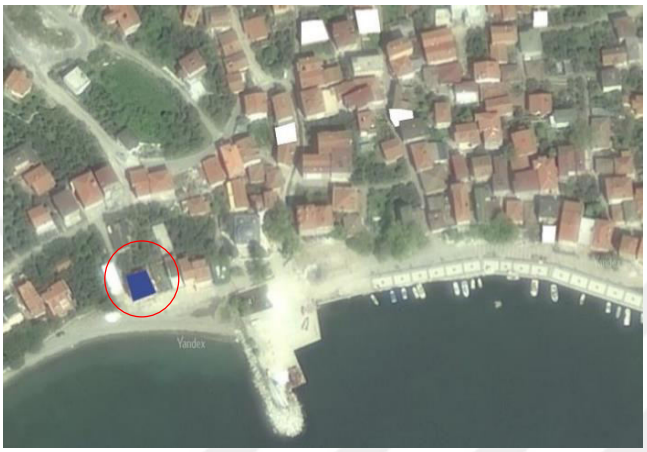
Şekil 3.31 Üst kat sofaya çıkış merdiven korkuluğu

Süslemeler 2:

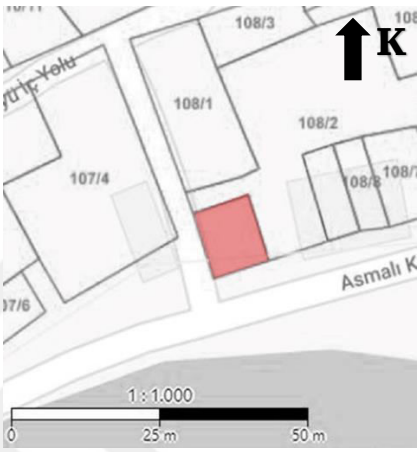
Sofanın doğu duvarının kuzeyinde, üstü boyayla kapatılmış boğa ve deve figürleri bulunmaktadır (Şekil 3.28). Bu alandaki geyiklerin adanın prokos isimli geyik türünden gelen antik ismiyle bağlantılı bir tasvirinin olabileceği düşünülmektedir [55]. Deve tek hörgüçlü olarak resmedilmiştir. Geyikle birlikte bir ormanda bulunmaktadır. Alt bölümünde bulunan hayvanların büyük bir kısmı boyanın altında kaldığı için tasvirde ne olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır. Sofanın güney duvarının doğusunda üç tane tavus kuşu figürü bulunmaktadır. Yanlardaki iki kuş ortadaki kuşa dönük konumlandırılmıştır, kuşların kanatları havadadır (Şekil 3.29). Tasvirin çevresinde, bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Diğer kalem işlerinin bulunduğu yer, cephelerdeki payandalardır. Cephenin payandaların üçünde aslan figürleri bulunmaktadır (Şekil 3.30). Bu figürler profilden resmedilmiştir. Üst kattaki ahşap oymalı merdiven korkulukları özgün yapısını korumaktadır (Şekil 3.31).

Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi

KONUTUN ADI: TINAZ EVİ / PAPAZIN EVİ	**KATALOG NO:** 2/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** Bursa KTVKBK 15.1.1996 – 4904
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 1870	**MEVCUT DURUMU:** KONUT

Şekil 3.32 Tınaz Evi konumu [53]

Şekil 3.33 Tınaz Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde mübadeleden önce, Papaz'ın Evi olarak bilinen konuttur. 1990'lı yıllarda Türk sahipleri tarafından kuzey cephesinde yapılan eklerin inşasında, zemin katın girişinde bulunan ve üst kata ulaşımı sağlayan merdiven kaldırılmıştır [56]. Günümüzde alt katı ve üst katı kullanan aileler farklıdır. Ev sahipleri tarafından yapılan değişikliklere rağmen konut özgün yapısını korumaktadır. Tınaz Evi, Asmalı Mahallesi'nin plaj olarak kullanılan bölümünün girişinde konumlanmıştır (Şekil 3.32).

Tarihçe:

Yapımı 1870 yılına tarihlenen Tınaz Evi'nin Rum sahipleri Michael Gkioulekas ailesidir. Mübadeleden sonraki sahipleri Tınaz Ailesi'dir [56].

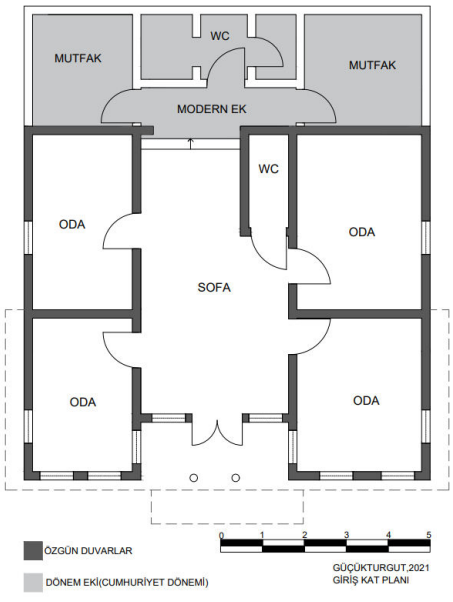
Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TINAZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 2/2

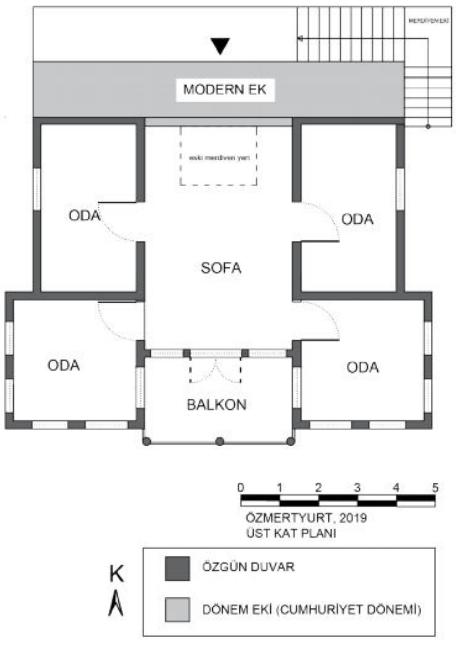
Plan Özellikleri:

Zemin kata giriş güney cephesinde konumlandırılmış iki adet mermer merdivenle ulaşılabilen kapıdan sağlanmaktadır. Girişte geniş dikdörtgen bir sofa bulunmaktadır. Sofanın sağına ve soluna ikişer oda ve bir adet tuvalet konumlandırılmıştır. Girişin karşısında, sofanın sonundaki iki merdivenin geçilmesiyle ulaşılan betonarme ek bulunmaktadır. Betonarme ek bölümüne ihtiyaçlara uygun olarak mutfak, banyo ve tuvalet bölümleri eklenmiştir. Konutun özgün plan yapısı kare planlıdır ve odalar simetrik bir şekilde konumlandırılmıştır (Şekil 3.34).

Konutun doğu cephesinde bodrum kata açılan bir kapı bulunmaktadır. Bu bölüm ev sahipleri tarafından depo olarak kullanılmaktadır. Üst kata ulaşan merdiven yapının doğu cephesinden başlayıp L şeklinde dönerek üst katın kuzey cephesinde bulunan modern ekteki kapı girişine bağlanmaktadır. Yine üst kattaki simetri alt kattakinin benzeri niteliğindedir. Dikdörtgen bir sofanın sağında ve solunda ikişer oda ve karşısında dikdörtgen planlı bir balkon bulunmaktadır (Şekil 3.35).

Şekil 3.34 Giriş kat planı

Şekil 3.35 Üst kat planı [56]

Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TINAZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 2/3

Cephe Özellikleri:

Güney cephesi Marmara Denizi'ne bakan yapının bodrum katı yığma moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Taş örgünün üzeri sıva ile kaplanmıştır. Zemin kat ve üst kat benzer görünümdedir. Güney cephesi ahşap çatkı arası tuğla ile doldurulmuştur [56] (Şekil 3.36). Doğu cephesinin özgün bölümünde ahşap yalı baskı kaplamalıdır. Aynı cephenin yapıya sonradan eklenmiş bölümü betondur ve harçla sıvanmıştır. Üst katta çıkmalar yapılmıştır. Yapının çatısı kırma çatıdır (Şekil 3.37). Üzerinde alaturka kiremitler bulunmaktadır.

Kuzey cephesinin özgün hali ile fotoğraflarına ulaşılamamıştır. Yapılan ek, beton üzeri harç sıvalıdır (Şekil 3.38). Yapının bodrum kattaki değiştirilen pencereleri ve ek yapılan bölüm dışındaki pencereleri dikdörtgen ve giyotinlidir.

Batı cephesinin arka bölümündeki pencere ve doğu cephesinin arka bölümde yer alan pencereleri 2 kanat açılır penceredir. Malzeme ve biçim farklılıklarının olması pencerelerin farklı dönemde yapıldığını göstermektedir. Üst kattaki ahşap pencerenin Türklerin adaya yerleştiği dönemde, alt kattaki PVC pencerenin ise 21. yy'ın başlarında yapıldığı düşünülmektedir. Özgün pencerelerin çevresinde dikdörtgen çerçeve biçiminde süslemeler bulunmaktadır. Üst kat pencerelerinde sövelerin üst bölümlerinde konsollar ile taşınan tepelikler bulunmaktadır.

Yapının batı ve doğu cephelerinde üst katta yapılan çıkmalarla cepheye hareket kazandırılmıştır.

Doğu cephesinden başlayarak kuzey cephesine dönen, yakın zamanda yapıldığı bilinen merdiven ile yapının ek bölümünde bulunan ikinci girişine ulaşılmaktadır. Betonarme merdivenlerin korkulukları demirdir (Şekil 3.39).

Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TINAZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 2/4

Detaylar:

Şekil 3.36 Tınaz Evi güney cephesi

Şekil 3.37 Güney ve batı cepheleri

Şekil 3.38 Doğu cephesi görünümü

Şekil 3.39 Eklenen betonarme merdiven

Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TINAZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 2/5

Cephe Süslemeleri:

Yapının iki girişi bulunmaktadır. Güney cephesindeki giriş bölümü, bodrum ve zemin katı kapsayan yüksek bir eyvan şeklindedir. İki tarafta bulunan dönerli merdiven ile kare biçimli giriş sahanlığına çıkılmaktadır. Sahanlıktan sonra ise iki basamak ile, evin ana giriş kapısına ulaşılmaktadır (Şekil 3.40).

Giriş kapısı ahşaptır ve özgün görünümünü korumaktadır. Çift kanatlı ahşap kapının üzerinde üçgen alınlık bulunmaktadır. Kapının iki yanında ise giyotinli ahşap pencereler yer almaktadır. Mermer sahanlığın karşı iki köşesinde bulunan sütunların kaidesi mermer gövdesi ahşaptır (Şekil 41). Sütun başlıklarında bilezik üzeri bölüm yivlidir [56]. Ahşap gövdeli sütunlar üst kattaki ahşap konsollar üzerine oturtulmuş ahşap balkonu taşımaktadır ve aynı özelliklere sahip üç sütun da cumbalı balkonda bulunmaktadır (Şekil 3.42). Sütunların arasında ise 50 cm yüksekliğinde ahşap korkuluklar bulunmaktadır.

Balkonun ahşap tavanında çıtakari tekniği ile yapılmış süslemeler mevcuttur. Süslemelerde merkezde bir eşkenar dörtgen çevresinde devam eden çıtalar ve köşelerde kareler bulunmaktadır [56]. Ayrıca süslemeyi çerçeveleyen dikdörtgen şeklinde bir çıta daha bulunmaktadır (Şekil 3.43). Balkon yeşil renk ile boyanmıştır. Pencereler de giyotinlidir (Şekil 3.44).

Yapının çatısının saçağı uçları kıvrımlandırılmış yarım daireler ile üçgen biçimli ahşap konsollar üzerine oturtulmuştur. Konsollarda S kıvrımlı ve uç bölümleri volütlü dallar ile süslemeler bulunmaktadır [56]. Konsolların arasına çatı silmesi yerleştirilmiştir ve bu silmede balkon tavanında bulunan süsleme motiflerinin benzeri görülmektedir (Şekil 3.45).

Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TINAZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 2/6

Detaylar:

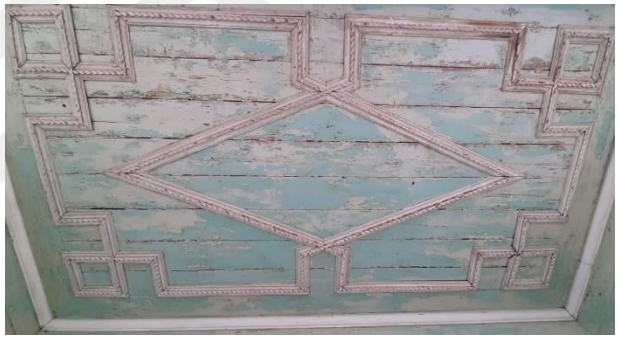
Şekil 3.40 Güney cephesi merdivenleri

Şekil 3.41 Güney cephesi giriş kapısı

Şekil 3.42 Üst kat balkonu

Şekil 3.43 Balkon tavanı süslemesi

Şekil 3.44 Balkon bölümü

Şekil 3.45 Saçak altı ahşap oymalı füruş

Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TINAZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 2/7

İç Mekan Özellikleri:

Zemin Kat:

Güney cephesindeki kapıdan ulaşılan giriş kattaki geniş sofa, malikler tarafından günlük hayatın yaşandığı yer olarak kullanılmaya devam etmektedir. Görsellerine ulaşılamayan özgün durumunda merdivenin olduğu bilinen bu alanda günümüzde koltuk ve masa bulunmaktadır. Sağında ve solunda bulunan odaların kapıları ahşaptır ve malikleri tarafından boyandığı için ilk durumları bilinmemektedir.

Yapıya sonradan eklenen betonarme bölüme bu alandan iki basamak seramik kaplı merdiven ile geçilmektedir ve bu alanda kapıları yine ahşap malzemeden yapılmış, zemini sonradan seramik kaplanmış banyo ve mutfaklar konumlanmıştır (Şekil 3.47). Sofanın tavan bölümünde, üst kat balkonda ve cephenin belirli kısımlarına yerleştirilmiş süslemelerin benzer bir görüntüsüne yer verilmiştir. Süslemenin merkezinde kırmızı boyalı eşkenar dörtgen bulunmaktadır. Çevresinde aynı renkte boyanmış üçgenler ve kareler eklenmiştir. Ayrıca çıtalarla çizgisel süslemeler de oluşturulmuştur (Şekil 3.49).

Yapılan modern ek, sofanın tavanındaki malzeme ve süsleme farkından da açık bir şekilde görülmektedir. Sonradan eklenen bölümün tavanı, özgün olan tavandan farklı yüksekliğe sahiptir (Şekil 3.48).

Odalarda duvarları boydan boya çevreleyen ahşap hatıllar bulunmaktadır. Bu hatıllar aynı zamanda ahşap tavanlar ile bir uyum içerisindedir. Sofa ile karşılaştırıldığında çok daha sade olan bu tavanlar, hemen hemen her odada bulunmaktadır. Odaların duvarlarının Türk sahipleri tarafından boyandığı bilinmektedir (Şekil 3.50).

Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TINAZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 2/8

Detaylar:

Şekil 3.46 Sofa bölümü oda girişleri

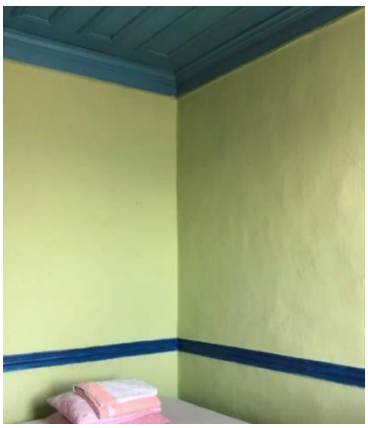
Şekil 3.47 Sofa yerleşimi

Şekil 3.48 Muhdes alan tavan birleşimi

Şekil 3.49 Sofanın tavan süslemeleri

Şekil 3.50 Oda hatıl ve tavan görünümü

Tablo 3.2 Tınaz Evi/Papazın Evi (Devamı)

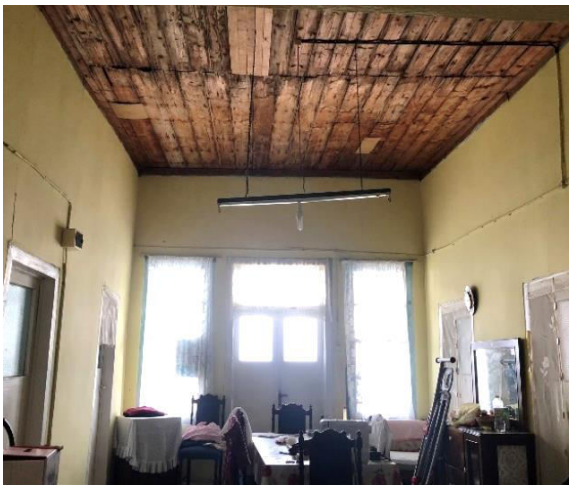
KONUTUN ADI: TINAZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 2/9

Şekil 3.51 Üst kat giriş bölümü

Şekil 3.52 Üst kat muhdes ek tavan birleşimi

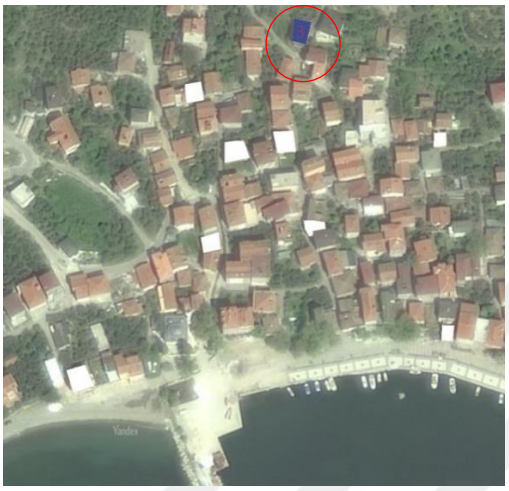
Şekil 3.53 Üst kat sofa ve üst balkon kapısı

Birinci Kat:

Üst katta betonarme ek olan bölümde, Türk sahipleri tarafından yaptırılan ahşap bir kapıdan girildikten sonra PVC tuvalet kapıları ve mutfak girişleri bulunmaktadır (Şekil 3.51). Merkezde dikdörtgen sofa bulunmaktadır. Yapıda bu katta bulunan odaların tavanları ve duvarlar boyunca devam eden hatıllar özgün halini korumaktadır fakat sonradan yüzeyleri boyanmıştır. Bu kattaki tavanlar zemin katla karşılaştırıldığında oldukça sadedir. Oda kapılarının özgün yapısı bozulmuştur. Bu kattaki sofanın üzerinde bulunan çatıda yapılan değişikliklerde tavan yapısına müdahale edildiği düşünülmektedir. Alt kat sofada bulunan tavan süslemeleri bu katta bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yapılan muhdes betonarme ekin tavanı ahşaptır. Sabitlemek için yatayda kutu profiller eklenmiştir (Şekil 3.52). Balkona açılan çift kanat ahşap kapı ve yanındaki iki sabit cam özgün durumunu korumaktadır. Balkon bölümü bir değişime uğramamıştır. Bu bölüm ile ilgili bilgiler cephe anlatımında aktarılmıştır (Şekil 3.53).

Tablo 3.3 Erdeniz Evi

KONUTUN ADI: ERDENİZ EVİ	**KATALOG NO:** 3/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 19. YÜZYIL SONLARI?	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.54 Erdeniz Evi konumu [53]

Şekil 3.55 Erdeniz Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde bulunan ve henüz kayıtlarda tescillenmemiş olan konuttur. Sözlü kaynaklardan Melek Güçükturgut ile 22.07.2021 günü saat:16.50'de yapılan görüşmede alınan bilgilere göre, 2000'li yıllarda Türk sahipleri tarafından boşaltılan ve kullanılmayan bu yapı küçük müdahaleler ile günümüze kadar korunmuştur. Konut, mahalle yerleşiminin merkezine yakın bölgede konumlanmaktadır (Şekil 3.54).

Tarihçe:

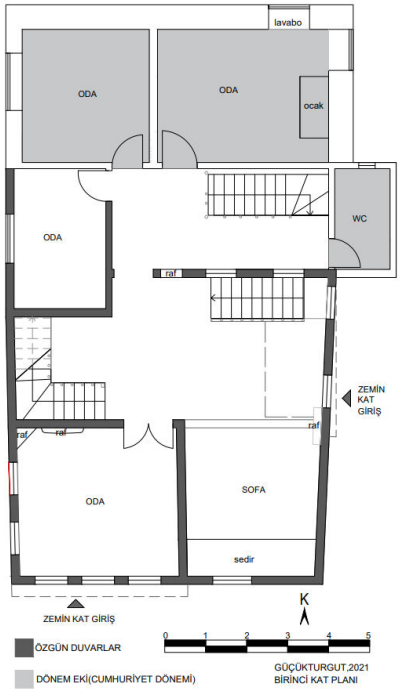
Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan Erdeniz Evi, incelenen diğer konutlar ile yapısı, malzeme özellikleri, dış cephesi, süslemeleri ve diğer konutlar ile benzerliğine bakılarak 19. yüzyıl sonlarına(?) tarihlendirilmiştir.

Tablo 3.3 Erdeniz Evi (Devamı)

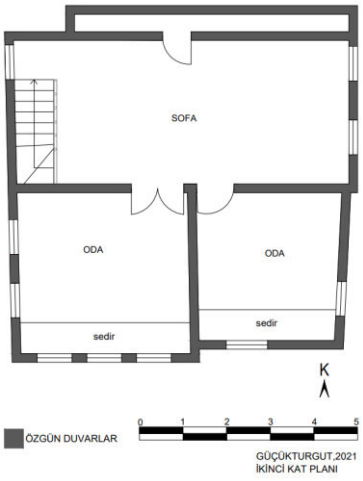
KONUTUN ADI: ERDENİZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 3/2

Plan Özellikleri:

Zemin kata giriş iki farklı noktadan sağlanmaktadır. Yapının güney cephesindeki ana girişi Türk sahipleri döneminde zeytin seçmek için kullanılan geniş taşlığa ve arkasındaki depo alanına açılmaktadır. Doğu cephesinde bulunan girişin hemen sağında bulunan L şeklindeki ahşap merdivenler ile üst kata çıkılmaktadır. Merdivenlerle ulaşılan bu açıklık sofa olarak değerlendirilmiştir. Sofanın sedirinin yaslandığı duvar ise büyük bir ana odaya aittir. Odanın karşısındaki kapı açıklığından başka bir koridora geçilmektedir. Bu alanda özgün özelliklerini koruyan 1 oda ve muhtemelen Türk sahipleri tarafından sonradan yaptırılmış muhdes bir ek bulunmaktadır. Bu betonarme ek bölümünde 2 oda ve tuvalet bulunmaktadır. Bu alandan zemin kattaki depoya bağlanan bir merdiven bulunmaktadır (Şekil 3.56). Sofada bulunan diğer merdiven ikinci kattaki sofaya ulaşmaktadır. Bu katta 2 adet oda bulunmaktadır. Odaların bulunduğu cephelerin karşı cephesinde küçük bir kapak ile dar bir alana ulaşılmaktadır(Şekil 3.57).

Şekil 3.56 Erdeniz Evi birinci kat planı

Şekil 3.57 Erdeniz Evi ikinci kat planı

Tablo 3.3 Erdeniz Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: ERDENİZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 3/3

Cephe Özellikleri:

Güney cephesi ana yola bakan konut diğer konutlarda farklı olarak 3 katlıdır. Zemin kattan iki farklı girişinin olması yakın örneği Yılanlı Ev'i anımsatmaktadır. Erdeniz Evi'nin giriş katı moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Taş örgünün üzerinin sıva ile kaplandığı güney cephesindeki duvar tahribatlarından anlaşılmaktadır. Bu cephenin zemin katında pencere açıklıkları sonradan kapatılmıştır. Ana giriş kapısı iki kanatlı ahşap kapıdır ve özgün görünümünü korumaktadır. Kapı cephenin sol köşesinde yer almaktadır. Kapının etrafını ahşap süslemeli söveler çevrelemektedir. Kapı üzerinden kat silmesi ile birinci kat başlamaktadır. Güney cephesinin birinci ve ikinci katları ahşap yalı baskı kaplamalıdır. Birinci kattaki pencereler dikdörtgen şeklindedir ve giyotinlidir. Bu pencerelerin aksını takip eden ikinci kat pencere alınlıkları yarım daire şeklindedir (Şekil 3.58).

Yapının doğu cephesi güney cephesiyle benzer özelliklere sahiptir. Dışarıdan birkaç basamak merdiven ile ulaşılan diğer giriş kapısı da güney cephesindeki ana giriş kapısının benzeridir. Cephenin sol bölümünde birinci ve ikinci katlarda çıkmalar bulunmaktadır. Yapılan çıkmalarla cepheye hareket kazandırılmıştır. Yapının çatısı kırma çatıdır. Üzerinde alaturka kiremitler bulunmaktadır (Şekil 3.59).

Kuzey cephesinden yapıya sonradan eklenmiş bölümü betondur ve harçla sıvanmıştır. Malzeme ve biçim farklılıklarının olması pencerelerin farklı dönemde yapıldığını göstermektedir. Bu ek bölümün Türk sahipleri tarafından yapıldığı bilinmektedir ve tek katlıdır. Çatısı kiremit kaplıdır. Üzerinde kiremitten yapılmış bir baca bulunmaktadır (Şekil 3.60). Kuzey cephesinin özgün hali ile fotoğraflarına ulaşılamamıştır. Yapının batı cephesi de doğu cephesi ile benzerdir.

Tablo 3.3 Erdeniz Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: ERDENİZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 3/4

Detaylar:

Şekil 3.58 Erdeniz Evi güney cephesi

Şekil 3.59 Erdeniz Evi doğu cephesi

Şekil 3.60 Doğu cephesi muhdes ek

Tablo 3.3 Erdeniz Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: ERDENİZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 3/5

İç Mekan Özellikleri:

Zemin Kat ve Birinci Kat:

Güney cephesindeki girişten ulaşılan alan depo olarak kullanılmaktadır. Konut günümüzde kullanılmadığı için bu alan girilemez durumdadır (Şekil 3.61). Doğu cephesinden girilen kapıdan direkt merdivenle birinci kata ulaşılmaktadır. Merdiven korkulukları ahşaptır ve özgün yapısını korumaktadır. Sonradan yapılan ek korkuluklar farklı renktedir (Şekil 3.62). Merdivenin solunda bulunan geniş alan sofa olarak kulanılmaktadır. Sofa bölümüne geçişte, tavanın sağında ve solunda ahşap oymalar bulunmaktadır. Sofanın pencere kenarında ahşap bir sedir günümüze kadar ulaşmıştır. Tüm katın duvarlarını boydan boya çevreleyen 2 sıra ahşap hatıllar zemin duvar birleşimlerinde de devam etmektedir. Konutun süslemeleri ve pencere kenarları mavi renk ile boyanmıştır. Sofanın tavanları ve zemini ahşaptır. Günlük hayatın çoğunlukla bu alanda geçtiği düşünülmektedir (Şekil 3.63).

Merdivenin sağ bölümünde muhdes ek bulunmaktadır. Bu alanı ayıran ahşap duvar ve giyotinli pencereler bulunmaktadır. Pencerelerin yanında geçiş için kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu alandan bir merdiven ile depoya direkt iniş sağlanmaktadır. Yapıya sonradan eklenen bu betonarme bölümde odalar ve tuvalet konumlandırılmıştır. Bu alanda kapılar yine ahşap malzemeden yapılmıştır ve aynı renge boyanmıştır (Şekil 3.64).

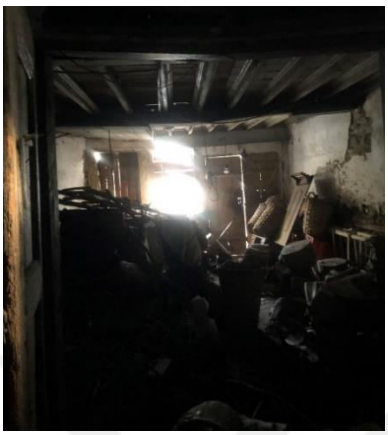
Sofa bölümünde çift kanat ahşap kapı ile giriş sağlanan bir oda bulunmaktadır. Bu odanın duvarında bulunan raflar özgünlüğünü korumaktadır (Şekil 3.65). Yapının çoğu süslemesi gibi bu rafların ayrıntıları da mavi renk ile boyanmıştır. Yarım daire alınlıklı oymalı duvar süslemesinin sağında ve solunda pilasterleri andıran başlıklı kabartmalar bulunmaktadır.

Sofanın karşı duvarında konumlanan ve odanın giriş kapısının yanından basamakları başlayan diğer L şeklindeki merdiven ile üst kata ulaşılmaktadır. Bu merdiven ahşaptır ve korkulukları ahşap oymalıdır. Merdivenin altında ahşap bir dolap bulunmaktadır (Şekil 3.66).

Tablo 3.3 Erdeniz Evi (Devamı)

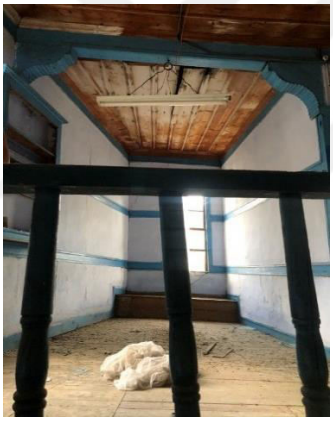
KONUTUN ADI: ERDENİZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 3/6

Detaylar:

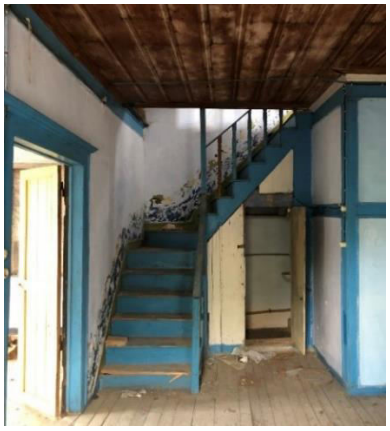
Şekil 3.61 Erdeniz Evi zemin kat **Şekil 3.62** Birinci kat merdiveni

Şekil 3.63 Merdivenden sofanın görünümü **Şekil 3.64** Muhdes ek geçiş koridoru

Şekil 3.65 Duvarda bulunan raflar **Şekil 3.66** Birinci kattaki merdiven

Tablo 3.3 Erdeniz Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: ERDENİZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 3/7

Şekil 3.67 İkinci kat sedirli oda

Şekil 3.68 Tavan süslemeleri

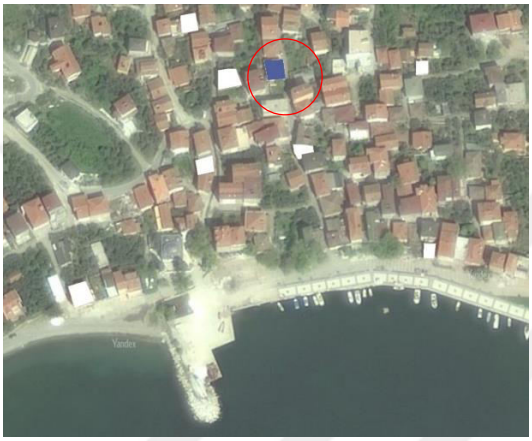
Şekil 3.69 Tavan arası giriş kapak

İkinci Kat:

Üst katta merdiven ile ulaşılan koridorda 2 adet oda bulunmaktadır. Bu kat birinci kata göre oldukça sadedir. Merdiven tarafında bulunan odada pencere önüne ahşap sedir konumlandırılmıştır. Sedirin konumu ve pencerelerin fazlalığı bu odanın bir seyir alanı olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Ayrıca bu alandaki yarım daire alıklı giyotinli ahşap kasalı pencerelerin üst bölümü eğrisel giyotinler ile detaylandırılmıştır. Günümüzde sağda konumlanan pencerenin camı kırılmıştır (Şekil 3.67). Bu odanın tavanı diğer bölümlerdeki sade ahşap tavanlardan farklıdır. Çıtalar ile çizgisel süslemeler oluşturulmuştur. Bu süslemeler dikdörtgen ve kare şeklindedir. Çıtalar mavi renk ile boyanmıştır (Şekil 3.68). Koridorun diğer duvarında küçük bir ahşap kapak bulunmaktadır. Bu kapak çok dar bir ara alana açılmaktadır. Sözlü kaynaklara göre bu alan Rum sahipleri tarafından önemli eşyaları saklamak amacıyla kullanılmaktaydı (Şekil 3.69).

Tablo 3.4 Güçükturgut Evi

KONUTUN ADI: GÜÇÜKTURGUT EVİ	**KATALOG NO:** 4/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 19. YÜZYIL SONLARI?	**MEVCUT DURUMU:** KONUT

Şekil 3.70 Güçükturgut Evi konumu [53]

Şekil 3.71 Güçükturgut Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde konut yerleşiminin merkezinde bulunan Güçükturgut Evi (Şekil 3.70), dönemin tescillenmiş konutlarıyla yapım yöntemi ve iç mekan özellikleri benzerliğine bakılarak, mübadele öncesi yapıldığı bilinen konutlardan biridir. Mübadeleden sonra konuta yerleşen Türk sahipleri, yapıda yaşamını sürdürmeye devam etmektedir.

Tarihçe:

Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan ve henüz tescillenmemiş olan Güçükturgut Evi, incelenen diğer konutlar ile (özellikle Erdeniz Evi, Kartal Evi ve Tınaz Evi ile) yapısı, malzeme özellikleri, dış cephesi, süslemeleri ve diğer konutlar ile benzerliğine bakılarak yapım yılı 19. yüzyıl sonlarına(?) tarihlendirilmiştir.

Tablo 3.4 Güçükturgut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: GÜÇÜKTURGUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 4/2

Plan Özellikleri:

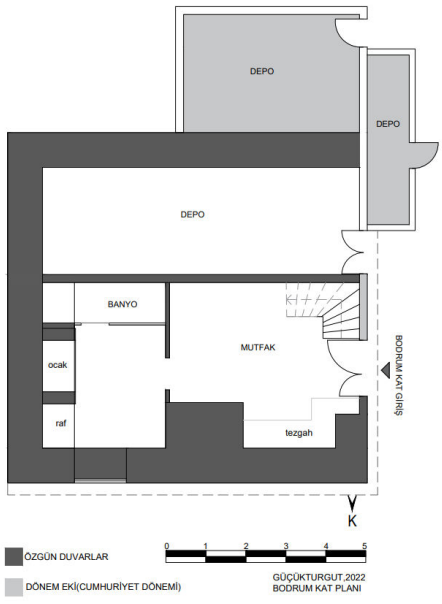
Günümüzde bir çok farklı girişi olan ve iki farklı konut olarak kullanılan Güçükturgut Evi'nin kuzey yapıdaki bodrum kat girişi çift kanatlı bir kapıdan sağlanmaktadır. Bu kapı mutfak bölümüne açılmaktadır. Mutfaktan bir kapı açıklığı ile ulaşılan bir diğer alan, Türk sahipleri tarafından banyo ve depo alanı olarak kullanılmaktadır. Güney tarafındaki 3 farklı giriş depolara açılmaktadır. Bu depolardan 2 tanesi Türk sahipleri tarafından sonradan yapıya ek olarak yaptırılmıştır (Şekil 3.72).

Kuzeydeki mutfak mahalinden L şeklindeki merdiven ile zemin kata ulaşılmaktadır (Şekil 3.73). Aynı zamanda Yapının kuzey cephesinde 5 basamaklı merdiven ile ulaşılan çift kanatlı ana giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapının girişinden yine 3 basamaklı merdiven ile sofaya ulaşılmaktadır. Bu katta 2 adet oda, 1 adet tuvalet ve U şeklindeki merdiven bulunmaktadır. Tuvalet ile oratk duvara sahip olan odanın giriş kapının konumlandırıldığı duvar açılıdır. Türk sahipleri bu yapıyı 2 farklı konut olarak kullanmaktadır ve tuvalet girişinin doğusunda bulunan diğer kapı ile farklı ev sahiplerinin yaşadığı diğer alana geçiş yapılmaktadır. Bu bölümde 1 oda, 1 sofa ve banyo ve mutfağın bulunduğu muhdes ek bölümü bulunmaktadır. Güneydeki bu konuta giriş 21. yy'ın başlarında yaptırılan tek kanatlı giriş kapısından sağlanmaktadır. Bu kapıya 10 basamaklı ek bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Yapının kuzey bölümünün birinci katında 2 adet çift kanat kapılı geniş oda ve bir küçük depo olarak kullanılan oda bulunmaktadır. Bu katta merdiven arkasındaki pencere ve merdiven yanındaki odanın 2 penceresi sonradan kapatılmıştır. Güneydeki konutun birinci katına L şeklindeki merdiven ile ulaşılmaktadır. Merdivenin bulunduğu alan geniş bir sofadır. Türk sahiplerinden Melek Güçükturgut'tan alınan bilgiye göre, sofa sonradan dikdörtgen şeklinde bir oda ile bölünmüştür. Aynı katta çift kanat kapı ile ulaşılan büyük bir oda bulunmaktadır. Bu odada bulunan dolap ve raflar duvara gömmedir. Bu nedenle bu odanın uzun yıllardır yatak odası olarak kullanıldığı bilinmektedir (Şekil 3.74).

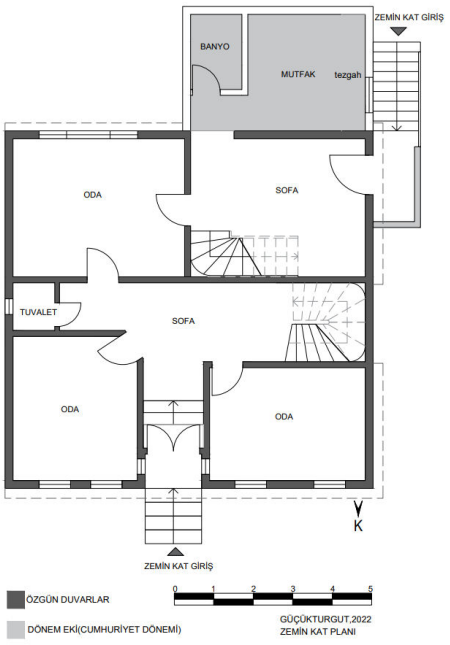
Tablo 3.4 Güçükturgut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: GÜÇÜKTURGUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 4/3

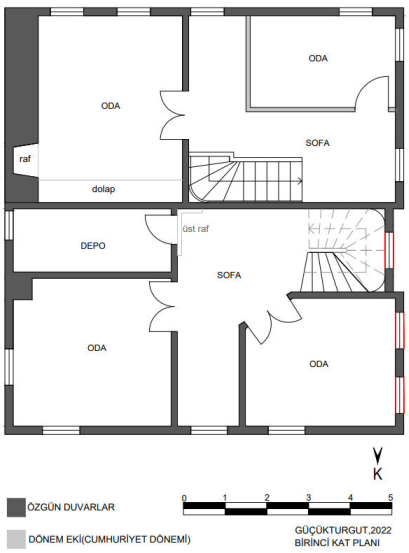
Detaylar:

Şekil 3.72 Bodrum kat planı

Şekil 3.73 Zemin kat planı

Şekil 3.74 Birinci kat planı

Tablo 3.4 Güçükturgut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: GÜÇÜKTURGUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 4/4

Şekil 3.75 Kuzey cephesi, 2015

Şekil 3.76 Kuzey cephesi, 2022

Şekil 3.77 Güney cephesi, 2022

Cephe Özellikleri:

Yapının bodrum kat duvar kalınlıkları dikkate alındığında, moloz taş duvar örgüsüne sahip olduğu ve yüzeyinin seramik ile kaplandığı söylenebilir (Şekil 3.75). Zemin kat ve birinci kattaki ahşap yalı baskılar Türk sahipleri tarafından cilalanarak uzun yıllarca kullanılmıştır (Şekil 3.76). Konutun dış cephesinde yapılan mantolama, sıva ve boya işlerinden dolayı dış cephesi özgün durumunu kaybetmiştir (Şekil 3.77). Bodrum katında kuzey cephesinde yalnızca bir adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Zemin kata ulaşan seramik kaplı merdivenlerin özgün durumu bilinmemektedir. Aynı cephenin zemin kat orta aksında bulunan kapının iki yanında 2 şer adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. PVC pencere olarak değiştirilmiştir. Birinci katta 3 adet ahşap çerçeveli dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Bu kat zemin katın cephesinden çıkma yaparak hareketlendirilmiştir. Yapının çatısı alaturka kiremit kaplı ahşap kırma çatıdır. Güney cephesinde doğusundan muhdes betonarme ek bulunmaktadır.

Tablo 3.4 Güçükturgut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: GÜÇÜKTURGUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 4/5

Şekil 3.78 Bodrum kat mutfak

Şekil 3.79 Bodrum kat ocak

Şekil 3.80 Zemin kat küçük oda

Şekil 3.81 Kuzey merdiven

İç Mekan Özellikleri:

Bodrum Kat ve Zemin Kat:

Yapının iç mekanı genel olarak tadilat geçirmiştir. Bodrum kata mutfak bölümü yaptırılmış ve tavanları ahşap malzeme ile yeniden kaplanmıştır. Mutfak duvarlarına zamanda seramik kaplama uygulanmıştır (Şekil 3.78). Bu katta ocak bölümü özgün yapısını korumaktadır. Yarım daire kemer ile detaylandırılmış taş ocağın pilasterları duvar yüzeyinden çıkma yaparak hareketlendirilmiştir. Kemerin merkezinde kilit taşını anımsatan bir detay bulunmaktadır. Günümüzde kullanılmamaktadır (Şekil 3.79). Zemin kat Türk sahipleri tarafından tamamen değiştirilmiştir. Bu katın zemini parke ile kaplanmıştır (Şekil 3.80). Tavan ahşap malzemeler ile kapatılmıştır. Kapılar sabit camlı ahşap kapılar ile değiştirilmiştir. Ahşap merdivenler cilalanmıştır (Şekil 3.81). Merdivenlerin duvar birleşimlerinde düşey çizgisel süslemeler bulunmaktadır.

Tablo 3.4 Güçükturgut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: GÜÇÜKTURGUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 4/6

Birinci Kat:

Birinci kat çok fazla işlem görmemiştir, özgün yapısını korumaktadır. Kapılar ahşaptır. Açılır kanatların üzerinde sabit ahşap panel bulunmaktadır. Sonradan beyaza boyandığı muhtemeldir. Kanat yüzeylerinde çizgisel detaylar bulunmaktadır (Şekil 3.82).

Zemin ahşap panellerden oluşmaktadır. Duvarlara tüm katı çevreleyen ahşap hatıllar konumlandırılmıştır. Depo kapısının hemen üzerinde ahşap oymalar ile detaylandırılmış dolap bulunmaktadır. Bu dolap duvar yüzeyine sabitlenmiştir. L şeklinde olup yan duvarda da devam etmektedir. Gri renk ile boyanmış bu dolabın renginin özgün olması muhtemeldir (Şekil 3.83).

Yapının bu kattaki tavanları da ham ahşaptır. Tavan yüzeyinde çıtalar ile çizgisel süslemeler yapılmıştır. Bu süslemeler bazı yerlerde dikdörtgen, bazı yerlerde açılı devam ederek duvarların doğrultusunu takip etmektedir (Şekil 3.84). Süslemelerin yoğun olarak görüldüğü bölüm, yapının aynı katının kuzey yönündeki büyük odasıdır. Bu odanın tavanındaki kabartmalar oldukça dikkat çekicidir. Ahşap kabartmalar ile detaylandırılmış tavan süslemelerinin merkezinde bir çiçeği anımsatan yuvarlak göbeğin çevresinde s ve c kıvrımlarıyla oluşturulan yapraklar bulunmaktadır. Etrafı ahşap çıtalar ile yapılmış bir eşkenar dörtgen ile çevrelenmiştir. Süslemenin 4 köşesine, 8 eş üçgenden oluşturulan aynı boyutlardaki çiçekler konumlandırılmıştır ve iki sıra ahşap çıta bu çiçeklerin 2 kenarından geçerek eşkenar dörtgenin çevresinde devam etmektedir. Merkezdeki kabartmanın orta aksına lamba sabitlenmiştir (Şekil 3.85).

Aynı odanın duvarında ahşap malzemeden yapılmış, oymalı süslemeli gömme bir dolap bulunmaktadır. Günümüze yalnızca üst başlığı ulaşmış olan dolabın kapaklarının Türk sahipleri tarafından çıkarıldığı bilinmektedir. Günümüzde yüklük olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.86).

Tablo 3.4 Güçükturgut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: GÜÇÜKTURGUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 4/7

Detaylar:

Şekil 3.82 Birinci kat güney oda kapısı

Şekil 3.83 Depo girişi üst raf

Şekil 3.84 Güney sofa tavanı

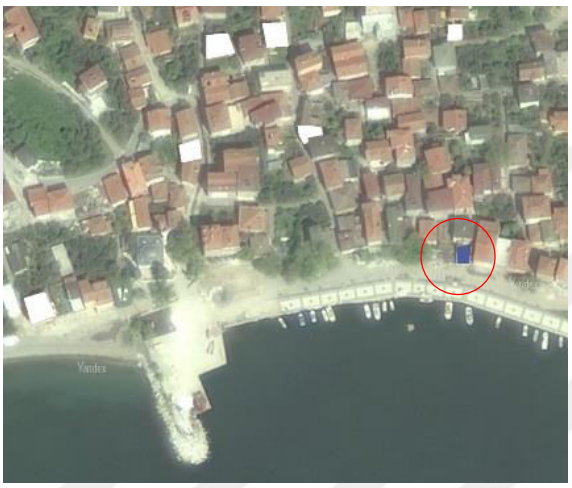
Şekil 3.85 Birinci kat kuzey oda tavanı

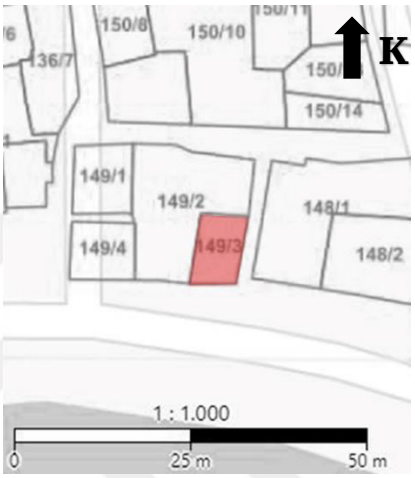
Şekil 3.86 Birinci kat kuzey oda dolap

Tablo 3.5 Müjdat Arı Evi

KONUTUN ADI: MÜJDAT ARI EVİ	**KATALOG NO:** 5/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** Bursa KVKBK 15.01.1996-4904
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 1912	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.87 Müjdat Arı Evi konumu [53]

Şekil 3.88 Müjdat Arı Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde sahil şeridinde bulunan mübadele öncesi yapıldığı düşünülen yapılarından biridir (Şekil 3.87). 2000'li yılların başlarında yeni rıhtım yapılana kadar denize 4-5 metre mesafede bulunmaktaydı.

Konut 1992 yılında Türk sahipleri tarafından terk edilmiştir [57].

Tarihçe:

Güney cephesinde bulunan kapı girişinin üzerindeki kilit taşında 1 9 1 2 rakamları dört köşesine yazılmıştır. Bu nedenle 1912 yılında(?) yapıldığı veya bu yıllarda onarım gördüğü söylenebilir. 27 Temmuz 1912 yılında meydana gelen Gaziköy/Hoşköy merkezli depremin etkisiyle büyük zarar gördüğü ve bu zamanda onarım yapıldığı yorumu da yapılabilir [57].

Tablo 3.5 Müjdat Arı Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: MÜJDAT ARI EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 5/2

Plan Özellikleri:

Yapı güncel durumda yıkık halde olduğu için dış cepheden bakılarak dikdörtgen planlı olduğu yorumu yapılabilmektedir (Şekil 3.89).

Cephe Özellikleri:

Bodrum kat üzerinde iki katı daha bulunan bir yapıdır. Bodrum ve Zemin kat yığma moloz taşlar ile yapılmıştır. Moloz taşların yanında bu yapıda tuğla duvar örgülerine de rastlanmaktadır. Ahşap kat silmeleri ile cephe detaylandırılmıştır (Şekil 3.90). Yapının üst katının batı ve kuzey duvarlarında ahşap çatkı arası tuğla duvar dolgusu diğer cephelerinde ahşap yalı baskı kaplamaları bulunmaktadır. Karma bir yapım tekniğine sahiptir [57]. Dış cephe duvarları ahşap bölümler hariç toprak harç ile sıvanmıştır ve üzeri boyanmıştır. Yapının batı cephesi yıkık durumdadır. Güney cephesinden depo alanına giriş yapılan kapısı çift kanatlı ahşaptır. Kapının üzerindeki tepe penceresi tuğla ile doldurulmuştur. Kapının iki yanında ve cephenin diğer köşesinde pilasterler konumlanmıştır.

Kapı yanındaki pilasterler basık kemer ile birleştirilmiştir. Basık kemerin ortasında kilit taşı bulunmaktadır. Pilasterlerin üst yüzeyi yivlidir. Zemin katın pencereleri dikdörtgen şeklindedir ve giyotinlidir. Birinci kat cephe yüzeyinde çıkma yapmaktadır (Şekil 3.91).

Birinci kattaki çıkmalar payandalar ile taşınmaktadır. Bu konsollar pilasterlere oturmaktadır.

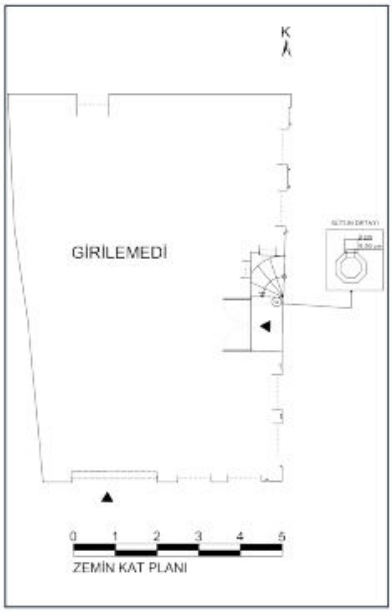
Doğu cephesinde ortasında konumlanan giriş iki basık kemer ile dışarı doğru açılan bir eyvanı andırmaktadır. Basık kemerlerin sağında ve solunda 2 adet pilaster bulunmaktadır. Ortada bulunan sütun beş basamaklı mermer merdivenin ulaştığı sahanlığa oturmaktadır. Sekizgen kaideli, sekizgen gövdeli ve kare başlıklı bu sütunun gövdesi parçalıdır [57].

Giriş eyvanının iki yanına ikişer adet simetrik pencereler konumlan dırılmıştır. Pencereler dikdörtgen formundadır ve basık kemerlidir. Söveler ile çerçevelenmiştir. Üst kattaki kat silmesi bu cephede de devam etmektedir. Çift kanatlı diğer ahşap kapı da bu cephede bulunmaktadır (Şekil 3.92).

Tablo 3.5 Müjdat Arı Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: MÜJDAT ARI EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAHALLESİ	**KATALOG NO:** 5/3

Detaylar:

Şekil 3.89 Zemin kat planı [57]

Şekil 3.90 Müjdat Arı Evi güney cephesi

Şekil 3.91 Müjdat Arı Evi doğu cephesi

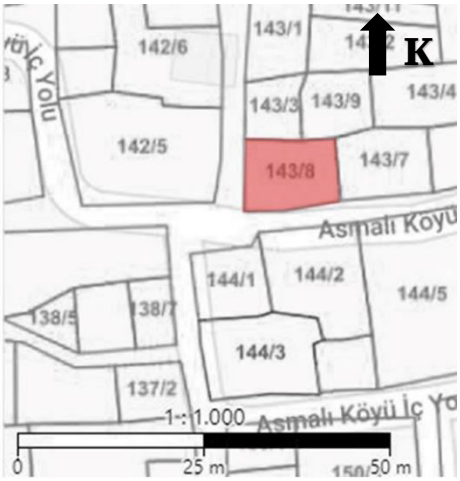
Şekil 3.92 Müjdat Arı Evi giriş kapısı

Tablo 3.6 Temel Şorta Evi

KONUTUN ADI: TEMEL ŞORTA EVİ	**KATALOG NO:** 6/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** Bursa KVKBK 15.01.1996-4904
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 19. YÜZYILIN İKİNCİ YARISI?	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.93 Temel Şorta Evi konumu [53]

Şekil 3.94 Temel Şorta Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde terk edilmiş, harap durumda olan geleneksel konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin kuzeydoğusunda konumlanmaktadır (Şekil 3.93).

Tarihçe:

Kitabesi bulunmayan konutun, yapısı, malzeme özellikleri, dış cephesi, süslemeleri ve diğer konutlar ile benzerliği dikkate alınarak 19. yy' ın ikinci yarısında(?) inşa edildiği varsayılmıştır [58].

Tablo 3.6 Temel Şorta Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TEMEL ŞORTA EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 6/2

Plan Özellikleri:

Yapının güncel durumda kuzey yarısı tamamen yıkık halde olduğu için dış cepheden bakılarak dikdörtgen planlı olduğu yorumu yapılabilmektedir (Şekil 3.95).

Cephe Özellikleri:

Yapının batı cephesi incelendiğinde zemin katının ahşap karkas arası moloz taş duvar örgüsüne sahip olduğu görülmektedir. Üst katı ahşap yalı kaplamalıdır. Alaturka kiremitlerle kaplı çatısı eğimli kırma çatıdır. Çatının büyük bir kısmı yıkılmıştır.

Konutun girişi batı cephesindeki iki farklı kapıdan sağlanmaktadır. Cephenin orta ekseninde bulunan kapı ana giriş kapısıdır ve basamaklar ile ulaşılmaktadır. Yanındaki diğer kapı daha büyüktür ve muhtemelen depo ve ticari amaçla kullanılan bir alana açılmaktadır. İki kapı arasıda konumlanan pencere açıklığı demir parmaklıklar ile kapatılmıştır [58].

Cephede çıkma yapan ve payandalar ile taşınan üst kata dikdörtgen şeklinde giyotinli pencereler bulunmaktadır.

Ortada bulunan pencerenin sonradan içi doldurularak kapatılmıştır. Giriş kapısının üzerinde balkon açıklığı bulunmaktadır (Şekil 3.96).

Yapının kuzey cephesi tamamen yıkılmıştır.

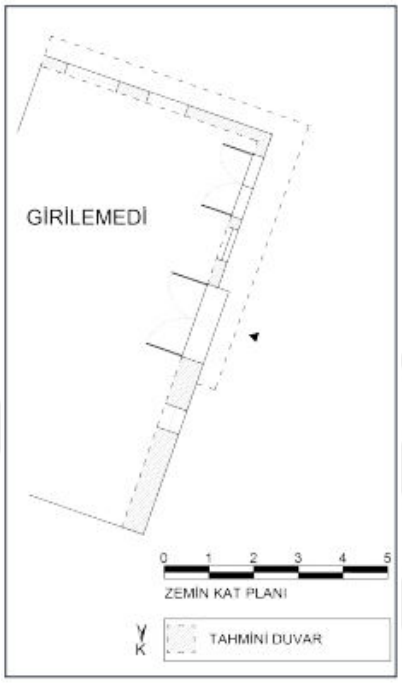
Güney cephesinde zemin katta kare şeklinde pencereler bulunmaktadır. Üst kat batı cephesinde olduğu gibi çıkmalar ile hareketlendirilmiştir. Bu katta 3 adet simetrik dikdörtgen pencere bulunmaktadır (Şekil 3.97).

Günümüzde iç mekan yıkık cepheden görülmektedir. Konutun iç sofalı plan tipine sahip olduğu söylenebilmektedir. Üst kata çıkış yeşil boyalı ahşap merdivenler ile sağlanmaktadır. Merdivenler doğu cephesine bitişiktir (Şekil 3.98) [58].

Tablo 3.6 Temel Şorta Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: TEMEL ŞORTA EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 6/3

Detaylar:

Şekil 3.95 Zemin kat planı [58]

Şekil 3.96 Temel Şorta Evi batı cephesi

Şekil 3.97 Temel Şorta Evi güney cephesi

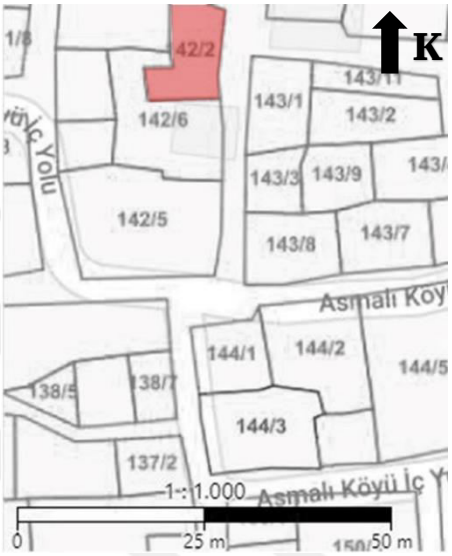
Şekil 3.98 İç mekan görünümü

Tablo 3.7 Kamil Kanat Evi

KONUTUN ADI: KAMİL KANAT EVİ	**KATALOG NO:** 7/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** Bursa KVKBK 15.01.1996-4904
YAPIM DÖNEMİ/YILI: GEÇ 19. YÜZYIL?	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.99 Kamil Kanat Evi konumu [53]

Şekil 3.100 Kamil Kanat Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

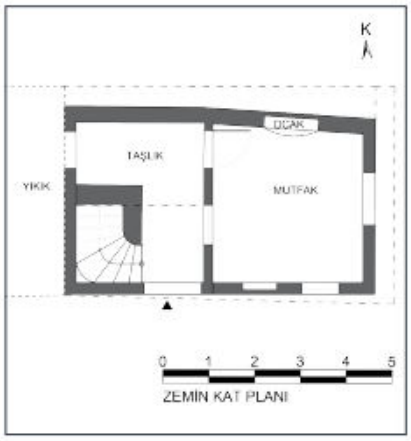
Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde terk edilmiş, harap durumda olan Kamil Kanat Evi, yıkılmaya başlayan geleneksel konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin kuzeydoğusunda konumlandırılmıştır (Şekil 3.99).

Tarihçe:

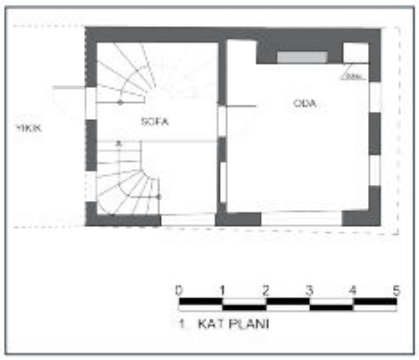
Kitabesi bulunmayan konutun, sözlü kaynaklardan Cevdet Denizkuşu ile 10 Temmuz 2022 günü saat 17.45'te yapılan görüşmeye göre, 19. yy sonlarında(?) inşa edildiği bilinmektedir. Türk malikleri mübadele sonrasında konuta yerleşmiş ve yaklaşık 15-20 yıl boyunca burada ikamet etmişlerdir [59].

Tablo 3.7 Kamil Kanat Evi (Devamı)

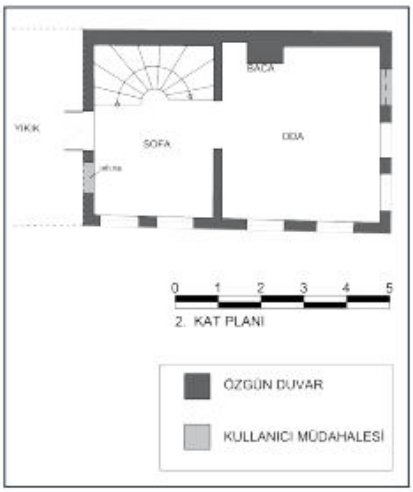
KONUTUN ADI: KAMİL KANAT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 7/2

Şekil 3.101 Zemin kat planı [59]

Şekil 3.102 Birinci kat planı [59]

Şekil 3.103 İkinci kat planı [59]

Plan Özellikleri:

Yapının güncel durumda ayakta kalan bölümü genel olarak dikdörtgen planlıdır. Ana girişi güney cephesinde bulunmaktadır. Girişte L planlı taşlık olarak adlandırılan bir alan bulunmaktadır [59]. Taşlık mekanından bir kapıyla mutfağa geçilmektedir. Mutfak bölümünde ocak bulunmaktadır (Şekil 3.101). Taşlığın diğer cephesindeki merdivenle birinci kata ulaşılmaktadır. Bu katta sofaya ulaşan merdivenin karşı cephesinde bir oda bulunmaktadır (Şekil 3.102). Birinci kattaki sofanın kuzeyinde ikinci kata ulaşan bir döner U şeklinde ahşap merdiven bulunmaktadır (Şekil 3.103). Merdiven dikdörtgen şeklindeki diğer sofaya ulaşmaktadır.

Tablo 3.7 Kamil Kanat Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: KAMİL KANAT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 7/3

Cephe Özellikleri:

Bu yapıda döneminde yapılan diğer konutlardan farklı olarak tuğla malzemesi daha yoğun kullanılmıştır.

Zemin katı tamamen yığma tuğladan, birinci katı yığma tuğla üzeri ahşap yalı kaplamadan ve ikinci katı hımış sistemli ahşap iskelet ve yine tuğlanın bir arada kullanılmasıyla inşa edilmiştir.

Yapının çatısı alaturka kiremitler ile kaplanmıştır. Eğimli kırma çatının bir kısmı yıkılmıştır.

Yapının güney cephesinde bulunan ahşap kapının yanında bir, birinci katta iki ve ikinci katta dört adet giyotinli dikdörtgen şeklinde pencereler bulunmaktadır [59].

İkinci kat payandalar ile taşınmaktadır ve cepheden dışarıya çıkma yapmaktadır. Kuzey cephesi ise tamamen sağır bir şekilde bırakılmıştır. Bu cepheye komşu başka bir konutun varlığını düşündürmektedir. Fakat günümüze ulaşmış bir konut bulunmamaktadır (Şekil 3.104).

Şekil 3.104 Doğu ve kuzey cepheleri [59]

Tablo 3.7 Kamil Kanat Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: KAMİL KANAT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 7/4

Şekil 3.105 Zemin kat taşlık [59]

Şekil 3.106 İkinci kat sofa [59]

Şekil 3.107 İkinci kat tavan süslemeleri [59]

İç Mekan Özellikleri:

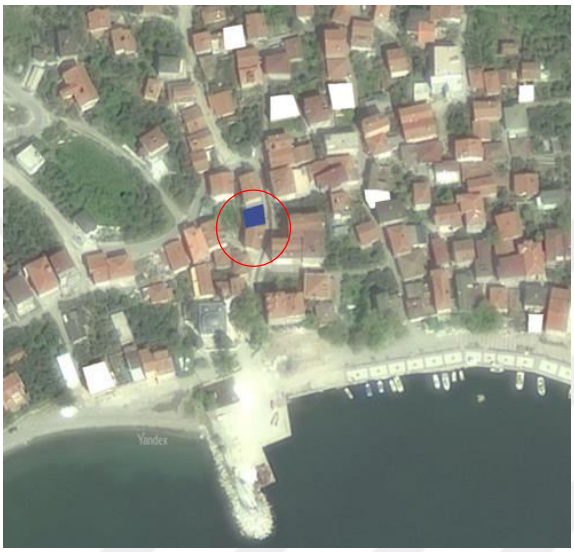
Zemin kat taşlık alanında define kazıları yapıldığı için mutfağın zarar gördüğü tespit edilmiştir. Duvarlarda bazı yerlerde modern seramik kaplamalar bulunmaktadır. Konutun bu katında bulunan duvarlar çoğunlukla kireç sıvalıdır [59].

Taşlıkta bulunan ahşap döner merdivenlerin altında küçük bir depo alanı bulunmaktadır (Şekil 3.105). İkinci kat sofada çift kanatlı dışarıya doğru açılan bir kapı bulunmaktadır. Bu kapının yıkılan odalara açıldığı düşünülmektedir [59]. Bu bölümünde duvarları çevreleyen ahşap hatıllar bulunmaktadır (Şekil 3.106).

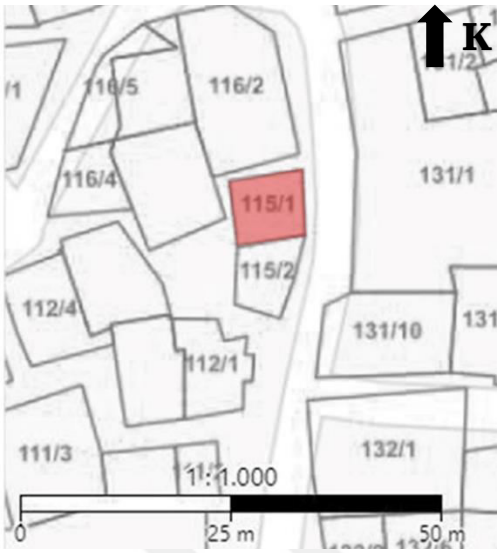
İkinci kattaki odanın ahşap tavanları geometrik bezemeler ile süslenmiştir. Bu süslemeler çıtakari tekniği ile yapılmıştır. Tavandaki süslemenin tam ortasında bulunan eşkenar dörtgenin dört köşesinde daha küçük boyutlu eşkenar dörtgenler bulunmaktadır. Tavan özgün durumunu korumaktadır (Şekil 3.107).

Tablo 3.8 Mert Evi

KONUTUN ADI: MERT EVİ	**KATALOG NO:** 8/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 19. YÜZYIL SONLARI?	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.108 Mert Evi konumu [53]

Şekil 3.109 Mert Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde terk edilmiş durumda olan Mert Evi, yıkılmaya başlayan geleneksel konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin batısında konumlanmaktadır (Şekil 3.108).

Tarihçe:

Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan Mert Evi, incelenen diğer konutlar ile yapısı, malzeme özellikleri, dış cephesi, süslemeleri ve diğer konutlar ile benzerliğine bakılarak 19. yüzyıl sonlarına(?) tarihlendirilmiştir.

Tablo 3.8 Mert Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: MERT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 8/2

Plan Özellikleri:

Yapıya giriş yapılamadığı için dış cepheden bakılarak dikdörtgen planlı olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Cephe Özellikleri:

Zemin katı dökülmüş olan sıvalardan görülebilecek şekilde yığma moloz taşlar ile yapılmıştır. Yapının üst katının cephelerinde ahşap yalı baskı kaplamaları bulunmaktadır. Yapının kuzey cephesindeki ahşap yalılar hasar görmüştür (Şekil 3.110). Doğu cephesinden girişin sağlandığı kapı çift kanatlı ahşaptır. Sonradan yapılan asfalt çalışmaları nedeniyle kapı girişi zemin kotundan aşağıda kalmıştır. Basamak yardımı ile giriş sağlanmaktadır. Kapının üzerindeki başlığın hemen üzerinde tepe penceresi bulunmaktadır. Zemin katta pencere açıklığı azdır ve dikdörtgen şeklindedir.

Birinci kat cephe yüzeyinde çıkma yapmaktadır. Birinci kattaki çıkmalar, köşelere ve balkon altına konumlandırılan 4 adet payandalar ile taşınmaktadır (Şekil 3.111). Yapının giriş kapısının doğrultusunda bulunan üst kat balkonunun korkulukları günümüze ulaşamamıştır. Balkon girişindeki kapı muhtemelen Türk sahipleri tarafından camın alt yüzeyinden kaplanmış olsa da özgün halini korumaktadır. Balkonun bulunduğu bu cephede 3 adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Yapının diğer cepheleri sağır bir şekilde bırakılmıştır.

Yapının dış cephe süslemeleri balkon bölümünde yoğunlaşmıştır. Balkon girintisinin üst iki köşesi, geometrik ve kıvrımlı şekiller ile detaylandırılmıştır (Şekil 3.112).

Balkonun dikdörtgen tavanında çıtakari tekniği ile oluşturulmuş kabartmalı süsleme bulunmaktadır. Sarı renk ile boyanmış ahşap tavanın yüzeyinde bulunan yeşile yakın farklı bir renk ile açılı olarak birleştirilen bu çıtaların merkezinde 8 adet yaprağı bulunan çiçek motifi bulunmaktadır (Şekil 3.113).

Tablo 3.8 Mert Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: MERT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 8/3

Detaylar:

Şekil 3.110 Mert Evi doğu cephesi

Şekil 3.111 Giriş kapısı ve balkonu

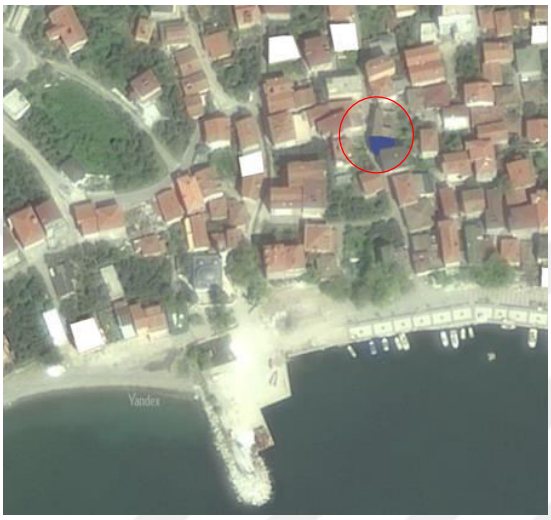
Şekil 3.112 Balkon süslemeleri

Şekil 3.113 Balkon tavan süslemeleri

Tablo 3.9 Kaplan Evi

KONUTUN ADI: KAPLAN EVİ	**KATALOG NO:** 9/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 19. YÜZYIL SONLARI?	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.114 Kaplan Evi konumu [53]

Şekil 3.115 Kaplan Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde yakın zamanda sahipleri tarafından terk edilen Kaplan Evi, geleneksel konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin merkezinde konumlanmaktadır (Şekil 3.114).

Tarihçe:

Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan Kaplan Evi, incelenen diğer konutlar ile yapısı, malzeme özellikleri, dış cephesi, süslemeleri ve diğer konutlar ile benzerliğine bakılarak 19. yüzyıl sonlarına(?) tarihlendirilmiştir.

Tablo 3.9 Kaplan Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: KAPLAN EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 9/2

Şekil 3.116 Kaplan Evi batı cephesi

Şekil 3.117 Payandalar

Şekil 3.118 Saçak süsleme detayları

Plan Özellikleri:

Yapıya giriş yapılamadığı için planı hakkında bilgiye varılamamıştır.

Cephe Özellikleri:

Zemin katı ahşap çatkılar arası yığma moloz taşlar ile yapılmıştır. Yapının üst katının cephelerinde ahşap yalı baskı kaplamaları bulunmaktadır. Batı cephesinden girişin sağlandığı kapı çift kanatlıdır. Ahşap olmayan bu kapının sonradan değiştirildiği bilinmektedir. Kapıyı çevreleyen ahşap söveler özgün yapısını korumaktadır. Kapı üzerinde bulunan tepe penceresi ve kapının iki yanında bulunan dikdörtgen pencereler ahşap ve giyotinlidir (Şekil 3.116). Yapının üst katı 2 kademeli olarak gönye çıkma yapmaktadır. Bu çıkmaları 3 adet eli böğründe taşımaktadır (Şekil 3.117). Bu katta bulunan 6 adet giyotinli ahşap pencere özgündür. Fakat Türk sahipleri tarafından boyanmıştır. Çatı silmesindeki haçvari süslemeler yapının cephesine farklılık kazandırmıştır. Üst kat köşe birleşimlerde yine ahşap malzemeden yapılmış pilasterleri anımsatan süslemeler bulunmaktadır (Şekil 3.118).

Tablo 3.10 Aydeniz Evi

KONUTUN ADI: AYDENİZ EVİ	**KATALOG NO:** 10/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 19. YÜZYIL SONLARI?	**MEVCUT DURUMU:** KONUT

Şekil 3.119 Aydeniz Evi konumu [53]

Şekil 3.120 Aydeniz Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde günümüzde Türk sahipleri tarafından konut olarak kullanılmaya devam edilen Aydeniz Evi, geleneksel konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin güneyinde konumlanmaktadır (Şekil 3.119).

Tarihçe:

Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan Aydeniz Evi, incelenen diğer konutlar ile yapısı, malzeme özellikleri, dış cephesi, süslemeleri ve diğer konutlar ile benzerliğine bakılarak 19. yüzyıl sonlarına(?) tarihlendirilmiştir.

Tablo 3.10 Aydeniz Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: AYDENİZ EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 10/2

Şekil 3.121 Aydeniz Evi doğu cephesi

Şekil 3.122 Aydeniz Evi güney cephesi

Şekil 3.123 Birinci kat payanda detayı

Plan Özellikleri:

Yapıya giriş yapılamadığı için planı hakkında kesin bilgiye varılamamıştır. Cephesi incelendiğinde dikdörtgen planlı bir konut olduğu söylenebilir.

Cephe Özellikleri:

Zemin katı zarar görmüş durumda olan sıvalardan gözlemlendiği kadarıyla yığma moloz taşlar ile yapılmıştır. Yapının üst katının cephelerinde ahşap yalı baskı kaplamaları bulunmaktadır. Doğu cephesinden girişin sağlandığı kapı tek kanatlıdır. Bu kapının özgün olmadığı bilinmektedir. Kapı üzerindeki sundurma sonradan eklenmiştir. Sundurmanın hemen üzerinde bulunan tepe penceresi ahşaptır ve giyotinlidir (Şekil 3.121). Yapının üst katı zemin kat yüzeyinden çıkma yapmaktadır (Şekil 3.122). Bu çıkmalar ile zemin kat bağlantısı 4 adet payandalar ile desteklenmektedir (Şekil 3.123). Bu katta bulunan adet giyotinli ahşap pencereler özgündür. Fakat Türk sahipleri tarafından boyanmıştır.

Tablo 3.11 Denizkuşu Evi 1

KONUTUN ADI: DENİZKUŞU EVİ 1	**KATALOG NO:** 11/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 20. YÜZYIL BAŞLARI?	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.124 Denizkuşu Evi 1 konumu [53]

Şekil 3.125 Denizkuşu Evi 1 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

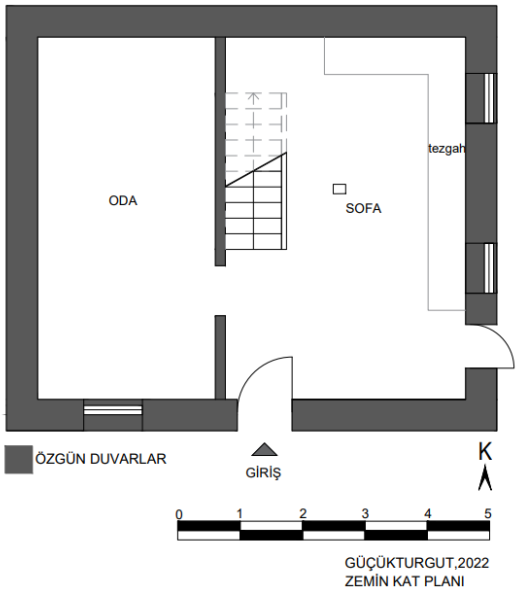
Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde yakın zamanda sahipleri tarafından terk edilen Denizkuşu Evi 1, Türklerin adaya yerleştikten sonra inşa edildiği bilinen konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin doğusunda konumlanmaktadır (Şekil 3.124).

Tarihçe:

Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan Denizkuşu Evi 1'in, eski muhtar ve konutun sahiplerinden Cevdet Denizkuşu ile 10 Temmuz 2022 günü saat 17.45'te yapılan görüşmeye dayanılarak 20. yüzyıl başlarında(?) inşa edildiği söylenebilir.

Tablo 3.11 Denizkuşu Evi 1 (Devamı)

KONUTUN ADI: DENİZKUŞU EVİ 1	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 11/2

Şekil 3.126 Zemin kat planı

Plan Özellikleri:

Güney cephesindeki ahşap kapıdan içeri girildiğinde geniş bir sofaya ulaşılmaktadır. Ev halkının günlük hayatının burada geçtiği bilinmektedir. Bu açıklık aynı zamanda zeytincilik için de kullanılmaktadır.

Sofanın doğu köşesinde mutfak tezgahları konumlanmıştır. Sofanın batısındaki kapı ile bir odaya ulaşılmaktadır. Sözlü kaynaklara göre yapının üst katında merdivenin ulaştığı merkezde sofa bulunmaktadır (Şekil 3.126). Bu sofanın iki yanında odalar bulunmaktadır.

Yapı günümüzde kullanılmadığı için üst katına ulaşılamamıştır.

Tablo 3.11 Denizkuşu Evi 1 (Devamı)

KONUTUN ADI: DENİZKUŞU EVİ 1	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 11/3

Şekil 3.127 Denizkuşu Evi güney cephesi

Şekil 3.128 Denizkuşu Evi 1 batı cephesi

Şekil 3.129 Zemin kat cephe duvar detayı

Şekil 3.130 Üst kat cephe duvarı detayı

Cephe Özellikleri:

Zemin katı dökülmüş olan sıvalardan görülebilecek şekilde mübadele öncesi yapıladığı bilinen konutlarda görülen yapım tekniği olan yığma moloz taşlar ile yapılmıştır. Moloz taşlar sıvanmış ve üzeri boyanmıştır. Yapının bu katında güney cephesinin merkezinde konumlanan tek kanatlı cam açıklığı bulunan ahşap bir kapı bulunmaktadır (Şekil 3.127). Zemin katta bir adet dikdörtgen pencere açıklığı bulunmaktadır. Üst katta ahşap çatkı arası tuğla malzeme ile doldurulmuştur. Yüzeyi sıvanmıştır (Şekil 3.130). Yapının bu katındaki ahşap pencerelerden ortadaki, düşey dikdörtgen şeklindedir ve giyotinlidir. Batı cephesinde cephenin yüzeyinden çatıya kadar ulaşan bir baca bulunmaktadır. Çatı bölümü ahşap kırma çatıdır. Üzeri kiremitler ile örtülmüştür.

Tablo 3.11 Denizkuşu Evi 1 (Devamı)

KONUTUN ADI: DENİZKUŞU EVİ 1	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 11/4

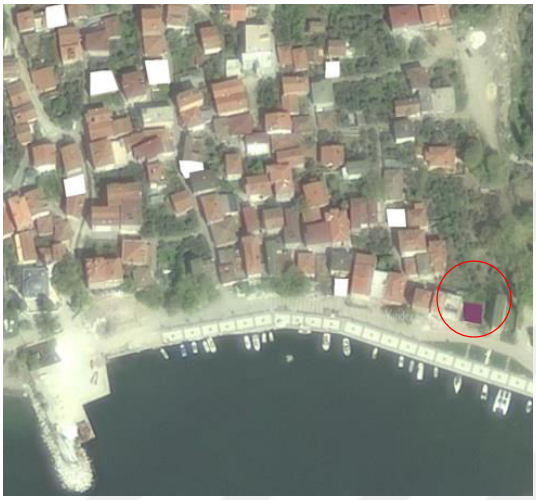
Şekil 3.131 Giriş kat sofa

İç Mekan Özellikleri:

Yapının iki katının da tavanları ve zemini ahşap malzemeden yapılmıştır. Zemin katta, tavanda belirli bir ölçüye uymaksızın konumlandırılan ahşap kirişler bulunmaktadır. Bu kirişleri destekleyen ana kirişi orta akstan zemine inen ahşap kolon taşımaktadır. Yapı uzun yıllardır kullanılmadığı için harap durumdadır. Üst kata ulaşan merdiven ahşaptır ve Yeşil renk ile boyanmıştır (Şekil 3.131).

Tablo 3.12 Denizkuşu Evi 2

KONUTUN ADI: DENİZKUŞU EVİ 2	**KATALOG NO:** 12/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 20. YÜZYIL BAŞLARI?	**MEVCUT DURUMU:** KONUT

Şekil 3.132 Denizkuşu Evi 2 konumu [53]

Şekil 3.133 Denizkuşu Evi 2 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

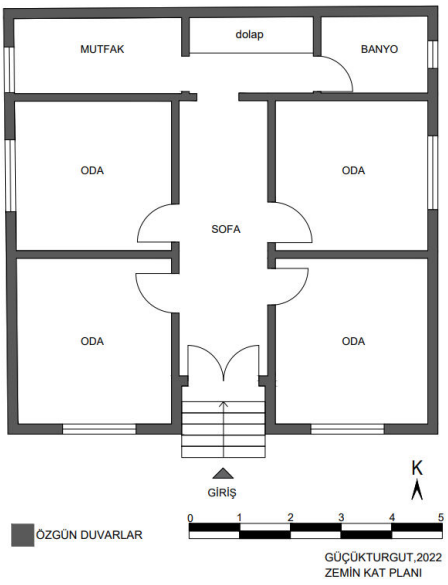
Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde konut olarak kullanılmaya devam edilen Denizkuşu Evi 2, Türklerin adaya yerleştikten sonra inşa ettiği bilinen konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin doğusunda konumlanmaktadır (Şekil 3.132).

Tarihçe:

Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan Denizkuşu Evi 2'in, sözlü kaynaklardan eski muhtar Cevdet Denizkuşu ile 10 Temmuz 2022 günü saat 17.45'te ile yapılan görüşmede kendisinden alınan bilgilere göre, 20. yüzyıl başlarında(?) inşa edildiği söylenebilir.

Tablo 3.12 Denizkuşu Evi 2 (Devamı)

KONUTUN ADI: DENİZKUŞU EVİ 2	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 12/2

Şekil 3.134 Zemin kat planı

Şekil 3.135 Güney cephesi

Şekil 3.136 Doğu cephesi

Plan Özellikleri:

Yapıya giriş 6 basamaklı merdiven ile ulaşılan, güney cephesinin orta aksında bulunan çift kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Orta alanda konumlanan dikdörtgen bir sofanın doğusunda ve batısında ikişer adet kare şeklinde odalar bulunmaktadır. Sofanın kuzey köşesinde mutfak ve banyonun bulunduğu alana açılan geçiş boşluğu bulunmaktadır (Şekil 3.134).

Cephe Özellikleri:

Yapının cephesinde, döneminde yapılan yapılardan farklı olarak tuğla malzeme kullanılmıştır. Güney cephesi sıva ile kaplanmış ve üzeri boyanmıştır (Şekil 3.135). Doğu cephesindeki tuğlaların üzeri kaplanmamıştır (Şekil 3.136). Zemin katı mermer kaplamalı merdiven basamakları ile ulaşılan üst kotta bulunmaktadır. Çift kanatlı ahşap giriş kapısının sağında ve solunda, sonradan PVC pencereler ile değiştirilmiş, özgün durumu bilinmeyen pencereler bulunmaktadır. Doğu cephesi, güney cephesine göre daha sağır durumdadır. Bu cephede, küçük bir ahşap kapı bulunmaktadır. Çatısı kırma çatıdır ve kiremit kaplıdır.

Tablo 3.12 Denizkuşu Evi 2 (Devamı)

KONUTUN ADI: DENİZKUŞU EVİ 2	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 12/2

Şekil 3.137 Giriş kapısı

Şekil 3.138 Sofa bölümü

Şekil 3.139 Büyük oda

İç Mekan Özellikleri:

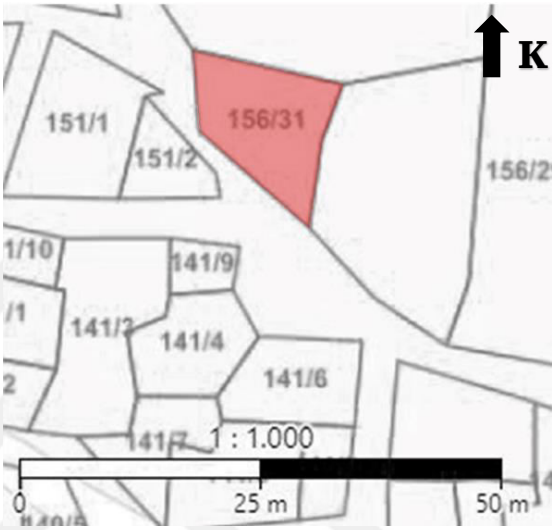
Giriş kapısı, sahipleri tarafından mavi renk ile boyanmıştır (Şekil 3.137). Yapının zemini ve tavanı ahşap malzemeden yapılmıştır. Odaların kapıları ve pervazları da ahşap malzemeden yapılmıştır. Kapılarda sabit cam bulunmaktadır (Şekil 3.138). Günlük hayat çoğunlukla güney cephesine bakan odalarda yaşanmaktadır (Şekil 3.139).

Tablo 3.13 Püskül Evi

KONUTUN ADI: PÜSKÜL EVİ	**KATALOG NO:** 13/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 19. YÜZYIL SONLARI?	**MEVCUT DURUMU:** KONUT

Şekil 3.140 Püskül Evi konumu [53]

Şekil 3.141 Püskül Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

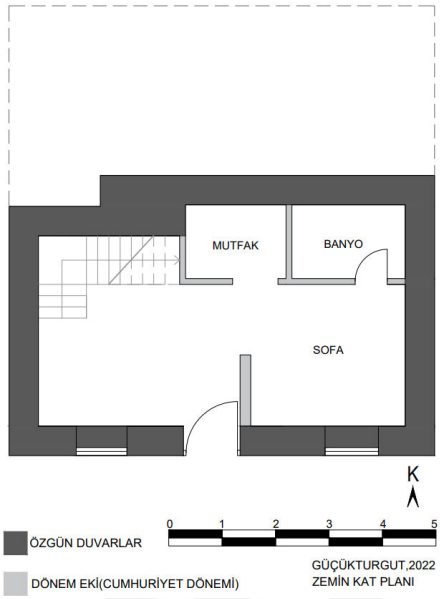
Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde konut olarak kullanılmaya devam edilen Püskül Evi, sözlü kaynaklardan, günümüzde konutu kullanmaya devam eden Seval Püskül'e göre, var olan bir Rum evinin zemin katının kullanılarak üzerine yeni bir kat inşa edilmesiyle günümüzdeki durumuna getirilmiştir. Bahsi geçen konut güncel durumda mahalle yerleşiminin kuzeyinde konumlanmaktadır (Şekil 3.140).

Tarihçe:

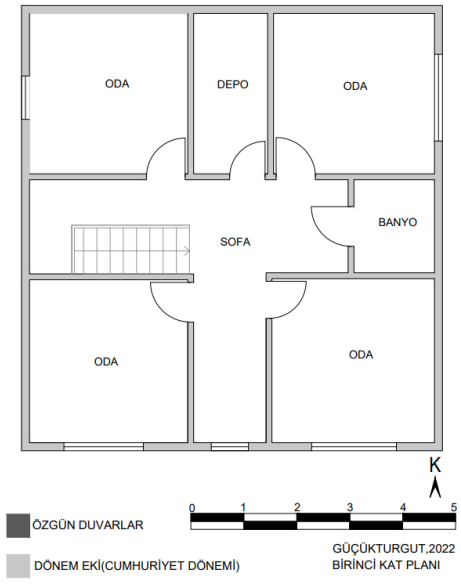
Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan Püskül Evi'nin, sözlü kaynaklardan eski muhtar Cevdet Denizkuşu ile 10 Temmuz 2022 günü saat 17.45'te yapılan görüşmede alınan bilgilere göre 1950'li yıllarda inşa edildiği bilinmektedir.

Tablo 3.13 Püskül Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: PÜSKÜL EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 13/2

Şekil 3.142 Püskül Evi zemin kat planı

Şekil 3.143 Püskül Evi üst kat planı

Plan Özellikleri:

Yapının zemin katına tek kanatlı bir kapıdan giriş sağlanmaktadır. Güncel durumda geniş bir sofa olarak kullanılan giriş açıklığının kuzeyinde mutfak ve banyo mahalleri bulunmaktadır (Şekil 3.142). Mutfağın yanındaki merdiven ile birinci kata ulaşılmaktadır. Bu geniş sofa alanı aynı zamanda zeytincilik faaliyetleri için de kullanılmaktaydı.

Birinci kattaki T şeklindeki sofadan birbirinin benzeri 4 adet odaya, depoya ve banyoya ulaşılmaktadır. Türk sahiplerinden alınan bilgilere dayanılarak, bu katın tamamının Cumhuriyet Dönemi eki olduğu bilinmektedir (Şekil 3.143).

Tablo 3.13 Püskül Evi (Devamı)

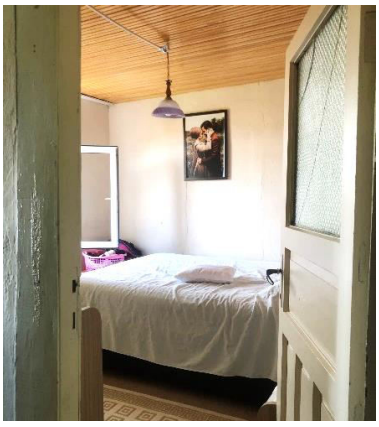
KONUTUN ADI: PÜSKÜL EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 13/3

Şekil 3.144 Püskül Evi güney cephesi

Şekil 3.145 Güney cephesi giriş kapısı

Şekil 3.146 Birinci kat güney cephe oda

Cephe Özellikleri:

Zemin katı tamamen yığma moloz taş duvar örgüsüne sahip olan yapının, birinci katı ahşap çatkılar arası yığma tuğlanın kullanılmasıyla inşa edilmiştir (Şekil 3.144).

Yapının çatısı alaturka kiremitler ile kaplanmıştır. Yapının güney cephesinin merkezinde bulunan tek kanatlı ahşap kapının iki yanında birer adet, birinci katta üç dikdörtgen şeklinde pencereler bulunmaktadır. Birinci kattaki sağ ve solda bulunan pencerelerin orta bölümünde kayıt bulunmaktadır. Birinci kattaki PVC pencerelerinin çevresi mavi renk ile boyanmıştır. Kapı üzerine sonradan sundurma eklenmiştir (Şekil 3.145).

İç Mekan Özellikleri:

Giriş kat günlük hayatın yaşandığı geniş sofalı bölümdür. Birinci kat, konutta yaşayan kişilerin özel odalarının bulunduğu bölümdür. Yapının zemin ve tavanları ahşap malzemeden yapılmıştır. Tavanları lambri, zeminleri laminat parkedir. İç mekanda kullanılan kapılar da beyaza boyanmış, sabit camı bulunan ahşap kapılardır (Şekil 3.146).

Tablo 3.14 Akçay Evi

KONUTUN ADI: AKÇAY EVİ	**KATALOG NO:** 14/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 20. YÜZYIL BAŞLARI?	**MEVCUT DURUMU:** KONUT

Şekil 3.147 Akçay Evi konumu [53]

Şekil 3.148 Akçay Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

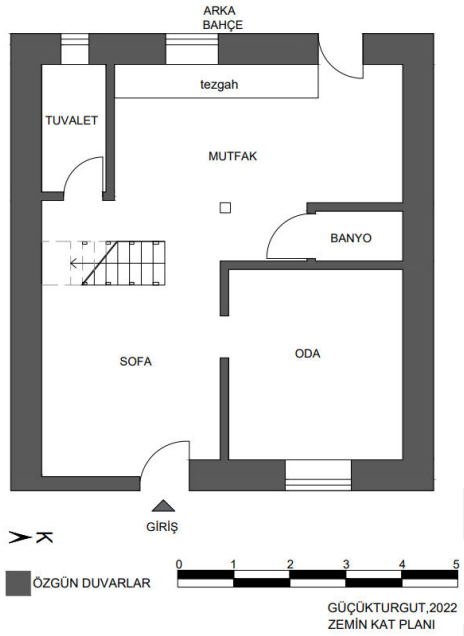
Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde konut olarak kullanılmaya devam edilen Akçay Evi, Türklerin adaya yerleştikten sonra inşa ettiği bilinen konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin doğusunda konumlanmaktadır (Şekil 3.147). Akçay evi ikiz iki konuttan oluşmaktadır. Plan çalışmaları ve fotoğraflar, sahil şeridine bakan konuta aittir.

Tarihçe:

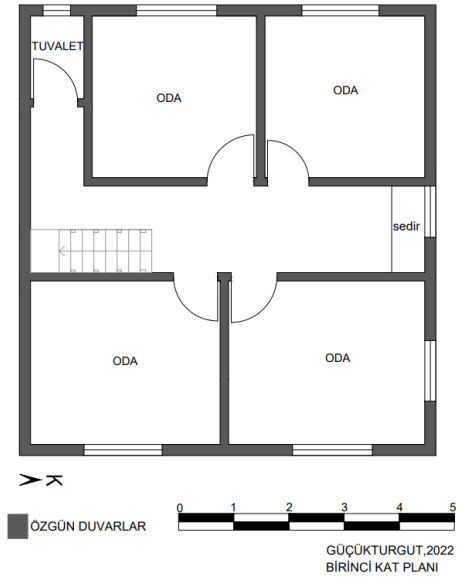
Ev sahibi Sevgi Akçay ile yapılan görüşmede alınan bilgilere göre, Akçay Evi'nin 1959 yılında kendileri tarafından yaptırıldığı bilinmektedir.

Tablo 3.14 Akçay Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: AKÇAY EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 14/2

Şekil 3.149 Akçay Evi zemin kat planı

Şekil 3.150 Akçay Evi üst kat planı

Plan Özellikleri:

Yapının zemin katına giriş doğu cephesinde bulunan tek kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Giriş alanında büyük bir sofa bulunmaktadır. Sofadan yapının güney tarafında bulunan odaya geçiş açıklığı bulunmaktadır. Sofanın orta aksında, kuzey cephesine yaslanmış merdiven ve bu merdivenin hemen arkasında mutfak ve tuvalet alanları konumlanmaktadır. Mutfak bölümünden arka bahçeye geçişi sağlayan bir kapı daha bulunmaktadır (Şekil 3.149).

Bahsi geçen merdivenle ulaşılan birinci katta 4 adet dikdörtgen şeklinde oda ve bir tuvalet bulunmaktadır. Bu odalar ortada bulunan dikdörtgen şeklindeki sofanın iki yanında konumlandırılmıştır. Sofanın güney duvarında mübadele öncesi yapıldığı bilinen konutlarda da karşımıza çıkan, pencere açıklığı önüne konumlandırılmış sedir bulunmaktadır (Şekil 3.150).

Tablo 3.14 Akçay Evi (Devamı)

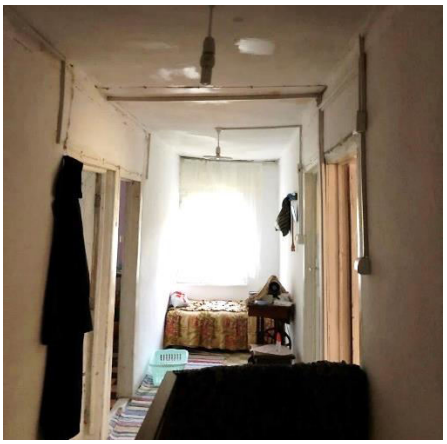
KONUTUN ADI: AKÇAY EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 14/3

Şekil 3.151 Akçay Evi batı cephesi

Şekil 3.152 Zemin kat merdiveni

Şekil 3.153 Birinci kat sofa bölümü

Cephe Özellikleri:

Yapının cephesi sıva ile kaplanmış ve üzeri boyanmıştır. Batı cephesinde zemin katta bir, birinci katta iki adet olmak üzere dikdörtgen şeklinde PVC pencereler bulunmaktadır. Giriş katta bulunan pencerenin dışına ferforje eklenmiştir. Batı cephesinde bulunan tek kanatlı ahşap giriş kapısının üzerinde, sonradan yapıldığı bilinen ahşap sundurma bulunmaktadır. Yapının dış cephesinde sundurma dışında hareketlilik bulunmamaktadır. Çatısı, kiremit kaplı kırma çatıdır (Şekil 3.151).

İç Mekan Özellikleri:

Yapının zemin katında zemin laminat kaplamadır. Mutfak bölümü sonradan seramik kaplanmıştır, özgün halini korumamaktadır. Birinci kata ulaşan merdivenini basamakları ve korkulukları ahşap malzemeden yapılmıştır (Şekil 3.152). Birinci katta tavanlar sunta plakalar ile kaplanmıştır. Tadilat görmüş olma ihtimali yüksektir. Elektrik bağlantıları sonradan yapıldığı için kablolar duvar yüzeyinden yürütülmüştür (Şekil 3.153).

Tablo 3.15 Bulut Evi

KONUTUN ADI: BULUT EVİ	**KATALOG NO:** 15/1
KONUMU: MARMARA İLÇESİ, ASMALI MAHALLESİ	**TESCİL TARİHİ VE NOSU:** TESCİLLENMEMİŞ
YAPIM DÖNEMİ/YILI: 20. YÜZYIL BAŞLARI?	**MEVCUT DURUMU:** HARAP/BOŞ

Şekil 3.154 Bulut Evi konumu [53]

Şekil 3.155 Bulut Evi 1/1000 ölçekli vaziyet planı [54]

Yapının Tanımı:

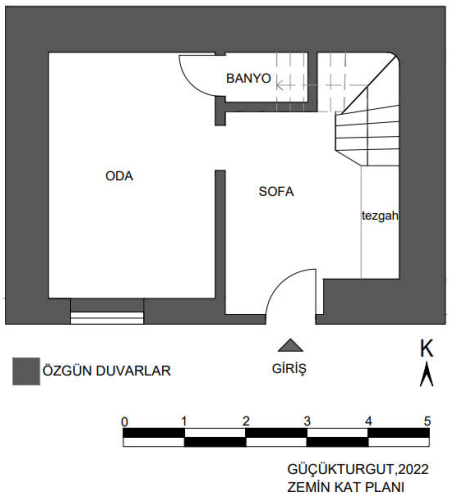
Marmara Adası, Asmalı Mahallesi'nde bulunan ve harap durumda olan Bulut Evi, eski muhtar Cevdet Denizkuşu ile 10 Temmuz 2022 günü saat 17.45'te alınan bilgiye göre, Türklerin adaya yerleştikten sonra inşa ettiği bilinen konutlardan biridir. Mahalle yerleşiminin kuzeyinde konumlanmaktadır (Şekil 3.154). İkiz konut olarak inşa edilen bu yapıdaki diğer konut sahipleri tarafından yıktırılmıştır.

Tarihçe:

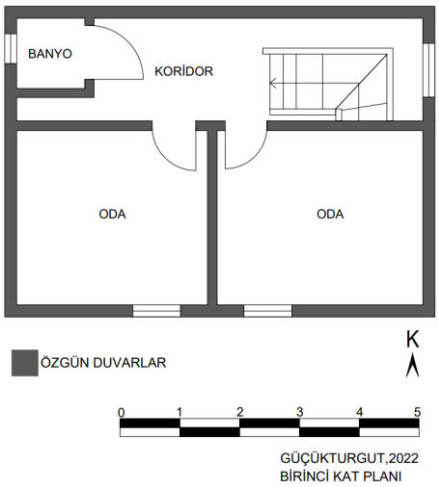
Yapım tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamayan Bulut Evi'nin, 20. yüzyıl başlarında(?) inşa edildiği söylenebilir.

Tablo 3.15 Bulut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: BULUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 15/2

Şekil 3.156 Bulut Evi zemin kat planı

Şekil 3.157 Bulut Evi birinci kat planı

Plan Özellikleri:

Zemin kattaki tek kanatlı giriş kapısından dikdörtgen şeklindeki sofaya giriş sağlanmaktadır. Sofanın batı duvarındaki kapı açıklığı ile yine benzer boyutlardaki odaya ulaşılmaktadır. Bu odanın köşesindeki tuvalete bu odadan kapı bulunmaktadır. Tuvalet merdivenin altındadır. Sofanın doğu bölümünde mutfak tezgahı bulunmaktadır (Şekil 3.156). Bu tezgahın hemen yanından başlayan merdiven ile birinci kata ulaşılmaktadır.

Birinci katta uzun dar bir koridor karşısında bir tuvalet ve merdivene paralel konumda olan iki adet benzer boyutlarda dikdörtgen oda bulunmaktadır (Şekil 3.157).

Tablo 3.15 Bulut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: BULUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 15/3

Cephe Özellikleri:

Yapının zemin kat duvar kalınlıklarına bakılarak, bu katın cephesinin taş duvar örgüsüne sahip olduğu söylenebilir. Bu örgünün yüzeyi sıvanmış ve yeşil renk ile boyanmıştır.

İki katlı olarak yapılan Bulut Evi'nin cephesi çıkmasızdır.

Bulut Evi'nin güney cephesinde, yüksek bir basamakla ulaşılan ahşap tek kanatlı giriş kapısı ve bu kapının üzerinde yine ahşap malzemeden yapılan sundurma bulunmaktadır. Sundurma iki adet kolon görevi gören ahşap dikme ile taşınmaktadır.

Kapının solunda bir adet ve birinci katta iki adet PVC pencere bulunmaktadır. Pencereler çift kanatlıdır ve dikdörtgen şeklindedir. Pencere kenarları ahşap söveler ile detaylandırılmıştır. Pencerelerin altlarına mermer denizlik eklenmiştir (Şekil 3.158).

Şekil 3.158 Bulut Evi güney cephesi

Tablo 3.15 Bulut Evi (Devamı)

KONUTUN ADI: BULUT EVİ	**KONUMU:** ASMALI MAH.	**KATALOG NO:** 15/3

Şekil 3.159 Zemin kat oda, tuvalet girişi

Şekil 3.160 Ahşap merdiven

Şekil 3.161 Birinci kat oda kapıları

İç Mekan Özellikleri:

Yapının zemini ve tavanları ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır. Zemin kattaki odanın tuvalet ile birleşen duvarı yarıya kadar seramik kaplanmıştır (Şekil 3.159). Birinci kata ulaşan L şeklindeki merdiven ve bu merdivenin korkulukları da ahşaptır. Yapının iç duvarları sıvanmış ve yüzeyi boyanmıştır. Pencereler PVC malzemeden yapılmıştır ve bir kanadı sabit, bir kanadı hareketlidir (Şekil 3.160). Bulut Evi'ndeki tüm kapılar ahşaptır. Oda kapılarında farklı olarak sabit cam detayı bulunmaktadır (Şekil 3.161).

4
MARMARA ADASI ASMALI MAHALLESİ GELENEKSEL KONUT MİMARİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

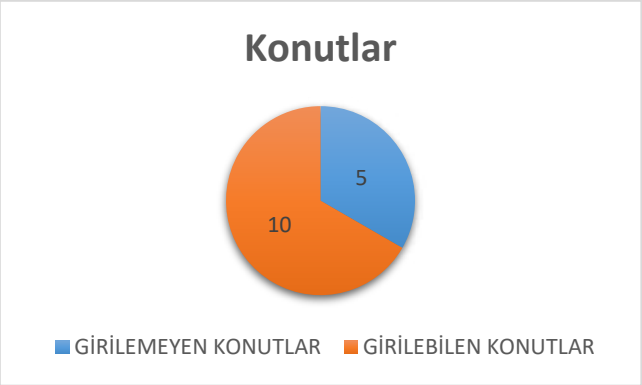
Çalışma kapsamında incelenen, Marmara Adası Asmalı Mahallesi'ndeki 15 adet konutun Bölüm 3.3'de görüldüğü gibi katalog çalışması yapılmıştır. Bahsi geçen konutlardan 10 adetinin 1922-1923 yıllarında gerçekleşen mübadele öncesi yapıldığı düşünülmektedir. Diğer 5 adet konut ise mübadele sonrasında adaya yerleşen Türk halkının yaptığı konutlar olduğu düşünülmektedir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1 Katalog kapsamına giren konutlar

Konutlar ile ilgili saha araştırması yapılırken bazı konutlara girilememiştir. Bu nedenle 5 adet konutun bir kısmı yıkıldığı veya günümüzde kullanılmadığı için yalnızca cephe özellikleri incelenmiştir (Tablo 4.2).

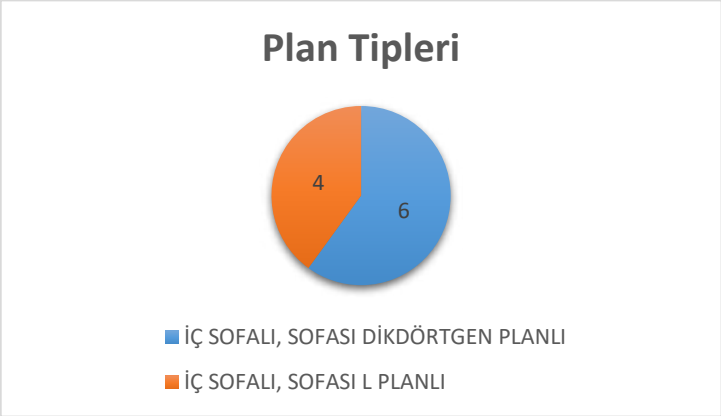
Tablo 4.2 Konutların iç mekan erişimleri

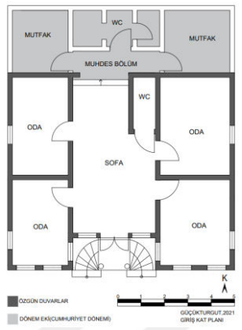
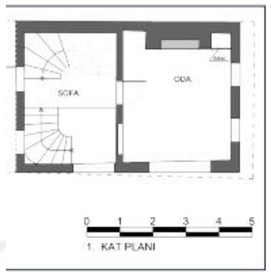
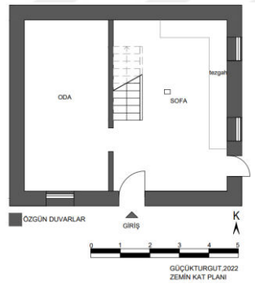
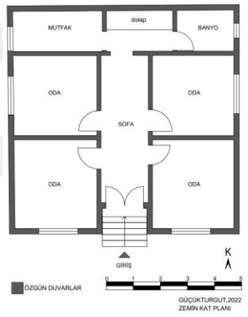
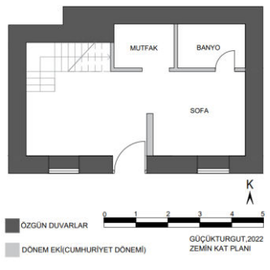
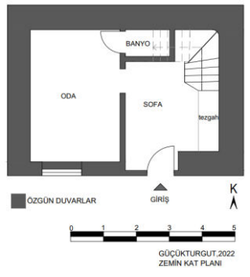
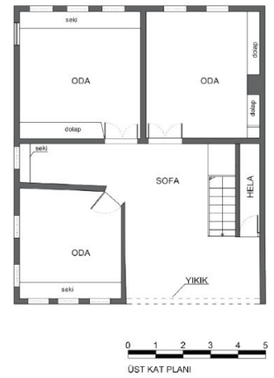
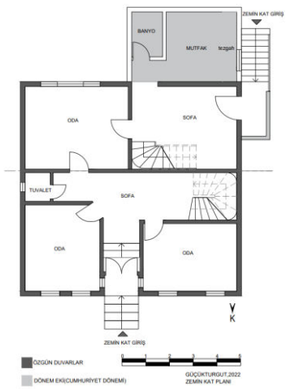
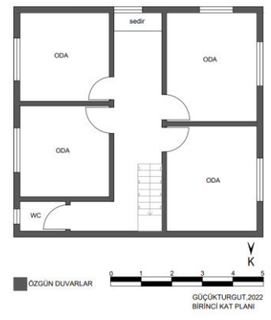
4.1 Geleneksel Konutların Plan Özellikleri

Marmara Adası Asmalı Mahallesi'ndeki geleneksel konutlardaki plan tipleri genellikle iç sofalıdır. İç sofalı plan tipi de kendi içinde L planlı ve dikdörtgen planlı olarak iki tiptir. İç sofalı dikdörtgen plan tipinde (Kat.no: 2, 7, 11, 12, 13, 15), iç sofalı L plan tipinde (Kat.no: 1, 3, 4, 14) konutlar bulunmaktadır (Tablo 4.3, Tablo 4.4). Mahalle genelinde sofasız plan tipine sahip konut bulunmamaktadır. Genel olarak sofayı tanımlarsak, Kuban'a göre "Evin üst katlarında odaların açıldığı kapalı alandır" [51]. Sofalar dört bir yandan odalar ile çevrelenmiş olabilir veya bir, iki cepheleri ile bahçeye ya da sokağa bakabilir. Bazı sofaların bir köşeleri eyvan gibi iki oda arasında bulunur. Bu bölümünde bahçeye veya sokağa bakan pencereleri vardır ve bu pencere önüne sedir eklenmiştir. Bu sedirlerde oturulur veya küçük bir düzeyde üretim de yapılabilir [60].

Tablo 4.3 Konutların plan tipleri

Tablo 4.4 Asmalı Mahallesi geleneksel konutların plan tipleri

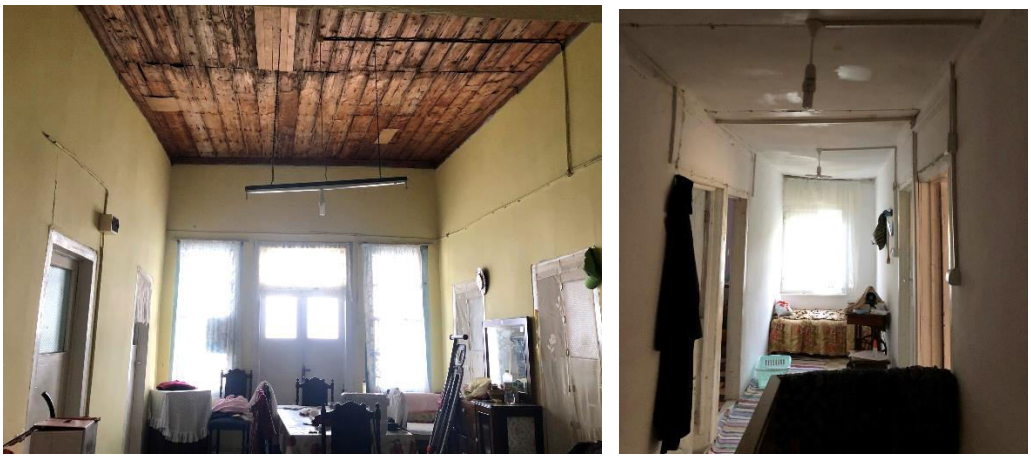
	İÇ SOFALI, SOFASI DİKDÖRTGEN PLANLI	İÇ SOFALI, SOFASI L PLANLI
PLANLAR	 Kat. no:2 Kat. no:7 Kat. no:11 Kat. no:12 Kat. no:13 Kat. no:15	 Kat. no:1 Kat. no:3 Kat. no:4 Kat. no:14

Konutlardaki zemin katta geleneksel evlerde de görülen işlik olarak da adlandırılan ticari faaliyetlerin yürütüldüğü bir alan ve bu alanda konumlanan bir depo bulunmaktadır [61]. Bu alanın Rum halkının yaşadığı dönemde şarap yapımı, Türk sahipleri tarafından da zeytincilik işlemleri için kullanıldığı bilinmektedir. Genel olarak bu alana giriş ile üst kata ulaşan merdivenlerin bulunduğu bölüme giriş farklı kapılardan sağlanmaktadır. Bodrum kata sahip olan konutlarda zemin kata ulaşım merdiven ile sağlanmaktadır. Merdivenler tek veya çift yönlüdür. Zemin katta günlük yaşamın büyük bir kısmının yaşandığı görülmektedir. Günümüzde bu alanlar ihtiyaç durumuna göre mutfak ve banyo olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.1). Çoğu konutta bu kullanım değişimi nedeniyle özgün yapısını kaybetmiştir.

Şekil 4.1 Kat. no: 4 ve 1 konutlarının giriş katları

Bu durumun yanı sıra birinci katta bulunan sofalarda günlük yaşamın izleri görülmektedir ve daha çok estetik özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Birinci ve ikinci katlarda genel olarak minimum 2 oda bulunmaktadır (Şekil 4.2). Bu oda sayıları Rum döneminde yapılan konutlarda daha fazla sayıdadır.

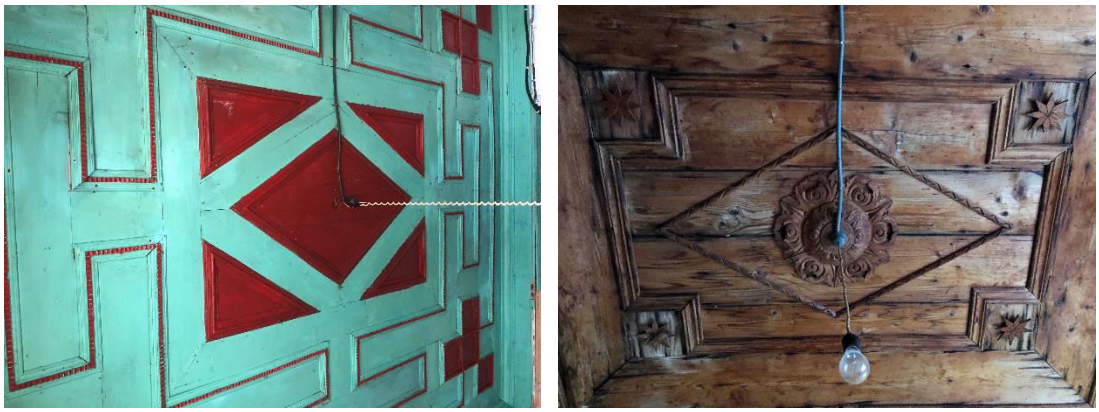
Şekil 4.2 Kat. no: 1 ve 14 konutlarının birinci katları

Konutlarda genel olarak düz ahşap çıtalı tavanlar yapılmıştır. Bu tavan çeşidi ahşap kirişlerin altına düz ahşap çıtaların uzunlamasına birleştirilmesi ile elde edilmektedir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3 Kat. no: 3 ve 4 konutlarının düz ahşap tavanları

Bazı konutların sofalarında ve baş odalarında dönemin anlayışına veya alanın kullanım amacına uygun olarak düz tavanların yüzeyine çıtalar veya ahşap oymalı motifler ile geometrik ve bitkisel bezemeler yapılmıştır (Şekil 4.4). Bu örnekler 4.3 Geleneksel Konutların Süsleme Özellikleri bölümünde detaylandırılacaktır.

Şekil 4.4 Kat.no: 3 ve 4 konutlarının süslemeli tavanları

Bazı konutlarda ahşaptan yapılmış dolaplar, raflar ve yüklükler bulunmaktadır. Bahsedilen dolaplar ve yüklükler genel olarak konutların birinci katlarındaki baş odalarda bulunmaktadır ve duvar içerisindeki boşluklarda konumlanmaktadır (Şekil 4.5). Bu örnekler 4.3 Geleneksel Konutların Süsleme Özellikleri bölümünde detaylandırılacaktır

Şekil 4.5 Kat. no: 1 ve 4 konutlarının dolapları

Ahşap raflar ise genel olarak birinci kattaki sofalarda konumlanmaktadır. Bazı konutlarda kapı üzerinde bulunurken bazılarında ulaşılabilir seviyededir. Raflar bazı örneklerde duvar yüzeyinde çıkma yaparken, bazı örneklerde ise duvar içerisinde gömülü olarak yaptırılmıştır (Şekil 4.6).

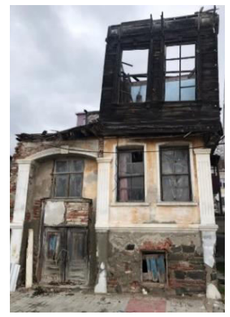
Şekil 4.6 Kat.no: 4 ve 3 konutlarının rafları

4.2 Geleneksel Konutların Cephe Özellikleri

Marmara Adası Asmalı Mahallesi'nde, incelenen genel konut yapısı bahçe içinde müstakil konutlar şeklindedir. 1922-1923 yıllarında yaşanan mübadele öncesi yapıldığı bilinen ve günümüze ulaşabilen konutların alt katları taş duvarlıdır, yüzeyleri sıvalı ve boyalıdır. Üst katları ise ahşap yalı baskı kaplama olarak detaylandırılmıştır. Sadece kat.no: 4 örneğinde ahşap yalı baskısı sonradan sıva ile kapatılmış ve yüzeyi boyanmıştır. Mübadeleden sonra yapılan konutlarda ise zemin katta taş duvar örgüsü devam etmektedir. Fakat üst katlar tuğla örgülüdür. Bu dönemde yapıldığı bilinen konutların, dış cephelerinin yüzeyleri tamamen sıvanmış ve yüzeyi boyanmıştır.

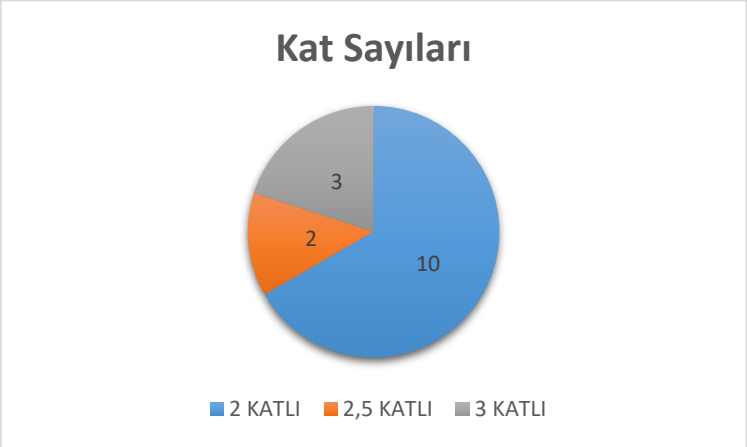
Genel olarak iki katlı (kat.no: 1, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15) olarak yapılan konutların yanı sıra iki buçuk katlı (kat.no: 2, 4) ve 3 katlı (kat.no: 3, 5, 7) olarak konutlar da bulunmaktadır. 3 katlı olarak düzenlenen konutlarda alçak tavanlı bir zemin katın varlığı görülmektedir (Tablo 4.5).

Tablo 4.5 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının kat sayıları

	2 KATLI	**2,5 KATLI**	**3 KATLI**
FOTOĞRAFLAR	 Kat. no:1 Kat. no:6 Kat. no:8 Kat. no:9 Kat. no:10 Kat. No:11 Kat. no:12 Kat. no:13 Kat. No:14 Kat. No:15	 Kat. no:2 Kat. no:4	 Kat. no:3 Kat. no:5 Kat. no:7

Katalog çalışması için seçilen konutlara kat sayısı açısından bakıldığında 2 katlı 10 adet, 2,5 katlı 2 adet ve 3 katlı 10 adettir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6 Konutların kat sayıları

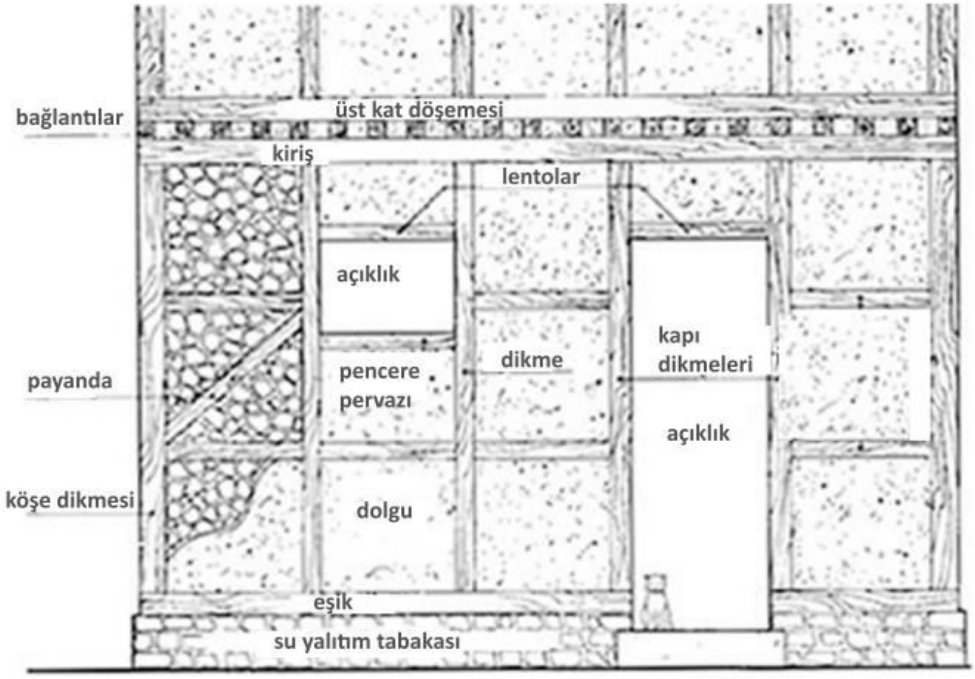
Rum halkının yaşadığı dönemden günümüze kadar varlığını sürdüren konutların cepheleri incelendiğinde karma yapım yöntemi ile yapıldığı fark edilmektedir. Zemin kat duvarları genel olarak ahşap karkaslı moloz taş örgülüdür. Moloz taşların aralarında bu duvardaki harcı destekleyen küçük tuğla parçalarının bulunduğu konutlar da mevcuttur. Zemin katın bahsi geçen taş duvarlarının yüzeyi kum harçlı toprak malzeme ile sıvanmış ve bu sıvanın üzeri boyanmıştır. Üst katlar genel olarak bağdadi veya hımış olarak adlandırılan teknik ile yapılmıştır. Ahşap çatkıların arasının kerpiç veya taş dolgularla dolu olduğu incelenmiştir [61]. Bu duvarların zemin katlarda da görüldüğü konutlar bulunmaktadır. Üst katlarda bu teknik ile yapılan cephe duvarlarının yüzeyi ahşap yalı baskılar ile kaplanmıştır. Konutların çatısı oluklu alaturka kiremitler ile kaplanmıştır ve eğimli kırma çatıdır.

Bahsedilen yapım tekniğinin en görünür örneği Kat.no:1'in dış cephesinin günümüzdeki durumudur. Çevre etkileri ile yaşanan tahribatlar nedeniyle kullanılan malzemelerin katmanları gözle görülebilir durumdadır (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 Kat.no: 1 zemin kat ve birinci kat dış cephesi

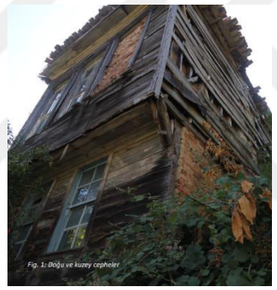
Bu yapım tekniğinde zemin katta ahşap tercih edilmemesinin sebepleri, yağmurlu ve nemli bölgelerde malzemelerin aşınmasını ve yıpranmasını engellemektir. Üst katlarda genellikle zemin kata göre daha ince kullanılan, araları kil karışımı ile doldurulmuş ahşap çatkılar ve bunların yüzeyini kaplayan ahşap yalıların tercih edilmesinin nedeni ise duvarların hafifletilmek istenmesidir. Ahşabın kendisi nispeten hafiftir ve aynı zamanda serttir. Bu şekilde üst kat duvarları 20 cm'den daha ince olabilir, çünkü taş örgüsüne sahip duvarların çoğu 40-50 cm kalınlığa sahiptir. Özellikle geniş bir açıklığı çerçeveleyen söveler ve yapının köşelerine yerleştirilen taşıyıcı özelliği olan ahşap dikmeler, daha fazla yüke maruz kalacağından dolayı genellikle daha kalın yapılırlar. Duvarın üst kısmında tüm ahşap dikmeler, tavan veya çatı ahşaplarını destekleyen bazen ‘head’ olarak adlandırılan yatay bir kirişle bağlanmaktadır. Destek elemanlarının doğrusallığının bozulmasını engellemek ve dolguyu yerinde tutmak için yatay parçalar, birbirine paralel olarak yerleştirilir. Özellikle üst bölümlere doğru ahşap konstrüksiyonda, dolgu malzemesinin kesitlerine çapraz olarak yerleştirilmiş ahşap çatkılar da görülmektedir. Roma dönemi yapılarında kullanılan yapım yöntemidir [62]. Asmalı Mahallesi’ndeki mübadele öncesi konutlarının yapımında da kullanıldığı görülmektedir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8 Mübadele öncesi yapılan konutların yapım yönetimi [62]

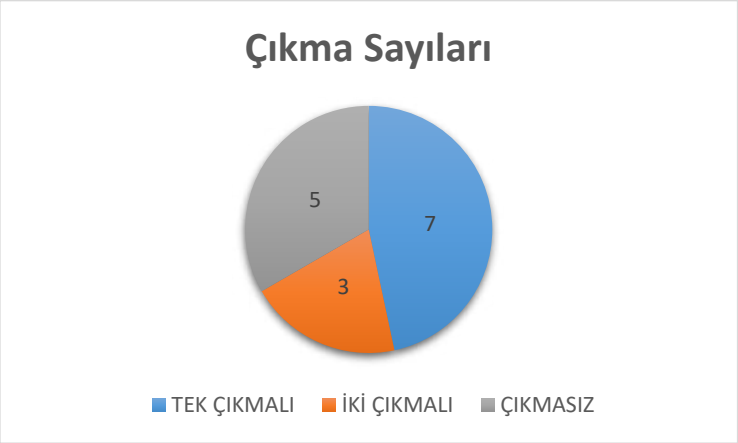
Konutlarda bazı yerlerde yüksek duvarlar ile çevrilen küçük bahçeler dikkat çekmektedir. Yapının bir cephesi bu bahçeye bakacak şekilde düzenlenmiştir. Bir veya iki cephe ise yola bakmaktadır. Yola bakan bir veya daha fazla cephe bir simetrik düzene sahiptir. Simetrik düzen, cephede yapılan çıkmalar ile hareketlendirilmiştir. Üst katları tek çıkmalı (Kat.no: 1, 3, 5, 6, 7, 8, 10), iki çıkmalı (Kat.no: 2, 4, 9) ve çıkmasız (Kat.no: 11, 12, 13, 14, 15) olarak inşa edilmiştir (Tablo 4.7).

Tablo 4.7 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının çıkma sayıları

	TEK ÇIKMALI	İKİ ÇIKMALI	ÇIKMASIZ
FOTOĞRAFLAR	 Kat. no:1 Kat. no:3 Kat. no:5 Kat. no:6 Kat. no:7 Kat. no:8 Kat. no:10	 Kat. no:2 Kat. no:4 Kat. no:9	 Kat. No:11 Kat. no:12 Kat. no:13 Kat. No:14 Kat. No:15

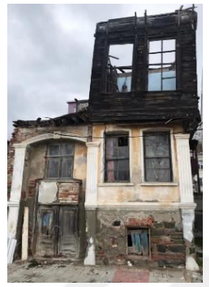
Konutların çıkma sayıları ise; tek çıkmalı konut sayısı 7, iki çıkmalı konut sayısı 3 ve çıkmasız konut sayısı 5'tir (Tablo 4.8).

Tablo 4.8 Konutların çıkma sayıları

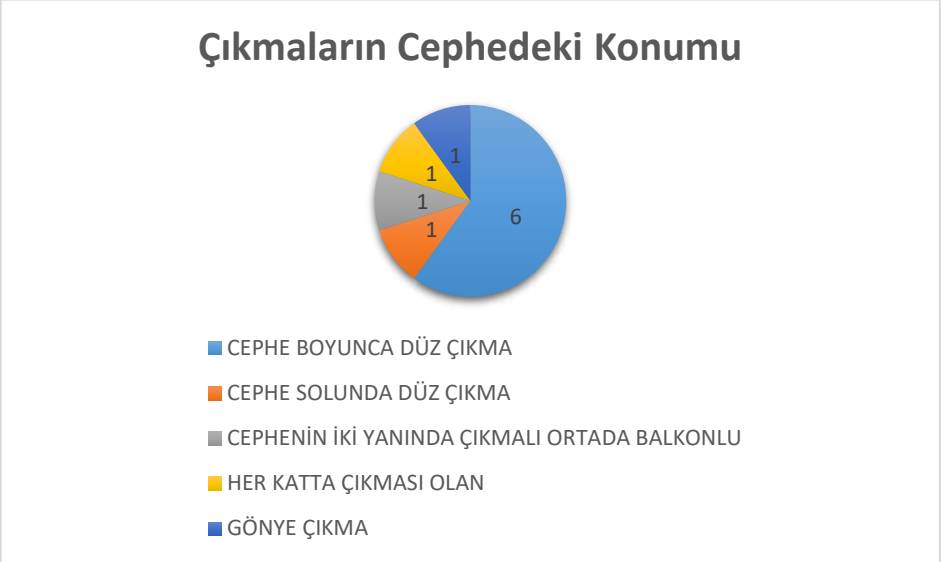
Asmalı Mahallesi'ndeki konutların çıkmalarının cephede bulunduğu konumlara bakıldığında cephe boyunca düz çıkma (Kat.no: 1, 5, 6, 7, 8, 10), cephe solunda düz çıkma (Kat.no: 3), cephenin iki yanında (Kat.no: 2), her katta (Kat.no: 4) ve gönyeli (Kat.no: 9) şeklindedir (Tablo 4.9).

Tablo 4.9 Geleneksel konutlarının çıkmalarının cephede bulunduğu yerler

	CEPHE BOYUNCA DÜZ ÇIKMA	CEPHE SOLUNDA DÜZ ÇIKMA	CEPHENİN İKİ YANINDA ÇIKMALI ORTADA BALKONLU	HER KATTA ÇIKMASI OLAN	GÖNYE ÇIKMA
FOTOĞRAFLAR	 Kat. no:1 Kat. no:5 Kat. no:6 Kat. no:7 Kat. no:8 Kat. no:10	 Kat. no:3	 Kat. no:2	 Kat. no:4	 Kat. no:9

Konutların çıkma konumlarının sayıları ise; cephe boyunca uzanan konut sayısı 7, cephe solunda olan konut sayısı 2, cephe ortasında olan konut sayısı 1, cephe sağında olan konut sayısı 1 ve cephenin iki yanında olan konut sayısı 2'dir (Tablo 4.10).

Tablo 4.10 Konutların çıkma konumlarının sayıları

Cephelerdeki bu çıkmalar kıvrımlı ahşap kaplamalı payandalar ile taşınmaktadır (Şekil 4.9). Payandalar genel olarak cephe köşelerinde konumlanırken, bazı örneklerde ana giriş kapısının köşe doğrultusunda da konumlanmaktadır.

Şekil 4.9 Kat.no: 1 ve 9'daki ahşap payandalar

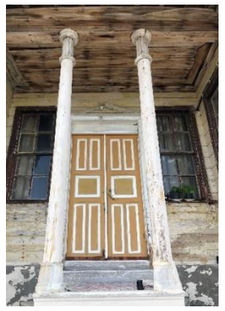
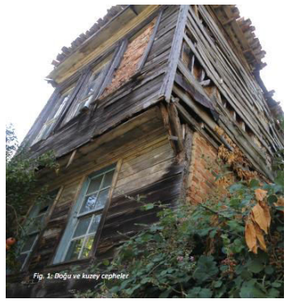
Cephe elemanlarından bir diğeri ise köşe dikmeleridir. Geleneksel konutlarda çok az sayıda görülen bu dikmeler ahşap malzemeden yapılmıştır ve cephelerin köşelerinde konumlanmaktadır (Şekil 4.10).

Şekil 4.10 Kat.no: 1 ve 6'daki ahşap köşe dikmeleri

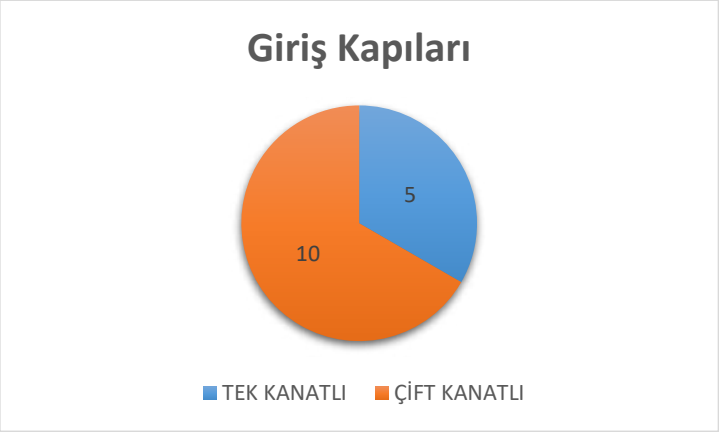
Cephe elemanlarından bir diğeri giriş kapılarıdır. Geleneksel konutlarda giriş genel olarak 2 farklı cepheden sağlanmaktadır. Konutların çoğunun giriş katlarında çift kanatlı ahşap kapılar bulunmaktadır (Tablo 4.11). Giriş kapıları bazı örneklerde cephe ortasında konumlanırken, bazılarında ise cephenin köşesinde konumlanmaktadır. Genel olarak kapıların üzerinde tepe pencereleri bulunmaktadır.

Tablo 4.11 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının giriş kapılarının tipleri

	TEK KANATLI KAPI	ÇİFT KANATLI KAPI
FOTOĞRAFLAR	 Kat. no:10 Kat. no:11 Kat. no:13 Kat. no:14 Kat. no:15	 Kat. no:1 Kat. no:2 Kat. no:3 Kat. no:4 Kat. no:5 Kat. no:6 Kat. no:7 Kat. no:8 Kat. no:9 Kat. no:12

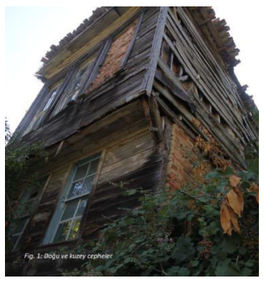
Geleneksel konutların giriş kapılarının tipleri incelendiğinde tek kanatlı giriş kapılı konutlar (Kat.no: 10, 11, 13, 14, 15), çift kanatlı giriş kapılı konutlar (Kat.no: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12) dir (Tablo 4.12).

Tablo 4.12 Konutların giriş kapısı tiplerinin sayısı

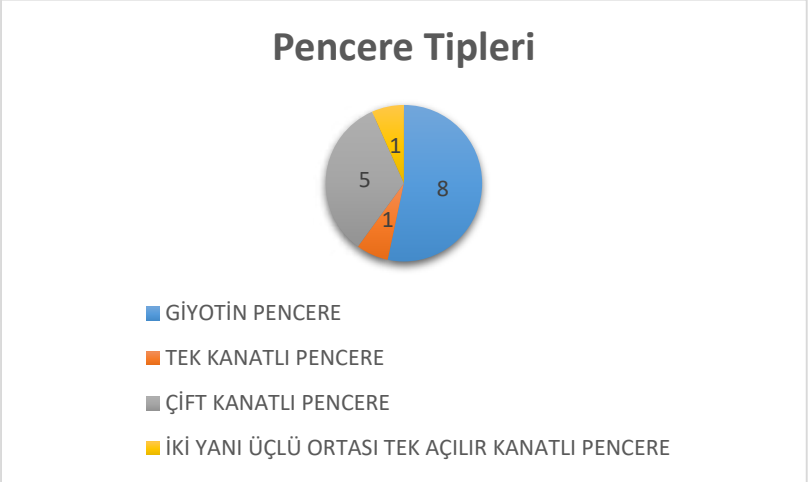
Geleneksel konutların özgün durumlarında hemen hemen tamamında giriş katta çok az sayıda pencere bulunmaktadır. Bu pencereler ise sokağa bakan cephelerde bulunmaktadır. Bahsedilen pencerelerin çoğu kullanıcı müdahalesi ile değiştirilmiş ve dikdörtgen şeklinde olan yeni pencere yerleri açılmıştır [58]. Üst katlardaki pencerelerin çoğu birbirinin benzeridir. Cephe boyunca simetrik bir şekilde yerleştirilmiştir. Sonradan değiştirilmiş olan pencerelerin dışındakiler genellikle dikdörtgen şeklindedir ve giyotinlidir. Giyotinli olmayan çift kanat pencereli ve tek kanat pencereli örnekler de mevcuttur. Yalnızca kat.no: 3 örneğinde üçlü pencerelere rastlanmıştır (Tablo 4.13).

Tablo 4.13 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının pencere tipleri

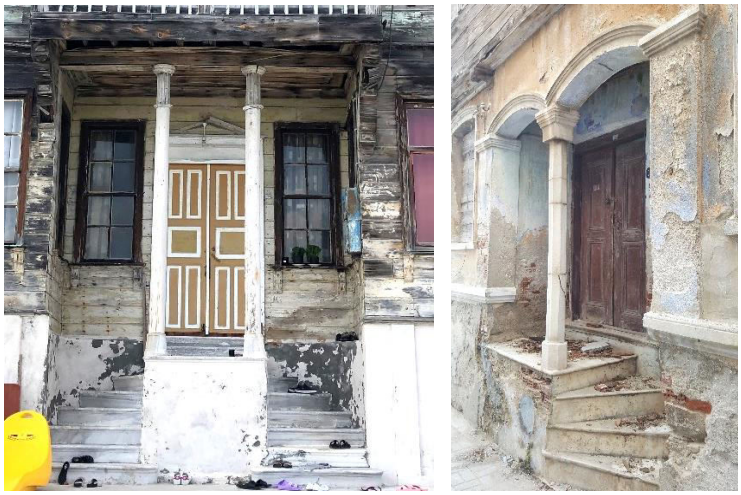
	GİYOTİN PENCERE	TEK KANATLI PENCERE	ÇİFT KANATLI PENCERE	İKİ YANI ÜÇLÜ ORTASI TEK AÇILIR KANATLI PENCERE
FOTOĞRAFLAR	 Kat. no:1 Kat. no:2 Kat. no:3 Kat. no:5 Kat. no:6 Kat. no:7 Kat. no:9 Kat. no:10	 Kat. no:13	 Kat. no:4 Kat. no:8 Kat. no:12 Kat. no:14 Kat. no:15	 Kat. no:11

Geleneksel konutların pencere tipleri incelendiğinde giyotin pencereli konutlar (Kat.no: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10), tek kanatlı pencereli konut (Kat.no: 13), çift kanatlı pencereli konutlar (Kat.no: 4, 8, 12, 14, 15), iki yanı üçlü ortası tek açılır kanatlı pencereli konut (Kat.no: 11)dir (Tablo 4.14).

Tablo 4.14 Konutların pencere tiplerinin sayısı

Geleneksel konutlardan 2 örnekte (Kat.no: 2, 5) mermer merdivenler ile ulaşılan sütunlu girişler ile cepheye hareket kazandırılmıştır (Şekil 4.11).

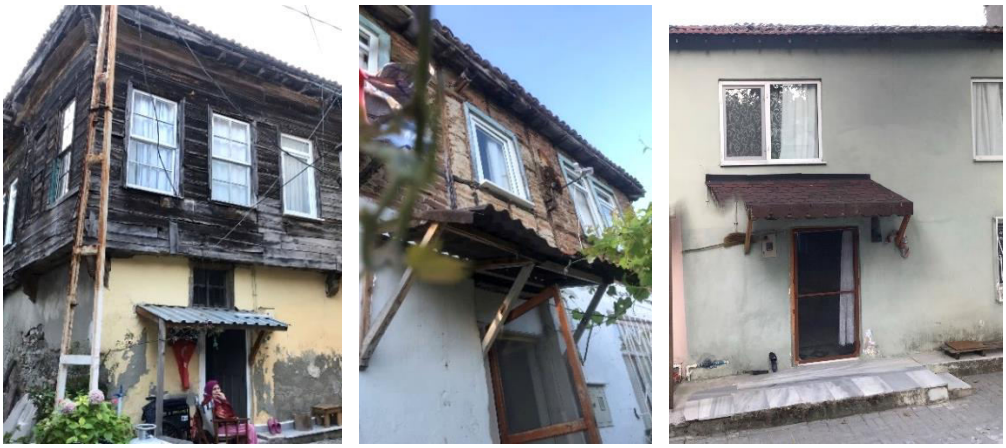
Şekil 4.11 Kat.no: 2 ve kat.no:5 mermer merdivenli girişleri

Geleneksel konutlarda çok az sayıda örnekte giriş kapısının üst kısmında balkon (açık cumba) uygulamasına yer verilmiştir. Balkon bulunan konut sayısı 3'tür (Kat.no: 2, 6, 8). Dışa taşırılmış balkonlar ahşap konsollar ile desteklenmiştir (Şekil 4.12).

Şekil 4.12 Kat.no: 2 ve kat.no:8 balkonları

Geleneksel konutların dış cephelerinde görülen bir diğer özellik, kapı üzerindeki sundurmalardır. Sundurma bulunan konutlar 4 adettir (Kat.no: 10, 13, 14, 15). Çoğunlukla Türk halkı döneminde yapılan konutlarda görülmektedir. Fakat Rum halkı döneminde yapılan ve günümüzde Türk sahipleri tarafından kullanılan Kat.no:9'da da sonradan sundurma ilavesi yapılmıştır (Şekil 4.13).

Şekil 4.13 Kat.no: 10, kat.no:13 ve kat.no:14 giriş kapısı üzeri sundurmaları

4.3 Geleneksel Konutların Süsleme Özellikleri

Marmara Adası Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarında süslemeler dış cephelerde ve iç mekan duvarlarında yoğunlaşmaktadır. Dış cephede süslemeler genel olarak çıkmalardaki payandalar, kat silmelerinde, giriş kapılarında, balkonlarda, pencerelerin sövelerinde ve saçaklarda yoğunlaşmaktadır. İç mekanda ise tavanlarda, dolaplarda, ocaklarda, oda kapılarında ve sofaların duvarlarında yoğunlaşmaktadır.

Asmalı Mahallesi'ndeki konutların çıkmalarının cephede bulunduğu konumlarına 4.2 Geleneksel Konutların Cephe Özellikleri bölümünde değinmiştik. Bazı konutlarda çıkmaların bitişlerinde kornişler bulunmaktadır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 Kat.no: 1 çıkma bitiş detayı

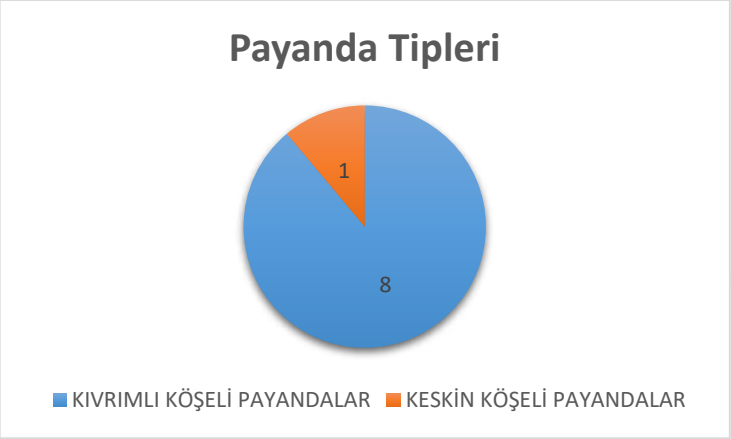
Geleneksel konutlarda cephe süslemelerini oluşturan en önemli yapı elemanlarından biri ahşap payandalardır. Bu elemanlar üst kat çıkmalarının altında bulunur ve kat ve balkon çıkmalarını desteklerler. Geleneksel konutlarda bulunan payandaların bazıları kıvrımlı köşeli detaylara, bazıları ise keskin köşeli detaylara sahiptir. Kıvrımlı biçimli payandalar farklı tasarımlara sahiptir ve çeşitlilik göstermektedir (Tablo 4.15).

Tablo 4.15 Konutların payanda tipleri

	KIVRIMLI DETAYLI PAYANDALAR	KÖŞELİ DETAYLI PAYANDALAR
FOTOĞRAFLAR	 Kat.no: 2 Kat.no: 3 Kat.no: 5 Kat.no: 6 Kat.no: 7 Kat.no: 8 Kat.no: 9 Kat.no: 10	 Kat. no:1

Çoğunlukla farklı kıvrımlarla detaylandırılmış yüzeyi ahşap kaplamalı payandaların sayısı 8 (Kat no: 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10), keskin köşeli detaylarla oluşturulmuş payanda sayısı 1 (Kat.no: 1)'dir (Tablo 4.16).

Tablo 4.16 Konutların payanda tiplerinin sayısı

Kat. no: 1'deki payandaların yüzeyinde kalem işleri bulunmaktadır. Bu kalem işlerinde aslan figürleri resmedilmiştir (Şekil 4.17). Günümüzde de varlığını korumaktadır.

Şekil 4.17 Kat.no: 1'deki aslan figürlü kalem işi

Mübadele sonrasında yapıldığı düşünülen konutlarda çıkma bulunmadığı için payanda örneğine de rastlanmamıştır.

Geleneksel konutlarda cephedeki süslemelerin yoğunlaştığı bir diğer yapı elemanı giriş kapılarıdır. Genel olarak ahşap malzemeden yapılan bu kapıların yüzeylerindeki kademeler farklı renkler ile boyanmıştır. Kapıların sövelerinde geometrik şekillerde süslemeler görülmektedir. Kat.no: 2 örneğinde ise kapı sövesinin üstüne ahşap çıtalar ile üçgen alınlık eklenmiştir (Şekil 4.18).

Şekil 4.18 Kat.no: 1 ve 2 konutlarının giriş kapıları

Rum halkının yaşadığı dönemde yapıldığı düşünülen konutların bazılarının kapısı sonradan değiştirilmiştir. Fakat söveleri özgün yapısını korumaktadır. Bu duruma örnek gösterilebilecek kat.no: 9'da sonradan yapılan kapının üst yarısı cam detaylıdır ve yüzeyinde bitkisel süslemeli detaylar bulunmaktadır (Şekil 4.19).

Şekil 4.19 Kat.no: 9 giriş kapısı

Mübadele sonrası yapıldığı düşünülen konutların ise kapılarının çoğunluğunde süsleme bulunmamaktadır. Sadece kat.no: 12'nin ahşap kapısı çıtalarla detaylandırılmıştır ve camları buzlu cam üzeri boyalıdır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20 Kat.no: 12 giriş kapısı

Geleneksel konutların pencereleri Bölüm 4.2' de bahsettiğimiz gibi kendi içerisinde gruplara ayrılmaktadır. Bazı konutların üst katlarında bulunan giyotin pencerelerin sövelerinde süslemeler bulunmaktadır. Basık daire kemerli ahşap sövelerle detaylandırılmış pencerelerin üst merkezinde kilit taşı motifleri

bulunmaktadır. Kat.no: 3’ deki pencerelerin kemer bölümlerinde cam ahşap çıtalar ile 3 bölüme ayrılmıştır (Şekil 4.21).

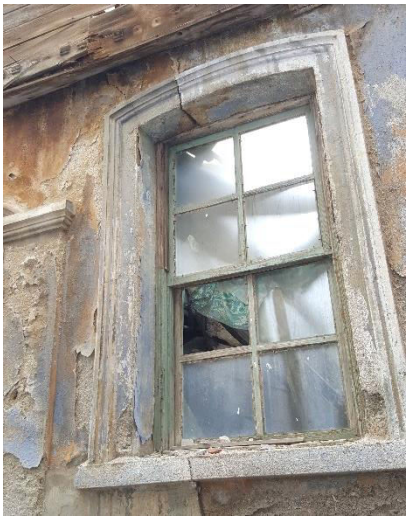
Şekil 4.21 Kat.no: 1 ve 3’deki kemerli pencereler

Kat.no: 2’deki giyotin pencere söveleri köşelidir. Üst kısımda, ahşap füruşlu üst başlıklar vardır. Alt kısımda, füruşlu ahşap denizlikler vardır. Yan sövelerde de yivler bulunmaktadır. Üst başlıklarla pencereler arasında damla biçiminde ahşap oymalı süslemeler vardır. Böylece bir sütun düzeni oluşturulmuştur (Şekil 4.22).

Şekil 4.22 Kat.no: 2’deki köşeli pencere söveleri

Kat.no: 5 örneğinin söveleri, diğerlerinden farklı olarak kabartmalı olarak detaylandırılmış, kademeli süslemelidir (Şekil 4.23).

Şekil 4.23 Kat.no: 5'teki pencere söveleri

Geleneksel konutlarda cephe süslemelerinin yoğunlaştığı bir diğer alan kat silmeleridir. Çoğunlukla çatı başlangıç alanlarında yoğunlaşan bu süslemeler cephe boyunca devam etmektedir. Genel olarak üçgen şekillerle detaylandırılmıştır (Şekil 4.24). Ayrıca alt kısımlarında 2. bir silme olarak ahşap dişli motifli silme yer almaktadır.

Şekil 4.24 Kat.no: 1 ve 3'deki kat silme detayları

Geleneksel konutlarda cephelerde balkon kullanımı oldukça azdır. Balkonu bulunan az sayıda örnekten biri olan olan kat.no: 8'de balkon açıklığının üst köşelerinde bitkisel motiflerle oluşturulmuş ahşap çıtalı süslemeler bulunmaktadır

(Şekil 4.25). Balkon korkulukları günümüze ulaşamadığı için, hangi süslemeler ile detaylandırıldığı bilinmemektedir.

Şekil 4.25 Kat.no: 8 balkon süslemeleri

Geleneksel konutların ikisinde bulunan balkon tavanlarındaki çıtakari tekniği ile yapılan süslemeler ilgi çekicidir. Ahşap çıtalar ile detaylandırılan tavan süslemeleri, kat.no: 2 örneğinde geometrik şekiller ile oluşturulmuştur. Ortada konumlandırılan eşkenar dörtgen şeklini oluşturan çıtaların çevresinde çizgisel süslemeler ve köşelerde kare şeklinde çıta süslemeleri bulunmaktadır. Kat.no: 8'de tavanın merkezinde bulunan çiçek motifi çevresinde kabartmalı çıtalı geometrik süslemeler devam etmektedir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 Kat.no: 2 ve 8'in balkon tavan süslemeleri

Cephelerdeki süslemelerin yoğunlaştığı bir diğer alan çatı saçakları ve altlarıdır. Kat.no: 2'de saçak altındaki oymalı füruslar dikkat çekmektedir. Kıvrımlandırılmış yarım daireler ile üçgen biçimli ahşap konsollar üzerine oturtulmuştur. Kat.no: 9 örneğinde, saçak bitişinde birbirini tekrar eden yaprak biçimli içerisi haç şeklinde boşaltılmış ahşap süslemeler bulunmaktadır (Şekil 4.27).

Şekil 4.27 Kat.no: 2 ve 9'un saçak altı süslemeleri

Marmara Adası Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarında süslemeler iç mekanda da yoğunlaşmaktadır. Mübadele sonrası yapıldığı düşünülen konutların iç mekanları daha sadedir. Tavanlardaki bezemeler, iç mekan süslemelerinde ön plana çıkmaktadır. Ahşap malzemeden yapılan tavanların yüzeyi çıtakari tekniği ile geometrik ve bitkisel motifler ile süslenmiştir. Çıtaların, tavan yüzeyine belirli geometrik şekillerle (çoğunlukla üçgen, kare, dörtgen gibi) yapıştırılmasıyla elde edilmiştir. Bazı örneklerde çıtalar farklı renklerde boyanmıştır (Şekil 4.28).

Şekil 4.28 Kat.no: 2, 3 ve 7'deki tavan süslemeleri

Kat.no: 4 örneğinde, tavan süslemeleri daha çok bitkisel motifler ile oluşturulmuştur. Orta göbekte büyük bitkisel motifin çevresinde eşkenar dörtgen detayı bulunmaktadır. Ayrıntılı olarak dal ve yaprak motifleri görülmektedir (Şekil 4.29).

Şekil 4.29 Kat.no: 4'deki bitkisel tavan süslemeleri

Diğer konutların tamamı düz ahşap tavanlıdır. Yüzeylerinde süslemelere yer verilmemiştir.

İç mekan süsleme elemanlarından bir diğeri ahşap raflar ve dolaplardır. Rum döneminde yapılan konutların bir kısmında duvar yüzeyine gömülü ahşap dolaplar ve raflar bulunmaktadır. Dolapların kapakları günümüze ulaşamamıştır. Konutun sahiplerinden ve sözlü kaynaklardan Melek Güçükturgut ile 22.07.2021 günü saat:16.50 yapılan görüşmede, dolapların özgün durumunda ahşap oymalı kapaklarının olduğu ve kendi kullanımları için kapakları söküp yerine perde astıkları bilgisi paylaşılmıştır. Dolapların üst başlıkları ahşap oymalıdır. Raf olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir (Şekil 4.30).

Şekil 4.30 Kat.no: 1 ve 4'ün gömme dolapları

Ahşap raflar çok az sayıda karşımıza çıkmaktadır. Kat.no: 3'te duvar içerisine gömülmüştür. Sağ tarafında günümüze ulaşan bölümü duvar yüzeyine kabartmalı süsleme gibi görülmektedir. Sol tarafta kalan bölümü ise cam kapaklı bir raftır. Köşelerindeki dikmeler pilasterleri anımsatmaktadır. Aynı konutta duvar yüzeyine gömülü kapı kenarında bulunan ahşap raflar da bulunmaktadır. Kat.no: 4'teki ahşap raf sonradan kapı üzerine eklenmiştir. Ahşap oymalarla detaylandırılmıştır (Şekil 4.31).

Şekil 4.31 Kat.no: 3 ve 4'ün ahşap rafları

Konutlarda az sayıda bulunan ocaklar kemerli yapılmıştır. Taş yüzeyin üst bölümünde kabartmalarla kilit taşı şekli verilmiştir. Yan kısımlarında kemerin başladığı yerde silmeler bulunmaktadır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32 Kat.no: 4 ocak bölümü

Geleneksel konutlarda iç mekan süslemelerinin yoğunlaştığı bir diğer yapı elemanı kapılardır. Mübadele öncesi yapılan konutlarda genel olarak baş odaların kapıları çift kanatlıdır ve süslemeler bu kapıların yüzeylerinde görülmektedir. Genellikle ahşap olan bu kapıların genel olarak geniş bir kademeli dış sövesi bulunur. Sövelerin yüzeylerinde ahşap oymalı süslemeler yapılmıştır. Kanatlar, ahşap çıtalarla detaylandırılmıştır. Bu çıtalar farklı renklerle boyanmıştır (Şekil 4.33).

Şekil 4.33 Kat.no: 1'in üst kat oda kapıları

Mübadele sonrası yapılan konutlarda genel olarak tek tip oda kapısı bulunmaktadır. Ahşap olarak yapılan bu kapıların üst bölümünde sabit cam, orta bölümünde dikdörtgen bir kademe, alt bölümünde yine dikdörtgen şeklinde 2'lü veya 3'lü detaylar görülmektedir (Şekil 4.34).

Şekil 4.34 Kat.no: 12, 13 ve 14'ün üst kat oda kapıları

Geleneksel konutlarda süsleme elemanlarından bir diğeri ahşap merdiven korkuluklarıdır. Korkuluklar genel olarak oymalıdır. Bazı konutlarda aynı merdivende birkaç farklı korkuluk detayı görülmektedir (Şekil 4.35). Bu korkuluklar özgün olabileceği gibi, sonradan zarar görmüş ve değiştirilmiş de olabilir.

Şekil 4.35 Kat.no: 1, 3 ve 4'ün merdiven korkulukları

Konutların iç duvarlarında çok fazla süslemeye yer verilmemiştir. Bazı konutlarda duvarları çevreleyen ahşap hatıllar bulunmaktadır. Sadace kat.no: 1 konutunun sofa duvarlarının tamamı farklı kalem işleri ile detaylandırılmıştır. Çift başlı kartal figürleri, ağaç ve orman betimlemeleri, farklı hayvan figürleri ve farklı meyve çeşitleri ile renklendirilmiş duvarların bir kısmı da Türk sahipleri tarafından sonradan boyanmıştır (Şekil 4.36).

Şekil 4.36 Kat.no: 1'in sofa duvar yüzeyindeki kalem işleri

5
SONUÇ VE ÖNERİLER

Antik isminin Prokonnesos olarak bilindiği günümüz adıyla Marmara Adası'na ilk yerleşimin antik çağda Miletoslular tarafından olduğu bilinmektedir. Ada, ilk çağlardan itibaren mermer yataklarından dolayı Roma ve Bizans imparatorluğu'nun sonrasında Osmanlı Devleti'nin ilgisini çekmiştir. Ada'nın ticari faaliyetlerinin en önemli kısmını günümüzde de mermer ocakları oluşturmaktadır. Nüfus Mübadelesi'ne kadar Marmara Adası'nın nüfusunun büyük çoğunluğu Rumlardan oluşmaktaydı. Bu tarihten itibaren Ada'ya Türk yerleşimi artmaya başlamıştır. Marmara Adası Asmalı Mahallesi'nde var olan konut çeşitliliğinin en önemli nedeni tarihi süreçte var olan toplumsal değişimlerdir. Yaşanan savaşlar, yapılan anlaşmalar, doğal afetler özellikle depremler bölgede yaşayan halkın sık sık değişmesine neden olmuştur. Her yeni toplumun, kendinden önce yaşayanların bıraktığı yapılardan etkilendiğini ve aynı zamanda kendi konut geleneğini de sürdürmeye devam ettiğini söylemek mümkündür (Bkz. Bölüm 2).

Konutlar sahiplerinin katkısıyla oluşturulduğu için, insan yaşamının varoluşunu doğrudan yansıtmaktadır. Bu nedenle bir toplumun yaşayış biçimi incelenirken, önce yaşadıkları konutları incelemek gerekmektedir. Toplum geleneksel konutlarını oluştururken dönemin sosyal, ekonomik, kültürel ögelerinden de doğrudan etkilenmektedir. Bu çalışmada, Marmara Adası'nda en çok konut çeşitliliğinin görüldüğü Asmalı Mahallesi'nin geleneksel konutlarından 15 adedi incelenmiştir. Bu tercihin öncelikli nedeni merkeze uzaklığından dolayı daha az bozulmuş olmasıdır. Marmara Adası'nın merkezindeki özellikle turizm faaliyetlerindeki artış nedeniyle betonarme yapılaşma oranı oldukça fazladır. Marmara Adası yakınlarındaki Avşa ve Ekinlik Adaları için de aynı yorumu yapmak mümkündür. Bu nedenle çalışma alanı olarak seçilen Marmara Adası Asmalı Mahallesi'ndeki 19.yy sonları-20.yy başlarında yapıldığı düşünülen ve günümüzde varlığını sürdüren 10 adet konut ve mübadele sonrası yerleşen Türk halkının adaya yerleşmesi ile yapıldığı bilinen 5 adet konut incelenmiştir. Ayrıca

bahsi geçen mübadele öncesi yapılan konutların günümüzdeki Türk sahiplerinin etkisiyle yaşadığı değişimler de aktarılmıştır. Bu tarihi konutlarda korunan bölümler ve sonradan eklenen elemanlar incelenmiştir. Fakat korunamayan ve içinin tamamının yıkılıp, cephesinin de yavaş yavaş çökmeye başladığı konutların yalnızca cepheleri hakkında araştırmalar yapılmıştır (Bkz. Bölüm 3).

Asmalı Mahallesi'nde 1922-1923 yıllarındaki mübadeleden sonra gelen Türk halkının bir kısmı, öncesinde yaşamını sürdüren Rum halkının bırakmak zorunda kaldığı konutlarını onarıp, o konutlarda yaşamlarını sürdürmeye başlamıştır. O dönemde belki de bir konutu kurtarmanın en iyi yolunun yaşatmaya devam etmek olduğu söylenebilir. Tabii ki aynı ortamda yaşansa da farklı amaçlar tarafından şekillendirilen farklı kültürler adada yaşam sürmüştür. Bu durum konut çeşitliliğin en büyük nedenidir.

Yapılan araştırmalarda, 19.yy sonları-20.yy başlarında yapıldığı düşünülen konutlar ile, 20.yy'ın ikinci yarısında yapıldığı düşünülen konutların, yapım yöntemleri ve planlarının benzerliği dikkat çekicidir. Bölüm 4.1 Geleneksel Konutların Plan Özellikleri başlığı altında belirtildiği gibi, yaşanan bölge aynı olmasına rağmen farklı ticari faaliyetler ve farklı kültürler konutların işlevsel kullanımını etkilemiştir. Mübadele öncesinde adada yaşayan ve çoğunluğunun Rum olduğu bilinen halk şarap yapımı ile ilgilenirken, mübadele sonrası adaya yerleşen çoğunluğu Türk olan halk zeytincilik ve balıkçılık ile uğraşmıştır. Bu durum geleneksel konutların zemin katlarının, şarap yapımı ve sonrasında zeytincilik işlemlerinin yapıldığı geniş alanlardan ve depolardan oluşmasına neden olmuştur. Mübadele öncesi yapılan konutların giriş alanları genel olarak daha dar cephelerde bulunurken, arkaya doğru ilerledikçe genişlikleri artmaktadır. Mübadele sonrası yapılan konutlarda ise giriş kapıları geniş cephelerde bulunurken, arkaya doğru genişlikleri daralmaktadır. Yapıların üst katlarında günlük hayatın yaşandığı ve geniş sofaların bulunduğu görülmektedir. 2 katlı yapılarda aynı zamanda bu katta özel odaların da bulunduğu, 3 katlı yapılarda ise odaların genel olarak 3.katta yer aldığı incelenmiştir. Konutların plan tipleri iç sofalıdır. Sofanın planına göre L planlı ve dikdörtgen planlı olarak çeşitlilik göstermektedir (Bkz. Tablo 4.4). Bölüm 4.2 Geleneksel Konutların Cephe

Özellikleri başlığı altında belirtildiği gibi, zemin katı taş dolgulu üst katları ahşap kaplama olan mübadele öncesinde yapıldığı bilinen konutlar, yerini yine temelleri ve zemin kat duvarları taştan, üst katları tuğladan yapılmış konutlara bırakmıştır. Konutlar genel olarak 2 katlı olarak yapılmıştır. 2,5 katlı ve 3 katlı örnekler de mevcuttur (Bkz. Tablo 4.5). Mübadele öncesi yapıldığı düşünülen konutların tamamında üst katlarda çıkmalarla cephe hareketlendirilmiştir. Diğer 5 adet konut ise çıkmasızdır (Bkz. Tablo 4.7). 19.yy sonları-20.yy başlarında yapıldığı düşünülen ve bir kısmı tescillenmiş olan konutların özgün giriş kapılarının çift kanatlı ve ahşap olduğu (Bkz. Tablo 4.11), bazı örneklerde üst kata çıkan merdivenin bulunduğu mahale açılan ikinci bir kapının olduğu, kapı üzerlerinde küçük pencerelere yer verildiği, zemin kattaki pencere sayılarının az olduğu ve daha sağır duvarlar tercih edildiği, üst katlarının ahşap payandalar ile taşındığı, üst kat pencere sayılarının fazla olduğu ve giyotin pencere örneklerinin bulunduğu (Bkz. Tablo 4.13) ve çok az sayıda örnekte üst katta balkon tercih edildiği incelenmiştir. 20.yy'ın ikinci yarısında yapıldığı düşünülen konutların, giriş kapılarının genel olarak tek kanatlı ahşap olduğu, dikdörtgen çift kanatlı pencerelerin daha çok tercih edildiği, giriş kapısının üzerinde sundurmalara yer verildiği görülmektedir. Bu dönemdeki yapıların üst katları da sıvanmıştır. Cephelerinde ahşap kaplama yoktur. Bölüm 4.3 Geleneksel Konutların Süsleme Özellikleri başlığı altında yer verildiği gibi konutların süsleme elemanları oldukça az sayıdadır. Genel olarak 19.yy sonları-20.yy başlarında yapıldığı düşünülen konutlarda az da olsa görülen süslemeler dış cephede yoğunlaşmaktadır. Çıkma altlarında, payandalarda, kapı ve pencere çevrelerinde, saçak altlarında ve az sayıda balkon kenarlarında ve tavanlarında bulunmaktadır. İç mekandaki süslemeler tavanlarda, az sayıda ahşap oymalı merdiven korkuluklarında, kapı çevrelerinde ve bazı örneklerde gömme dolap ve raflarda yoğunlaşmaktadır. Daha nitelikli süslemelerin bulunduğu Yılanlı Ev'de ise sofa duvarlarını tamamen kaplayan farklı tasvirlerin bulunduğu kalem işleri oldukça ilgi çekicidir.

Yapılan katalog çalışmaları sonucu ulaşılan bilgilere göre, konutlarda mermer malzeme kullanımı yok denecek kadar azdır. Kat.no:1'de giriş kapılarına ulaşan merdiven basamaklarında, kat.no:2'de giriş merdivenlerinde ve kapı girişindeki

sütunda, kat.no:9'un kapı girişi basamağında mermer malzeme kullanılmıştır. Marmara mermerinin dünyanın birçok yerine ihraç edilmesine ve birçok yapıda kullanılmasına rağmen konutlarda kullanımının çok az olması dikkat çekicidir (Bkz. Bölüm 2.4). Mermer ocaklarının Marmara Adası'nda olmasına rağmen, muhtemelen ocakların imparatorluk ve yönetim denetiminde olması ve pahalı olması nedenleri ile halk tarafından birkaç örnekte merdivenlerde kullanılmıştır. Genellikle Anadolu geleneksel konutunda da olduğu gibi ahşap malzeme ana yapı malzemesi olarak kullanılmıştır.

Sonuç olarak; Marmara Adası Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının, iç sofalı plan tipinde, genel olarak 2 katlı, 1922-1923 yıllarındaki mübadele öncesi yapılan örneklerde çıkmalı, mübadele sonrası örneklerde ise çıkmasız cephelere sahip, genellikle giyotin pencereli, çıkma ve saçak altlarında ahşap çıtalı süslemeleri bulunan, çıkmaları ahşap payandalarla desteklenen, iç mekanda ahşap gömme dolapları, rafları, ahşap oymalı korkuluklu merdivenleri ve ahşap çıtalı tavanları bulunan konutlar oldukları söylenebilir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1 Asmalı Mahallesi geleneksel konutlarının genel tipolojisi

Katalog No	Yapının Durumu		Kat Sayısı			Plan Özellikleri			Cephe Özellikleri		Bezeme Özellikleri										
											Cephe Bezemeleri						İç Mekân Bezemeleri				
	Harap/ Boş	Konut	2	2,5	3	İç Sofalı, Sofası Dikdörtgen Planlı	İç Sofalı, Sofası L Planlı	Girilemeyen	Çıkmalı	Çıkmasız	Çıkma	Payanda	Çatı	Kapı	Pencere	Balkon	Tavan	Dolap	Ocak	Kapı	Duvar
1	0		0				0		0		0	0		0	0			0		0	0
2		0		0		0			0		0	0	0	0	0	0	0				
3	0				0		0		0		0	0		0	0			0	0		
4		0		0			0		0								0	0	0		
5	0				0			0	0			0		0	0						
6	0		0					0	0			0									
7	0				0	0			0			0					0				
8	0		0					0	0			0				0					
9	0		0					0	0			0	0								
10		0	0					0	0			0									
11	0		0			0				0											
12		0	0			0				0											
13		0	0			0				0											
14		0	0				0			0											
15	0		0			0				0											

KAYNAKÇA

[1] Marmara Adası, https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65875/marmara-adasi.html, 04.01.2021.

[2] Ana Britannica, "Marmara Adaları," cilt 22, Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünlerini Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1993.

[3] Marmara Adası haritası http://marmarazeytinotel.com/en/cat.asp?nid =122, 08.11.2020.

[4] Marmara Adası, https://tr.wikipedia.org/wiki/Marmara_Adas%C4%B1, 27.11.2020.

[5] R. M. Ertüzün, "Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar Tarih ve Arkeolojisi Üzerinde Araştırmalar," Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Matbaası, Ankara, 1964.

[6] Proconnesus, https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780198662778.001.0001/acref-9780198662778-e-3878, 26.05.2021.

[7] H. C. Yücel, "Marmara Adası ve Çevre Adaların Kültürel Mirası Üzerine," Adalı Dergisi, 2019.

[8] W. M. Ramsay, "The Historical Geography Of Asia Minor," William Clowes and Sons, Londra, 1980.

[9] Tabula Peutingeriana harita, http://tusciaromana.info/3Cultura/c_sto_rom_peutingeriana34, 15.10.2020

[10] U. T. Sivrioğlu, M. A. Akçaöz ve I. Papachristou, «Güney Marmara Adaları Tarihçesi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[11] N. Tunçdilek, "Marmara Adaları," Türkiyat Matbaacılık, İstanbul, 1987.

[12] U. T. Sivrioğlu, «Bizans Asırlarında Kapıdağı ve Çevresi,» Bandırma ve Yakın Çevresi Tarihi, 2018.

[13] Spiros Teofanidis Kişisel Arşivi, 2020.

[14] H. C. Yücel, "4 Ocak 1935-Merkez Üssü Marmara Adası," Adalı Dergisi, 2015.

[15] T. Theofanidis, “Proikonnisiakai Selidai: I Nisos Marmaras. Synoptiki Istoriki Pragmateia,” M. Dimitriadis, İstanbul, 1937. (Yunanca)

[16] A.Enön, “Marmara Adası'nın İnsanları,” Zafer Matbaası, İstanbul, 2004.

[17] H. C. Yücel, “Ada'ya Yolculuk,” Adalı Yayınları, İstanbul, 2021.

[18] H. C. Yücel, «Hasan Savran Marmara Adası'ndan bildiriyor,» Adalı Dergisi, no. 126, 2015.

[19] Ana Britannica, “Marmara Adası,” cilt 22, Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünlerini Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1993.

[20] Mahallelere göre Balıkesir Marmara nüfusu https://www.nufusune.com/marmara-ilce-nufusu-balikesir, 24.08.2022.

[21] R. Aksoy, Marmara Adası ve Kapıdağı Yarımadası'nın Jeolojisi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı, Konya, 1993.

[22] F. W. Hasluck, “The Marmara Islands,” The Journal of Hellenic Studies 29, 1909.

[23] O. Koçyiğit, Kapıdağı Yarımadası ve Marmara Takımadalarında Bizans Dönemi Kültür Varlıkları, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü Süreli Yayını, no. 2, Aralık 2020.

[24] E. Kishalı, M. Akçaöz ve I. Papac, «Marmara Rum Erkek Okulu (Kyriakidia),» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[25] U. Almaç, M. Akçaöz ve I. Papachristou, «Marmara Rum Kız Okulu (Pantelidia),» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[26] H. C. Yücel, «Marmara’da Bir Müze Hayali,» Adalı Dergisi, no. 131, 2016.

[27] U. Almaç, E. Kishalı ve I. Papachristou, «Agios Nikolaos Kilisesi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[28] https://islandsheritage.org/value_TR.php, 06.09.2022.

[29] E. Kishalı ve I. Papachristou, «Taksiyarhis Kilisesi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[30] İ. Türkoğlu, U. Almaç, E. Kishalı ve I. Papachristou, «Güney Marmara Adaları Çeşmeleri,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[31] U. Almaç ve M. Akçaöz, «Eski Yahudi Dükkanı,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[32] İ. Türkoğlu ve I. Papachristou, «Mermer Taş Fabrikası,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[33] H. C. Yücel, «Mermer Fabrikası,» Adalı Dergisi, no. 121, 2015.

[34] C. Mango, "Bizans Mimarisi," çev. M. Kadiroğlu, Rekmay Ltd. Şti, Ankara, 2006.

[35] M. H. Stricland, "Roman Building Materials," A Thesis Presented to the Graduate School of Clemson University, In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Master of Arts History, 2010.

[36] C. Mango, "The Oxford History Of Byzantium," Oxford University Press, New York, 2002.

[37] G., Koch, "Erken Hıristiyan Sanatı," çeviren: Ayşe Aydın, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2007.

[38] Ludovisi Battle sarcophagus, https://en.wikipedia.org/wiki/Ludovisi_Battle_sarcophagus?fbclid, 26.05.2021.

[39] C. Texier, "Küçük Asya Coğrafyası Tarihi ve Arkeolojisi," 1.cilt, çev. A. Suat, Enformasyon ve Doküman Hizmetleri Vakfı, Ankara, 2002.

[40] Yeni Aziz Apollinare Bazilikası, https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_Aziz_Apollinare_Bazilikası , 07.05.2021.

[41] C. Mango, "Bizans. Yeni Roma İmparatorluğu," çev. G. Çağalı Güven, YKY, İstanbul, 2016.

[42] O. S. Angı, «Ayasofya'nın Yapımında Kullanılan Doğal Taşlar ve Günümüzdeki Korunmuşluk Durumları,» DergiPark, no. 14, pp. 50-53, 2015.

[43] C. Ş. Binan, «Ayasofya'nın 6. yy Duvar Taş Kaplamaları ve Yapım Tekniğindeki Detaylar,» DergiPark, no. 84, pp. 94, 2022.

[44] İslam Ansiklopedisi, "Sütun," cilt 38, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2010.

[45] İslam Ansiklopedisi, "Dolmabahçe Sarayı," cilt 9, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1994.

[46] Sultan Hamam Dolmabahce, https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Sultan_Hamam_Dolmabahce_March_2008pano.jpg, 13.02.2022.

[47] N., Asgari, "Saraylar Köyü (Marmara Adası) 1980 Çalışmaları," III. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1981.

[48] N., Günsenin, "1995 Yılı Marmara Adaları Sualtı Araştırması," XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1997.

[49] E. Kishalı, «Metin Doğantimur Evi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[50] U. Almaç, «İrfan Yıldırım Evi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[51] D. Kuban, "Türk Ahşap Konut Mimarisi," Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.

[52] Asmalı Mahallesi fotoğrafı, https://www.facebook.com/asmalider/, 10.10.2020.

[53] Asmalı Mahallesi uydu görüntüsü, https://yandex.com.tr/harita/geo/marmara/2216317457/?l=sat&ll=27.555494%2C40.586686&z=15, 14.01.2021.

[54] Asmalı Mahallesi 1/1000 ölçekli planları, https://says.csb.gov.tr/citizen, 16.12.2022.

[55] İ. Türkoğlu, «Kartal Ailesi Evi(Yılanlı Ev) Koruma Raporu,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[56] M. Akçaöz ve E. Kishalı, «Tınaz Ailesi Evi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[57] M. Akçaöz, «Müjdat Arı Evi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[58] İ. Türkoğlu, «Temel Şorta Evi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[59] G. Özmertyurt, «Kamil Kanat Evi,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[60] Ana Britannica, "Sofa," cilt 28, Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünlerini Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1993.

[61] İ. Türkoğlu, vd., «Konutlar: Evlerin Genel Özellikleri,» Güney Marmara Adaları Risk Altındaki Mimari Mirası, Kültürel Mirası Koruma Derneği, İstanbul, 2020.

[62] J. P. Adam, "Roman Building Materials and Technology," Taylor & Francis Group, London, 2005.

[63] M. Polihronis, "ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ ΠΑΛΑΤΙΩΝ ΜΑΡΜΑΡΑ," 1997.

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirileri

1. E. Güçükturgut, ve N. Urfalıoğlu, Marmara Adası'nın Geleneksel Konutları, II. Mimarlık ve Şehircilik Sempozyum Bildirisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, pp. 56-57, İstanbul, 16-20 Kasım 2020.